

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

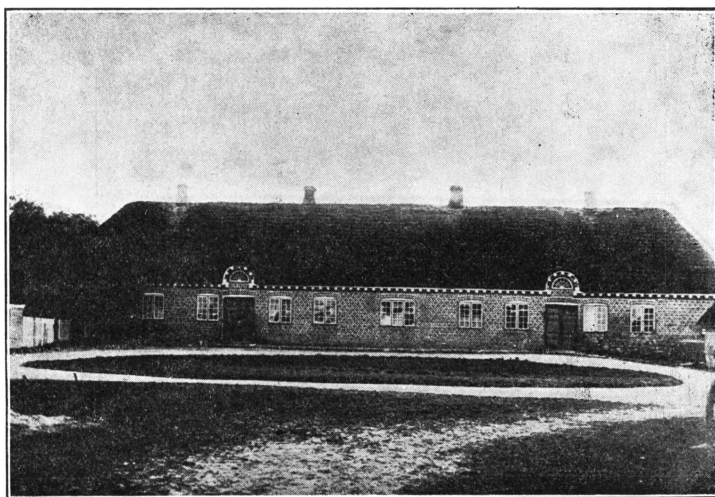
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KONRAD UNDERSTRUP

NØVLING SOGN.

I KOMMISSION :
HENRIK ERICHSENS BOGHANDEL.
HERNING 1923.

Eksprestrykkeriet, Herning

INDLEDNING.

For nogle Aar siden blev jeg af flere Mænd fra Vildbjerg-Timring-Nøvling opfordret til at skrive om disse 3 Sogne. Ved Juletid 1921 udkom Bogen om Vildbjerg, og her har vi saa Nøvlingbogen. Til næste Aar kommer Bogen om Timring Sogn, til hvilken en stor Del af Stoffet er samlet og tildels bearbejdet.

De, der har tegnet sig for Bøgerne, havde vel ventet, at de var udkommet noget før. Hertil skal dog bemærkes, at en Sognehistorie vinder ved, at man har god Tid til Udarbejdelsen.

De nærmere Omstændigheder ved Bøgernes Fremkomst vil man kunne læse sig til i Indledningen til Vildbjergbogen.

Brændgaard ved Herning, 1. November 1923.

KONRAD UNDERSTRUP.

Sognets Navn.

Neuling eller Nøvling, som det nu skrives og udtales, er sikkert et af de gamle inge-Navne, som f. Eks. Sinding og Timring. Men Inge-Navnene er saa gamle, at Viden-skabsmændene erklærer, at de endnu ikke rigtig kan gøre noget ved dem; man mener endog, at de hidrører fra den Tid, da Agerbruget endnu ikke var fast. Imidlertid synes Navnene at høre til, hvor der er naturlige Enge, og saadan er det ogsaa her i Nøvling.

Det var altsaa Efterledet, men hvad er saa Forledet i Ordet Nøvling? I Ribe Oldemoder for 1340 staves Ordet Nythlingh, men den lærde Dr. O. Nielsen siger: »Her kunde ogsaa læses: nycklingh«. Og det kunde maaske henlede Opmærksomheden paa, om Ordet ikke kunde være Nykkens eller Nøkkens Eng. I Aaen her vokser i hvert Fald Nøkke-roser (Aakander).

1872 gætter Generalstaben paa, at Ordet Novling er sammensat af Nød og Lyng, men den Antagelse tager Stednavneudvalget afgjort Afstand fra, og sikkert med Rette.

Man har altsaa Lov til at gætte videre paa Betydningen af Sognets Navn.

.....

Almindelig Oversigt.

Nøvling Sogn i Hammerum Herred omgives af Sognene Vildbjerg, Sinding, Tjørring, Snebjerg og Timring.

Nøvling var et Hovedsogn med Sinding til Anneks indtil 30. September 1818, da det blev Anneks til Vildbjerg.

Det er det mindste Sogn i Herredet med 3517 Tdr. Land og 45 Tdr. Hartkorn. Der gaar altsaa ca. 80 Tdr. Land paa 1 Td. Hartkorn. Sognet har en ret god Form, selv om

det her og der er noget kantet. Det ligger paa Skovbjerg Bakkeø, og Halvdelen af Jorderne er ret gode.

Naturen er ejendommelig i Sognet med de mange Bakker og Bjerge: Staldhøj, Hvashøj, Stabelhøj, Torshøj, Bøesbakke o. s. v. Højest er Staldhøj paa 256 Fod.

Ud i Syd mod Snebjerg og Timring Skel ligger Sognets Heder, et samlet Stykke paa mindst 500 Tdr. Ld. Over 200 Tdr. Ld. i Sognet er beplantet med Naaletræer. Staldhøj Plantage er paa ca. 100 Tdr. Ld. Saa er der ret betydelige Plantager ved Holflod, Bækgaard, Bredkær, Skibbild, Nøvlingsskov, Østerhoved o. s. v.

Ingen Aa gaar igennem Sognet. Men Storaæn eller Nøvling Aa bevæger sig et langt Stykke i Nord- og Øst-Siden af Sognet, og her har vi de bedste og bredeste Enge, som for godt 100 Aar siden blev udskiftede til Gaardene, som naturligvis ogsaa før havde en vis Hævd paa dem.

Af Bække har vi Skibbild søndre Bæk, som i stærke Regnskyl paa Grund af Bakker kan gaa til alle Bredder og tage Høstakke og alt med sig, Tvevad Bæk, Bækgaard Bæk, Lækmosebæk, ogsaa kaldet Skibbild nordre Bæk, som udspringer oppe ved Staldhøj og Hvashøj, Egbæk og Skaulkær Bæk. Af Vadesteder i Bække og Aær er Kvindvad langt den interessanteste, her i Nærheden blev der først slaet Bro 1893 og det var paa Mejeriets Foranledning. Broerne over Bækene er heller ikke ret gamle, før hjalp man sig let uden Broer, og det var det billigste.

Vejene gennemkrydser jo Sognet paa alle Leder og Kanter, ligesom andre Steder. Den gamle Hovedvej fra Vest til Øst gik fra Vildbjerg omad Holflod, hvor den delte sig, idet en Gren gik mod Kvindvad, en anden ad Skibbild og Fonvad til Snebjerg.

I 1882—83 blev denne Vej tildels liget og grundforbedret fra Vildbjerg over Gødstrup til Herning.

Men vil man rigtig se de ældgamle Veje, saa skal man op i Sydheden. Et Stykke Øst for Hvashøj har vi ca. 20 dobbelte Vejspor paa en 70 Alens Bredde i Heden. Sporene gaar fra Nord til Syd. Heden afbrændte her i Sommeren

1921, saa Vejene staar skarpe og tydelige, endda man kan gaa ud fra, at somme af Sporene er fra den Tid, man fik de første Vogne her i Egnen.

1904 kom Jernvejen gennem Sognet.

Skovene. Af Stednavne som Egbæk og Nøvlingsskov erfarer vi, at der har været Skov her i gamle Dage. Nu har vi kun Resterne i Nøvlingsskøvs Buske, nogle faa Ege ved Holflod og de ca. 2 Tdr. Ld. Egekrat ved Bækgaard.

Sagnet fortæller ogsaa om sammenhængende Skov fra Holflod til Brikshus i gamle Dage. Men allermest tydelig taler de store Træer, man finder i Moserne om, at her var Skov engang. Store Egerødder ligger her og tykke Birke-træer med den hvide Bark faar man ofte at se ved Tørvegravning, saaledes ved Lækmose Bæk.

Men nu klædes jo snart igen en stor Del af Sognet med Skov; nu er det Naaletræer. Ser man paa de forkrøblede, maaske tusindaarige Ege ved Kirken og sammenligner dem med de 30-aarige Ege ved Egbæk, der er 3 Gange saa høje, saa forstaar man, hvad Læ betyder for Egetræer.

Gravhøjene. I Nationalmuseets Protokoller i København er der 1895 kort beskrevet 51 Kæmpehøje eller Gravhøje i Nøvling. De er noget ensformigt beskrevet og enkelte Fejl kan paapeges. Forfatteren kalder saaledes 2 Høje for Tinghøjene, som aabenbart ikke er det.

Man vil nu have ondt ved at finde 40 Gravhøje i Sognet, saa der er desværre nogle gaaet i Løbet i de sidste 30 Aar. Det er at haabe, at Ejerne af Højene vil frede om disse herlige Mindesmærker fra vor Oldtid; de er saa vidunderlig smukke i Landskabet, og de har ogsaa noget at fortælle, bl. a. det, at her var Jorden ret godt beboet i Oldtiden. Højene ligger nogenlunde jævnt, spredte over hele Sognet. Nogle af dem vil blive omtalt efterhaanden som Historien skrider frem.

Nu ser man heldigvis ikke ret tit Folk ødelægge en gammel Gravhøj for den Stridshammer, de mulig her kunde finde. Forstaaelsen af, at de bør fredes, vokser.

Folketal i Nøvling m. m.

Fra 1787 have Landets første samlede Folketælling, som gemmes i Rigsarkivet. Nedenstaaende Udskrift er derfra. Som man ser, er kun Husfaderens Navn med for hver Familie. I Rigsarkivet er Navn, Alder og Stilling opgivet paa Sognets 122 Personer.

1787.

Neuling Sogns Folketal: 122 Personer (deraf 60 Mænd, 62 Kvinder).

Husfaderens Navn:

Neuling Præstegaard, Michael Lynbech, Sognepræst.
Skolehuset, Simon Dahlgaard, Skoleholder og Degn.
Bækgaard, Kresten Andersen, Bonde og Gaardbeboere.
Holdfloed, Niels Jensen, do. do.
Nyboe, Dynes Pedersen, do. do.
Leyehuus, Mads Jensen, vanfør og nyder Aldmisse i Sognet.
Boelshuus, Jens Pedersen, Sognefoget og Snedker.
Øster-Bredkiær, Dynes Pedersen, Bonde og Gaardbeboere.
Væster-Bredkiær, Søren Krestensen, do. do.
Øster-Skivild, Niels Vognstrup, do. do.
Mell-Skivild, Anders Jørgensen, do. do.
Væster Skivild, Jeppe Krestensen, do. do.
Tvevad, Anders Jensen, do. do.
Østerhoed, Jens Jensen, do. do.
Egbæk, Hans Povelsen, do. do.
Mark Huus, Kresten Laursen, Huusmand og Dagleyere.
Egbæk Huus, Niels Laursen, Husmand og Dagleyere.
Boelsgaard, Anders Knudsen, Bonde og Gaardbeboere.
Kors-Hoy, Ole Nielsen, Boelsmand og Beboere.
Neulingskov, Kresten Madsen, Bonde og Gaardbeboere.

I sin Embedsbog opgiver Degnen, Hans Lassen, Resultatet af Folketællingen m. m. 1840 for Nøvling Sogn: I Sognet er 14 Gaarde og 20 Huse samt 5 Inderster, ialt 39 Familier. Af Haandværksfolk er der 1 Snedker, 2 Strømpehandlere, 4 Uldbindere. Af Ægtefolk er der 31 Par. Tje-

nestefolk 21. Almisselemmer 15. 4 Enker og 1 Enkemand. Ukonfirmerede 80, konfirmerede 116. Ialt 196 Mennesker.

I Trap opgives Folketallet saaledes: 1801: 111. 1840: 195. 1860: 291. 1890: 337. 1901: 394. 1921: 640.

1903 var der 74 Hjem i Sognet, som var vurderet til 515,000 Kr. 1920 var der 93 Hjem. Vurderingssummen til Ejendomsskyld var da 1,024,100 Kr.

.....

Sognets Midtpunkt.

Det Sogn er heldigt stillet, som har et naturligt af alle anerkendt Midtpunkt med Kirke m. m. Skønt Nøvling er et lille Sogn mangler det dog dette Midtpunkt. I flere Hundrede Aar var vel Kirken Sognets Midtpunkt og det hjalp til, da Skolen byggedes ved Siden af Kirken 1740. Men i Længden kom Kirke og Skole til at ligge afsides, især efter Udparselleringen fra Egbæk. 1878 flyttedes Skolen, og Kirkens Flytning kom senere.

Da den ny Vej kom i 1883, blev der efterhaanden et Samlingsted oppe paa Bakken paa Holflod Mark. Her kom Vejrmolle, Købmand, Smed, Missionshus m. m. Mejeriet skulde ogsaa bygges her; naar det blev flyttet til sin nuværende Plads længere i Vest, var det for der at faa en bedre Brønd. Skolen var heller ikke langt borte, og Kirken maatte jo ogsaa komme herop midt i Sognet.

Men saa kom der en slem Streg i Regningen, da Jernbanestationen 1904 byggedes paa Skibbild Hede. I Vestersognet sagde man nok, at den Station paa den Plads aldrig blev til noget. Men Folk i Stationsbyen og nærmeste Omegn ventede sig dog meget af Stationen. P. Krogstrup byggede en Gæstgivergaard der, og Møllen oppe paa Bakken blev flyttet her hen, og nu er her henved 20 Huse, naar Vejkig tages med, og naturligvis nogle Forretninger. En Station er i det hele ikke nem at klare sig for i Længden; det har man ogsaa mærket paa flere Maader. Man gjorde i sin Tid Krav paa at faa Kirken bygget her, og Forskole har man ogsaa

ønsket at faa, og da det ikke kunde tillades, byggede man en Friskole.

Stationen skulde have været bygget i Nærheden af den ny Kirke, saa havde Samlingspladsen været naturlig fra Begyndelsen. Nu er der spredt Fægtning, og Uenigheden er ofte stor i Sognet; man er endnu ikke enedes om et Midtpunkt. — Ja maalt med Passer er Sognets Midtpunkt omkring Kirken og Skolen. Her i Nærheden er ogsaa Mejeri, Smed, Købmand, Missionshus. Men Østersognet ved, at de har en stærk Borg i deres Stationsby.

.....

Nøvling for 300 Aar siden.

I Aaret 1586 fandt man den store og berømte Runesten i Jelling. Begivenheden vakte stor Opsigt. Nogle Aar efter udkom en smuk Bog om Fundet. Den blev læst i hele Europa.

Den lærde Videnskabsmand Dr. Ole Worm læste Bogen med levende Interesse. 1621 er han i Jelling, og Aaret efter faar han Regeringen til at paabyde, at Præsterne skal indsende Beretninger om, hvad der i deres Pastorater findes af Oldsager m. m.

Worms Iver rygtedes ogsaa til Island, og det medførte, at først »Yngre Edda« og senere »Den ældre Edda«, to værdifulde Skrifter blev fundet deroppe.

Vi kan altsaa takke O. Worm for, at vi bl. a. har nedestaaende ca. 300-aarige Indberetning om Nøvling.

Indberetning fra Præsten i Nøvling 1638. Trykt i »Danske Samlinger«. Anden Række, fjerde Bind. S. 56.

Nøvling sogn haffuer efterskreffne gaarde, halffue gaarde, boele oc huse: Nyboe, Brekier, Skibild, Tuivod, Østerhuod, Neulingskow, Egbeck, Korshøy, Boelsgaard, Huolfloed, Beckgaard oc Neuling prestgaard. Denne kircke ligger en halff fierding veys synden for Synding kircke. Sognet strecher sig fra kircken sudvest paa en halff fierding vegs mod

Timmering sogn, oc ligesaa langt synden och sudoust mod Snejberg sogn, øster paa trej Slyngeslag til en løbendis aa, kaldis Quindvod, som gior adskil imellem Synding och Neuling paa den Side, nordvest paa imod Vilbierig sogn oc norden imod Synding sogn lige saa langt. I Nøuling sogn ligger effterskreffne bierg, høy oc vandspring: udi rizens marck ligger en bierg, kaldis Bøsbjerg, oc en anden, kaldis Tuoersbjerg, imellem disse tuinde bierge i en styck eng ligger i residentzens marck oc kaldis Hylled, er en vandspring, som rinder stedtze i frøst oc tyreke saa vell som anden mild veirlig, oc ligger der norden for samme veldstrøm en demning, ligesom der aff gammell tid kunde verit en mølle. Synden i forskreffne Bøsbjerg er en trind dam, som dog miesten med grøde er efftergroed. Vesten i residentzens marck er en bierg, kaldes Foeldbjerg. Imellem Nyboe och Huolfloed ligger en bierg, kaldis Nøuling bierg. Imellem Tuivodt oc Østerhuodt ligger en spitz høy, kaldis Tinghøy, om huilcken der staar nogle store steene. I Neulingskows marck vid siden paa en liden høy ligger en stoer steen, som strecker sig en halff agger Bret ud i en aggerende. I Egbech marck ligger en suar spitz bierg, kaldis Huashøy. Imellem Boelsgaard i Nøuling sogn oc Merrild i Vilbjerg sogn i en styck eng, kaldis Skaulkier, er en platz, paa huilchen sigis at skulle verit en befestning, oc er kiend endnu giørlig baade dubbelt graffuer oc volde, om huilcken jeg tencker findis i den designation offuer Vilbjerg sogn. Vesten Huolfloed ligger en lang bache, kaldis Vesterhede, som strecker aff syd sudoust i nuornordvest, offuer huilcken ligger adelveyen imellem Kolding, Veill oc Holstebro, oc paa samme bancke ligger 14 høye, blant huilcke en kaldis Raffns-høy oc en anden Baunhøy. østen ud under samme bancke er mange vandspring. I Bechgaard marck en bierg, kaldit Skoeldbjerg, oc en stoer steen i en veldkilde synden østen vid samme bierg, en anden kaldis Meldbjerg, oc den tredie kaldis Jeffnbierg. Nøuling kircke ligger paa en temmelig bierg. Ind paa kirckegaarden er en høy, som klokkhuset stoer paa, oc trej høye norden oc østen kirckegaarden paa samme bierg.

Norden en crone boel Tuivodt ligger en bierg, kaldis Stapelbierg, oc der paa fem høye. Ved Østerhuod ligger en høy, aff huilcken manden der boer aag hiem i treckening oc da fantis en jeffn steenbroe lagt under høyen lige ved det andet aggerjord. Synden af adelveyen, som løbber igjennem sognet i vester oc øster, fra Vosborig, Tiimgaard oc Pallisbierg oc Bredninggaard til Aarhus eller Horsens ligger tuinde smaa høye.

— — —
Oplysninger til ovenstaaende: Residentzens Mark er Præstegaardens. Ved Høllet imellem Torshøj og Bøesbakke ser det ud som for 300 Aar siden; her har nok været en Mølle. Den trinde Dam i Bøesbjerg er der endnu, men den bliver tør i tørre Somre. Mere mærkelig er den dybe Hulning i vestre Ende af Bøesbakke. Her maa i sin Tid have været et Kildevæld. Den store Sten paa Nøvlingskovs Mark findes nu ikke. Skaulkær er beskrevet under Vildbjerg. Under Skoeldbjerg er endnu et stærkt Væld, som man om Somren vander Kreaturer ved, men den store Sten ses ikke, Jorden er udgrøftet. Nord for Kirken findes ingen Høje nu, men én østen for: Domgaardhøj. L. Chr. Spandet i Timring har vist Ret i, at Meningen med det, der staar om den Høj ved Østerhoved, er, at Manden har brugt Højen til Træk, vel under sin Mødding.

.....

De 12 gamle Gaarde i Sognet.

I den gamle Indberetning fra 1638 nævnes altsaa 12 Gaarde og Boel. De er ogsaa nævnte i Matriklen 1688. Det er disse gamle Ejendomme vi her holder os til. Det er sikkert meget gamle Gaarde, hvoraf i alt Fald de fleste har ligget her, da Kirken byggedes.

Skibbild var den største Landsby i Sognet og her laa kun 3 Gaarde sammen. De andre var Ænestegaarde med én højst 2 Familier. De laa og ligger spredt paa Sognets Jorder. En herlig Ting, thi saa fik man Marken omkring sin Gaard og var fri for den besværlige Koren og Trækken til den langt

fraliggende Mark. Gaardene har især gode Udbygninger mange med Stentag. Nogle gamle Stuehuse med Straatag staar endnu, og det er jo de interessanteste, men dem kommer vi siden til.

Vi tager Gaardene i den Orden, de er nævnt i 1638. Lad os igen høre deres Navne: Nybo, Bredkær, Skibbild, Tvevad, Østerhoved, Nøvlingskov, Eghæk, Korshøj, Boelsgaard, Holflod, Bækgaard og Præstegaarden. Nu er der jo mange Bebyggelser paa de gamle Gaardes Marker, som vi siden skal se.

.....

Nybo.

Navnet kunde tyde paa, at Gaarden er yngre end de andre Gaarde i Sognet. Jeg kunde tænke mig, men kan ikke bevise det, at Nybo og Præstegaarden i sin Tid har hort sammen og at Nybo er bygget paa Marken, da Kirken fik sin Præstegaard.

1638 har vi Gaarden Nybo. 1688 har Gaarden godt 5 Tdr. Hartkorn, og hører under Moltrup, og Fæsteren er Poul Jensen. 1787 er der endnu kun én Gaard i Nybo, og Manden hedder Dynes Pedersen. 1801 bor Niels Skou her, efter ham Jens Iversen, som var Sognefoged, ligesom Niels Skou, hans Eftermand var Lars Pedersen.

1767 døde Niels Nybo, 86 Aar gl. Nybo laa for lige Syd for Gaardens Have, men i 1870erne flyttede Kresten Madsen Gaarden til sin nuværende Plads. Gaarden ejes nu af Jeppe Larsen.

Der fortælles, at da Landmaaleren under Udskiftningen for over 100 Aar siden laa i Nybo, vilde man gerne give ham noget for at faa den bedste Eng, og man sagde saa meget derom, at Landmaaleren forstod det. Han sagde, at Gaver tog han ikke imod, men hvad han fandt ved Vej og Sti, tog han op. Saa lagde man Sølvtoj og andet ud, saa han fandt det. Og Nybo fik den bedste Eng.

1801 er der bygget 2 Steder paa Marken. Det ene er

i Følge Brandprotokollen takseret til 120 Rigsdaler, og det andet til 200, medens den gamle Gaard staar til 550 Rdlr. Paa Nybo Mark ligger nu 6 Ejendomme. Den bedste er Ny Nybo, der nu er bygget godt op og ejes af Niels Josefsen. Her er ca. 40 Tdr. Ld. og en 20 Kreaturer. Gaarden ligger godt i Marken, og kunde for nogle faa Aar siden have kostet 50,000 Kr. Her boede tidligere Jens Flod (Floue) fra Holflod, gift med Else Mølle, en Datter af Mads Stausbøl i Sinding Mølle. En Søn, Mads Stausbøl, kom til Østerhoved og døde her 1907. En anden Søn, A. P. Jensen, gerne kaldet Peder Nybo, havde Gaarden i flere Aar og drev her et betydeligt Teglværk. For en Snes Aar siden købte han Møltrup.

Under Leret, som brugtes til Teglsten, var Mergel, som altsaa var nemt at komme til, men nu er den næsten ud-kørt, og her er mægtige Grave.

.....

Bredkær.

Bredkær ligger ved brede Enge og er nu Sognets største Gaard med sine ca. 300 Tdr. Ld. Gaarden nævnes 1490, men er sikkert meget ældre. Gaarden har langt til Naboer og Udsynet er omtrent stængt til det øvrige Sogn af en Bakke lige Syd for Gaarden. Fra Bakken er der en god Udsigt. Bredkær var i mange Aar Fæstegaard under Sindinggaard. 1743 bor der 3 Mænd i Bredkær: Christen Olufsen, Peder Jensen og Søren Christensen. Den sidste bor sikkert paa Marken. Hartkornet til hele Bredkær var 1743 5 Tdr. 5 Skpr.

1688 bor Jens Pedersen og Jens Christensen i Bredkær. 1787 bor i Øster Bredkær Dynes Pedersen, og i Vester Bredkær Søren Krestensen. 1767 døde Johanne Madsdatter Bredkær 90 Aar og 3 Dage. 1769 døde Jens Truelsen Bredkær 80 Aar og 1771 Christen Bredkær 96 Aar. Paa det gamle Matrikulkort er aftegnet 2 Gaarde i Bredkær. Den nedrevne laa lige Sydvest ind til den nuværende Gaard.

Det er morsomt at se, hvordan Bygningerne laa for over 100 Aar siden. De laa paa alle Leder. I Sydgaarden laa Stuehuset i Syd og der var en lille Have, højst dobbelt saa bred som Stuehuset, og ikke længere. Vejen gik Syd om denne Gaard og østen ind ad nuværende Bredkær, hvor Stuehuset ligesom nu laa i Nord.

Bygningerne laa ikke alle solret; især laa Udhusene i Gaarden mærkelig skæve for Salshusene.

Det er antagelig ca. et Hundrede Aar siden den søndre Gaard i Bredkær nedreves og Jorderne lagdes under den anden Gaard.

Ejendommen paa Marken ned mod Skibbild lader ogsaa til at være gammel og kaldes Lille Bredkær. Sagnet siger, at Stedet er en Faddergave vel fra Sindinggaard. Den nuværende Ejer er Anders Jørgensen. Han og hans Hustru har tjent sammen paa Moltrup, og kan fortælle derfra.

Paa Bredkær Mark i Vest ved den gamle Adelvej ligger fire Gravhøje. Den sydligste er overpløjet; de andre ligger i Hede, som Peder Bredkær for faa Aar siden har købt.

»Jens Dynesen i Bredkær By, Novling Sogn, har den Fortjeneste, at han gjorde passende Anlæg til at lede rindende Vand over Agre og Enge. Opmuntrede ved de gavnlige Virkninger heraf have adskillige andre Bønder deri efterlignet ham.« (Hald: Ringkøbing Amt 1833, S. 238).

Ved Lækmosøbæk mellem Bredkær og Skibbild ses en gammel Opstemning af Bækken. Her skal have været en Mølle. Ruinerne af et Hus i Nærheden kaldes ogsaa Mølbækhus. For faa Aar siden, da Tiderne var gode, tænkte man paa her at lave et Elektricitetsværk, der menes at kunne forsyne 6 Gaarde med Elektricitet.

I mange Aar boede Thomas Hansen, en Broder til Jens Hansen i Novling Præstegaard, i Bredkær, død ca. 1860; han var i flere Aar Sognefoged.

I Bredkær staar endnu en gammel Bornholmer, som Thomas Hansen 1840 købte i Horsens. Det har han selv skrevet indvendig paa Klokkhusdøren. Klokken staar endnu i Bredkær. Samtidig skal der være kommet tre andre Born-

holmere, Mage til, her til Sognet: En til Præstegaarden, én til Nøvlingskov og én til Østergaard i Skibbild. Og endelig kom der én til Poulsgaard i Tjørring De fleste er til endnu.

1864 gik Bredkær til Auktion og købtes af Niels Mouritsen i Vildbjerg, som 1866 byttede Gaarden med Degnen Nis Petersen i Vildbjerg. Nis Petersen havde Gaarden i fire Aar; hans Moder og Søster boede her i disse Aar. Nis P. var en udmærket Fodgænger, og naar han blev færdig med Skolen i Vildbjerg, tog han Stav i Haand og vandrede til Bredkær og saa til sin Gaard. Han havde som alle i den Tid Lyst til Vandet, og ledte Bækken Syd og Øst om Bakken helt ind i Bredkær Gaard og vandede den lave Jord Øst for Gaarden.

Han tilbyggede Østerhuset en Køring i østre Side, saa man kunde køre lige op fra Engen og ind ad dette Agerum.

Nis Petersen sagde at der gemtes en Skat i Bredkær, og vi skal siden se, hvad det var. Hans Datter siger, at han tabte meget ved Gaarden. Han havde saaledes meget Uheld med Kreaturerne.

1870 solgte Degnen Gaarden til Jens Næstholt Engelbrektsen, som døde her 1908, 78 Aar. Nu ejes Gaarden af Sønnen Peder Sørvad Engelbrektsen, gerne kaldet Peder Bredkær. Han har ombygget den, anlagt en stor Have og plantet noget paa Marken.

I Haven staar en Esk, der siges at være godt 130 Aar og Sognets ældste Træ. Peder Bredkær kunde ikke nænne at fælde det, ellers skulde Stuehuset have været flyttet længere i Nord 1913. Et andet stort Træ maatte dog falde. Den store Have gaar lige mod Engen til de 100 Læs Hø, og dens store Træer har ofte reddet Gaarden fra at brænde ved Lynnedslag. I flere Træer ses Lynets Virkninger. Sidste Gang slog Lynet ned i den store Ask. Konen saa det. Tordenbraget var saa stærkt, at Hestene sank i Knæ i Stalden. Ved brede Engdrag bliver Tordenen ofte meget haard.

Ved Skellet mellem Bredkær og Nybo Mark laa i sin

Sølvbrylluppet i Bredkær den 25. Maj 1922.

Tid Nøvling Fattighus, og den sidste, der boede der, skal have været Morten Rønberg.

Peder Bredkær har intet solgt af Gaardens Jorder; derimod har han købt et Par Hedeparceller.

Til Bredkær hører et lille Stykke Eng, som er kommet fra Ørnhoved. Det siges at være en Faddergave.

Kristi Himmelfartsdag den 25. Maj 1922 holdt Peder Engelbrektsen og Hustru, Ene Marie, deres Sølvbryllup under megen Opmærksomhed. Der var vel ca. 150 Gæster i Gaarden. Og i Bredkær er der altid baade Hjerterum og Husrum og her hersker en god Aand. Ved Bordet blev der holdt 5 Taler til Sølvbrudeparrets Pris. — Ja, det er et meget gæstfrit Hjem, hvor Tiden gaar hurtigt. Den Dag havde vi det herligste Vejr, vi har haft hele Foraaret. Saa-dan var det akkurat paa vor Bryllupsdag i Helleskov, sagde Peder Bredkær.

Der er mange Børn i Bredkær. Den ældste, Sigrun, blev 22 Aar den 22. Juni 1922. Hun har ligesom Moderen været paa Vallekilde Højskole. Peder Bredkær har været paa Ry Højskole.

Bredkær Mergelselskab.

Efter Margrethe Merrild og flere sagde Degnen Nis Petersen, at der fandtes en Skat i Bredkær. Hvad Skatten bestaar af, ved man nu. Det er et helt Bjerg af fortræffelig Mergel med et Indhold af 34 til 52 pCt. Kalk. At det er en Skat, der betyder noget, bliver man klar over, naar man hører, at hver Favn til at begynde med leveredes til en Pris af 70 Kroner.

At det ikke drejede sig om Smaapenge til at begynde Starten af Mergeludkørselen, erfarer man af Amsraadsmødet 26. Februar 1919, da Sognene Snejbjerg—Tjørring, Timring og Vildbjerg—Nøvling fik Tilladelse til at optage et Laan paa 910,000 Kr. til dette Foretagende.

Derefter giver vi Ordet til Peder Bredkær:

1919 den 14. Sept. begyndte man at aftage Ovre lidt sønden for Bredkær. 20. Marts næste Aar kørte første Mer-

geltog, det gik ad Tjørring. En Favn fast Maal er 27 Alen, giver i løst Maal 32 Alen og sattes til en Pris af 70 Kr., det var jo i den dyre Tid, nu kunde det leveres for det halve.

Mergellinjerne strakte sig ud i Syd til Skernbanen, og i Nord helt ud til Simmelkær. I Foraaret 1921 laa vea Simmelkær Kirke 420 Favne.

Af hele Mergellejet er der udkørt henved 20,000 Favne, og der er nu en Sø paa ca. tre Tdr. Land.

Der har været Forhandling om at udkøre mere Mergel herfra til Aulum, Vildbjerg, Sinding og Ørre til en Pris af ca. 30 Kr. pr. Favn. Det var jo nemt, nu det hele er parat. Men de nedadgaaende Tider har gjort Folk bange for Bekostninger.

I Følge Herning Folkeblad holdt Bredkær Mergelselskab Generalforsamling 2. Marts 1923.

Formanden, Okkels, Birk, afgav Beretning om Virksomheden. Her et Par Uddrag:

Vi er i Aarets Løb bleven færdig med at køre Mergel. Der er ialt udkørt 18,707 Favne Mergel fra Bredkær, som indbringer 1,261,100 Kr. 66 Øre.

Vi er nu helt færdige med at køre ud og har faaet afregnet med Entreprenøren.

Selskabet har i Øjeblikket udestaaende Fordringer hos Medlemmerne til et Beløb af 859,107 Kr.

Mergeludkørselen er altsaa standset, ikke fordi Mergelen er sluppen op; Peder Bredkær siger, at her er Mergel under 30 Tdr. Ld., men fordi Folk er bleven bange for Bekostningen; Materiellet er allerede flyttet. Men al den Mergel, som herfra er udkørt, vil mægtigt gavne paa Omegnens Jord.

Fhv. Amtsraadsmedlem J. M. Jensen var de første Aar Selskabets Formand.

Det var interessant at se paa Virksomheden her med Gravemaskine og det hele. Her var mange Mennesker i Arbejde. En stor Del var Polakker, som boede her i Barakker. En Tid var det næsten ikke til at opdrive en Lej-

lighed i Omegnen til flere af de der arbejdede ved Mergelen, og Huslejen var dyr.

Nu er Eventyret forbi; her er stille igen.

.....

Skibbild.

Ja, saadan er det officielle Navn, men Folk siger Skivild. Det er vist et skith-wædel eller -væld, sammensat af Ordene skith, spaltet Træstykke, plus Vadested eller Væld. Der var tidligere baade Væld og Vadested nordvest for Gaarden, og Skov har her ogsaa været.

Der er tre Gaarde i Skibbild By, som tidligere laa i Rad fra Øst til Vest, men for en 60 Aar siden flyttedes Meldgaard op til sin nuværende Plads lidt sydøst for de to andre Gaarde. Samtidig blev der bygget nok en Gaard længere i sydøst, Søndergaard kaldet. I Meldgaard bor Niels Merrild, gift med en Datter fra Overgaard, 1898 købte Merrild Gaarden for Tolv Tusind Kroner, der var da ca. 160 Tdr. Ld. Gaarden ligger inde i en prægtig Have med udmærket Læ og her avles megen Frugt. Stuehuset ligger i Syd; der er Port i Laden mod Nord.

Skibbild har, saa vidt man kan se, altid været en jorden egen By, det vil sige: den laa ikke under nogen Herregaard. Gaardene skulde kun yde lidt Gæsteri og Ægter, en Slags Statsskat, men Mændene ejede ellers deres Gaarde. 1688 var der i »Schivvel« kun 2 Mænd, Peder Christensen og Christen Christensen. Hartkornet var godt 6 Tdr.

Der fortælles, at Meldgaard og Østergaard i gammel Dage havde fælles Huse sammen. De to Gaarde tilsammen har rimeligvis været paa Størrelse med Vestergaard (Skibbildgaard) og oprindeligt kun været én Gaard.

Skibbild var tidligt paa Færde med Udskiftningen. Agermarken var dog vist forlængst udskiftet af Ejerne selv, ligesom saa mange Steder. Men 30. Januar 1804 udgaar der fra Amtmand Hansen paa Foranledning af Landinspektør Hyldgaard Skrivelse om, at der hos Jeppe Chri-

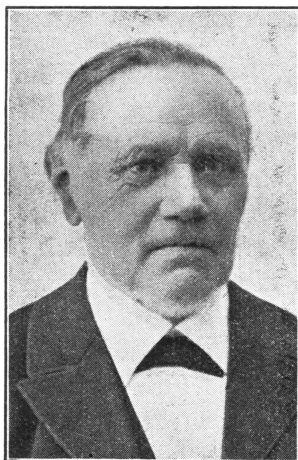
stensen i Skibbild skal afholdes Aastedsmøde af Landvæsenskommissionen Kl. 9 Form. den 2. Marts, hvortil alle vedkommende Lodsejere indkaldes til Møde, for at udskifte særlig Heder og Moser til Skibbild og Tvevad. I Skibbild er tre Lodsejere, nemlig Jeppe Skibbild i Vestergaard, Anders Jørgensen i Meldgaard og Niels Vognstrup (andre Steder ogsaa kaldt Niels Nielsen) i Østergaard. For Tvevad var det Svend Kølbæk og Niels Pedersen, Foruden var indvarslet Sognefoged Niels Skov i Nyboe og Christen Skov i Neufling Skov, samt alle Naboer i Snebjerg By, Helstrup og Fonvad, Oberst Linde paa Møltrup, Ove Grimstrup i Timring o. s. v. Men paa Grund af Vinterens Haardhed gik dette Møde overstyr, og der berammedes et nyt Møde samme Sted den 19. April s. A. Og det ser ud til, at man enes om Udskiftningen af »Hede, Mose, Forte og Grønne«. Det er lange Strækninger der tillægges Skibbild, de gaar ud til Staldhøj og Brikshus. — En Driftsvej derud skal være 50 Alen bred, ellers sættes Eng-, Kirke-, Mølle- og Sogneveje til 10 Alen i Bredde, andre Steder sættes de gerne til 12 Alen.

Det ejendommelige ved Skibbild er, at Gaardene ligger inde i store Haver af Løvtræer, saa det er en idyllisk Plet; der er mange Steder store Plantager af Naaletræer, men naar man kommer gennem Skibbild, er man ligesom i en anden Egn. Træerne dufter og skygger om Forsommeren, og om Efteraaret har man travlt med at nedplukke Æbler som var man paa Øerne, og her er Træer, man knap kan favne af Bøg, Eg og Birk. Et mægtigt Piletræ i Skibbildgaards Have lægger man særlig Mærke til; det er overgroet af Slyngplanter. Og dog er de fleste af Træerne ikke ældre end fra 1850 og derefter, men man har været enige her om at plante, og saa kan det blive til noget.

Det var gamle Ole Skibbild, der begyndte at plante. Han fik bl. a. Træplanter af Fjelstrup paa Sindinggaard, men det var dog vist først der blev Gang i Sagerne, da Krarup kom der 1846. For en 30 Aar siden fortalte han i Herning Folkeblad om, hvorledes man begyndte at plante

i Skibbild, og det var meget interessant at læse om; Krarup var noget af en folkelig Forfatter, desværre har jeg ikke kunnet opdrive de Nr. af Bladet, hvori han skriver om Træplantning i Skibbild. Jeg mindes, at han gaar og snakker med Naboerne om den her Plantning, og hvordan de efterhaanden gribes af Lyst hertil. Og nu er Skibbild en Oase i Eggen med Hensyn til Træer.

Ved selve Skibbildgaard er over to Tdr. Ld. med Lovtræer og 1 med Naaetræer.

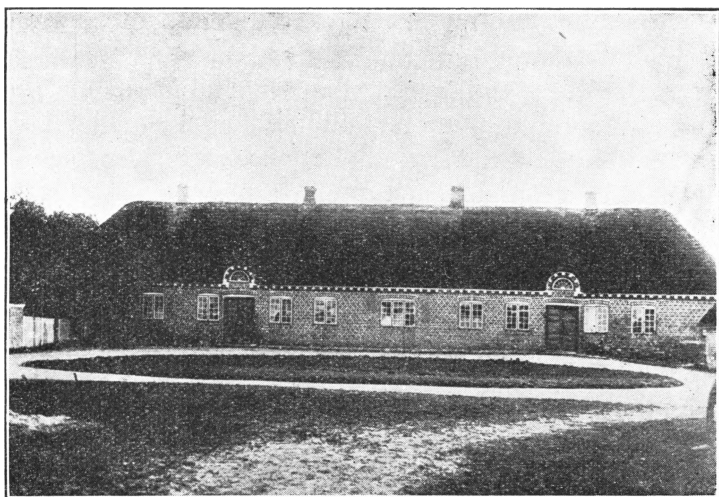

Helmuth Krarup.

I Aaret 1846 købte Helmuth Krarup ved Auktion for 3600 Rdl. Vestergaard i Skibbild med 400 Tdr« Land, forfaldne Bygninger og gode Enge. Han var en Søn af Provst Krarup i Vejrum, der fra 1824—30 var Provst i Hammerum Herred. Han opgav sine Studeringer (Teologi) og kastede sig over Landvæsenet og han fik en god Uddannelse, studerede bl. a. for offentlig Understøttelse i Tyskland og var en Tid Lærer paa Rødding Højskole. Han kunde have faaet fordelagtige Pladser andre Steder, men han valgte Heden; det var hans Plan at oprette et Landvæsensinstitut her. (Se »Gamle Minder«. Han kom snart ind i en Række offentlige

Bestillinger, blev Landvæsenskommissær, Tiendekommissær, Førligsmægler, Repræsentant i Kredittforeningen o. s. v. Han havde et større Antal Landvæsenselever i Huset indtil han 1852 blev Branddirektor, da opgav han Landvæsensinstituttet.

Senere gik flere af Bestillingerne over paa Niels Mouritsen i Vildbjerg. 1890 overlod han Gaarden til sin Søn Dyrslæge Krarup og flyttede til Herning. 1889 skrev Krarup i Herning Folkeblad en Foljeton: »Gamle Minder, eller det Hammerum Herred, som forsvinder«. Det var vist paa Foranledning af Thomas Nielsen. Foljetonen blev siden udgivet i Bogform og er bleven ualmindelig meget læst. Krarup havde et sjældent Kendskab til Egnen og forstod at skrive folkeligt.

Stuehuset i Skibbildgaard.

Jeg saa Krarup første Gang 1884, da jeg korte en Nabo-
mand ud paa Skibbild Hede, til et Sted han havde købt af
Krarup, vist omtrent der, hvor nu Stationen er. Krarup var
da til Stede. Men endnu kan det skære mig i Hjertet, naar
jeg tænker paa, at Manden, som var bedre vant, skulde
bo her paa den magre og forsultne Jord.

Det er et mægtigt Stuehus Krarup 1847 byggede paa Skibbildgaard, som han nu kaldte Gaarden. Det er 50 Alen langt og 15 vid. Siden byggede han ogsaa Laden, som laa 90 Alen Nord for Stuehuset. Tidligere var der to smaa Fløje ved Stuehuset, saa det var en herskabelig Gaard at se til. Før laa det gamle Stuehus Nord for Laden.

Folk mener ellers ikke, at Krarup drev Gaarden saa farlig godt, han tog nok mange Kærve. Engvanding var særlig hans Lyst, og man saa ham de sidste Aar altid at gaa og pirre ved Vandet; i Enden af hans Stok var en lille Spade, hvormed han kunde skære Render. Han stemte Vandet op i Bækken langt ude i Vest, og han kunde vande Agrene helt hjem. Vandet gik ogsaa ind i Gaarden og brugtes som Drikkevand. Krarup var Brevsamler, og han og Thomas Christian i Skibbild var de eneste i mange Aar der holdt Aviser.

Paa Skibbildgaards Lade har der altid bygget en Stork, som skal være den eneste i Sognet.

Marie Fløe Pedersen fra Kollund, som siden blev gift til Meldgaard i Skibbild, tjente Krarups som Pige og kan fortælle om, hvor nydelig Hjemmet var. Der var fuldt op af Blomster i Haven og i Stuerne, og Fru Krarup havde de dejligste Broderier, som hun selv havde syet. Jo, det var et Sted, man kunde lære noget, thi det var dygtige Folk. Jeg har ikke set Krarup vred mere end én Gang, men da var han det ogsaa rigtig, siger Marie Fløe, det var den Gang, jeg sagde til ham, at jeg ikke vilde blive; da slog Krarup med Dørene. Og det blev ikke bedre, da Fruen kom hjem, for hun havde et strengt Sind, og da var man jo vant til at beholde Pigerne.

Fru Krarup var nok kun 16 Aar, da hun blev gift og kom til Skibbild. Men hun udfyldte Pladsen.

Da Niels Mouritsen blev valgt til nogle af de Bestillinger, som Krarup havde, skal Fru Krarup have sagt: Det er svært saa snart en Bonde kan blive til noget.

Der fortælles, at engang skulde Krarup hjem fra Marked. Hans Karl, som kørte for ham, var ikke rigtig færdig.

Han var kommen i Klammeri med nogle andre Karle. Imidlertid korte han Krarup hjem, men lik Lov at ride til Gjelteruplund igen for at uddele de Klø, han ikke før fik uddelt. Men fordi Krarup gav ham Lov til den Tur, gav han ham den Vejrhane, der stod paa Laden indtil denne brændte.

Sønnen, Dyrslæge Chr. Krarup, fik altsaa Gaarden efter Faderen, som flyttede til Herning, men blev kun ca. fire Aar paa Skibbildgaard. Da Faderen døde, flyttede han ind i dennes Lejlighed som Branddirektør, men døde allerede 1919. Chr. Krarup havde ogsaa historisk Sans ligesom Faderen. Han udarbejdede saaledes historiske Ting om Brandkassen, men altfor tidligt tog Sygdommen ham.

Derefter ejedes Skibbildgaard en Tid af Proprietær Sass, som døde her 1898. Han solgte Engen fra Gaarden, den gode Eng, som Helmuth Krarup kaldte den.

Gaarden var nu paa flere Hænder, blev et Par Gange solgt ved Auktion og kostede kun fra 10—12,000 Kr. 1909 købte Rasmus Søby Gaarden for 31,000 Kr. Der var da 90 Tdr. Land, nu er der 100. Nu er Gaarden i de rette Hænder. Søby blev Sognefoged efter Iver Merrild, men har siden frasagt sig Bestillingen, derimod har han andre offentlige Hverv.

Fredag Aften den 17. Novbr. 1922 brændte Laden paa Skibbildgaard. Det lykkedes at redde Resten af Gaarden.

Imellem Træerne Syd for Vejen havde gl. Krarup sin Smedie. Han lod selv smede alt til Gaardens Brug. Her skal der gaa en hvid Jomfru.

Meldgaards Opflytning er allerede omtalt. Man ser Tof-ten med de skæve Diger imellem de to andre Gaarde, hvor Gaarden laa.

Her boede for en halvtreds Aar siden Peder Mulvad, vist fra Borris; han kom jo til at hedde Peder Meldgaard og var gift med en Søster til Thomas Christian i Østergaard. Han havde en svær Lyst til Plantning, og han var meget tilfreds med Svigerdatteren i Gaarden, omtalte Marie Fløe, som blev gift med Sønnen Niels Chr. Pedersen — thi hun havde ogsaa hjemme fra Kollund en vældig Lyst til Have-

væsen og kunde rigtig hjælpe den gamle med at plante. I Meldgaards Have staar nogle Træer, som man i sin Tid fik af Fjelstrup paa Sindinggaard.

Allerede 1896 døde Niels Chr. Pedersen, og hans Enke, Marie Fløe, bor i Herning. Som alt omtalt, ejes Meldgaard af Niels Merrild.

Østergaard i Skibbild er en gammel Slægtsgaard, det siger Traditionen, og denne styrkes af en gammel Bibel fra 1760 med Slægtsoptegnelser, som endnu er i Slægtens Eje, og af en Del gamle Skøder m. m., som gemmes paa Herning Museum. Den første Mand, der er indført i Bibelen, hedder Wolle Jensen og er fra Barde; ifølge Kirkebogen faar han 5. Juni 1778 en Søn døbt Lauritz. Wolle døde dog tidligt, og hans Enke blev gift med Niels Nielsen Vognstrup fra Vinding. Niels Vognstrup (Unstrup, var først Kolmand i Odense, før han friede sig ind i Skibbild, det kunde man bl. a. se paa et Par Spande, som var i Gaarden efter ham.

1793 køber Selvejer Niels Nielsen i Østergaard et Stykke Eng, Degerholm kaldet, med tilhørende Skifter, af Kaptejn Linde paa Møltrup for 599 Rigsdaler (hvorfor mon ikke 600?). Eng var forholdsvis meget dyr den Gang. N. Nielsen udbetaler 100 Rigsdaler, og Obligationen, som findes endnu, lyder paa 499 Rd.

1810 faar Sønnen Ole Nielsen (opnævnt efter Wolle Jensen) Skøde paa Østergaard, Købesummen er 1600 Rd. og en stor Aftægt til Forældrene, som han skal bygge et 5 Fag Hus til.

Ole Skibbild var en kendt Mand, og mange Børnebørn er opnævnt efter ham, f. Eks. Ole Albæk og Ole Skibbild, forhen Købmand i Trondhjem, hvor han tjente en Formue, bor nu paa Rydhave. Gl. Ole Skibbilds Kone døde 1846; han gik paa Aftægt 1856 og døde 1876, 93 $\frac{3}{4}$ Aar gl. Det var en stor Aftægt, Ole betingede sig, ene Mand som han var. Men der er ogsaa to om at svare Aftægten, idet Svenning Hansen, som bor paa Marken, skal deltage i Udredelsen.

Aftægtskontrakten har 10 Paragraffer; lad os her høre Paragraf 3:

I fornævnte min Aftægtsbopæl skal Aftægtsyderne fra den Dag af, at jeg flytter derind, og fremdeles levere mig min Levetid følgende aarlige Aftægt: 4 Tdr. Rug, $2\frac{1}{2}$ Td. Byg, $1\frac{1}{2}$ Skp. Boghvedegryn, 1 Skp. Salt, hvoraf $\frac{1}{2}$ Skp. skal være grov og $\frac{1}{2}$ Skp. fin, 1 Lu sød Ost, 1 Lu tør Fisk, Torsk eller islandsk Fisk, 8 Pd. Kaffe, 8 Pd. brun Kandis, 2 Pd. Puddersukker, 8 Pd. Cicorie, som i meget gode Varer leveres med rigtig Vægt og Maal 2 Gange om Aaret, nemlig hver 1ste Maj og 1ste November, hver Gang med en halv Del, undtagen Osten, hvoraf den første $\frac{1}{2}$ skal leveres til Juli Maanedes Udgang og Resten til 1ste November. Alt i tør Tilstand. Rugen skal i det mindste veje 12 á $12\frac{1}{2}$ Lu pr. Td., Byg $9\frac{1}{2}$ á 10 Lu pr. Td. Contant 8 Rdr., som leveres til samme Tider som foregaaende, $\frac{1}{2}$ Delen til hvert Aars 1ste Maj og den sidste $\frac{1}{2}$ Del til hvert Aars 1ste November. 6 Lpd. Hvedemel aarlig, nemlig 2 Lpd. til hver af de 3 store Højtider, Jul, Paaske og Pintze. Ligeledes aarlig 2 Lpd. fersk Flæsk uden Ben, 2 Lpd. Oksekød, 8 Pd. Faaretalle, 2 Pd. Humle, $4\frac{1}{2}$ Al. Blaarlærred, hvilket alt leveres om Efteraaret inden Jul. 2 Faar til Slagt med Uld paa, hvoraf den ene skal være en Bede, om en saadan haves, men ellers Faar, sidst i September eller først i Oktober Maaned aarlig. — $\frac{1}{4}$ Pot Brændevin hver Søndag Morgen og endvidere 2 Potter til Jul, 1 Pot til Paaske og 1 Pot til Pintze, ialt 17 Potter, som skal være 8 Graders Kornbrændevin. Aarlig 6 Snese Hønsæg, 4 Snese til 1. Maj og 4 Snese til 1. November, friske og gode. — Ligeledes aarlig 2 Lrd. 6 Pd. Smør, som leveres saaledes: med 3 Pd. hver Maaned, nemlig 1 Pd. den 1. 1 Pd. den 12. og 1 Pd. den 20. og Resten 2 Pd. til Jul, som alt skal være nykærnet, velættet og lidet saltet.

Fremdeles aarlig 24 Stkr. Karduser godt og nye Ringkøbing Tobak Nr. 4 til Skraa, som leveres med 1 Kardus den 1ste og 15de i hver Maaned. Endvidere 2 Tdr. Kartofler aarlig, hvoraf de første paa Forlangende skal leveres den 20. August, dog fra den Tid til September Maanedes Udgang

ikke højere end $\frac{1}{2}$ Skp. ugentlig, hvorimod mindre om forlanges og Resten eller de sidste leveres først i Oktober Maaned. Daglig hver Morgen straks efter at være malket fra medio Maj til Medio Oktober 3 Potter uforfalsket nymalket Mælk, men den øvrige Tid af Aaret leveres kun 2 Potter daglig.

Det var altsaa kun 1 Post af Aftægten, om end den vigtigste, men der er jo en Mængde andre Ting, der skal til: Ildebrændsel, Pigehjælp m. m. m. Denne Ydelse kapitaliseres efter Kapiteltakst til kun 136 Rigsdaler aarlig, som i 5 Aar udgør 680 Rdr. Hertil kommer Begravelsesomkostninger, som er ansat til 20 Rdr, tilsammen 700 Rdr.

(Skibbild, 10. November 1856).

Ole Skibbild har plantet det ældste og største Træ i Skibbild, en Slags Graapoppel (Skjol). Det staar Øst for Gaarden og er et mægtigt Træ, mindst 4 Alen i Omkreds, men det staar ogsaa ene og rager op over alle Træer i Byen ja nu er de andre nær ved at naa det, det kaldes derfor ogsaa Paraplyen. Peder Bredkær mener, at det er et af de Træer, som Fjelstrup fik foræret af Kongen, og som var fra Søndermarken i Kobenhavn.

Gl. Ole Skibbild var altsaa en Plantningsmand. Engang paa sine gamle Dage kom han gennem Plantagerne i Tjørring og ytrer da til en af de saakaldte »Højhellige«: Det er endda skönt, at se de Plantager! Men Manden svarede Ole: Ved du, hvor du gaar hen? Du gaar lige til Helvede!

Min Nabo, Knud Pedersen, som er fra Nøvling, kan huske, at Ole Skibbild gik i Knæbukser.

Ole havde svær Lyst til Handel. Han opkøbte Stude, som han lukkede løse ud i Gaarden, saa kom Omegnens Folk og købte dem.

Han handlede ogsaa en Del med Alentøj, som han købte i Horsens, hvor han jævnlig kom. I en Kro paa Vejen var man meget optaget af, at hans Heste havde Forsko. Men da man opdagede, at de ogsaa havde Bagsko, var man klar over, at det var en meget rig Mand.

Ole laa som Soldat fra 1801—07, da han kom hjem som

Gammelmandssøn, da en Broder døde. Han hørte til Jægerne, som bar en Haarpisk ned ad Ryggen. Det var Oles gladeste Dag, da Pisken blev afskaaret, og han maatte rejse hjem.

Ole Skibbild og ligeledes Sønnen Thomas Christian kunde ikke lide, at Krarup kaldte sin Gaard Skibbildgaard. Det er Vestergaard, sagde de. Det Navn Skibbildgaard gjorde ligesom de andre Gaarde ringere.

Da Slavekrigen stod paa 1848 i Skibbild, mødtes man i Østergaard, da var Krarup kommen for et Par Aar siden, og da han kunde tale Tysk, blev han stillet ved Skibbild Bro, for om mulig at faa Fjenden i Tale.

Ole Skibbild havde 15 Børn, og der fortælles, at de hver fik 1500 Rdr., det var Penge den Gang, saa man forstaar ,at han var godt ved det.

Paa Loftet i Østergaard var i sin Tid en gammel Protokol med Opskrifter om en Sag mellem Pastor Schmidt og Bønderne angaaende Tiende, som Præsten skal have taget for meget af. Ole Skibbild og et Par andre Mænd var i den Anledning i København, som ikke var nogen nem Rejse den Gang. Der stod en haard Kamp herom. Bønderne vandt, og det var Ole Skibbilds og Manden i Korshøjs Skyld. Men naar de to kom gaaende, kunde Pastor Schmidt sige: Der kommer den gamle Djævel (Ole) og Lucifer bag efter.

Den gamle Bornholmer er allerede omtalt. Indvendig paa Døren har gl. Ole Skibbild skrevet, at den kom til Skibbild den 12. Juni 1841, derefter hans Navn.

I Østergaard findes en gammel Skjænk af Eg med en gammel Nøgle.

Paa Herning Museum gemmes en smuk Solskive fra Østergaard med Aarstallet 1630.

1856 fik Sønnen, Thomas Christian Olesen, Østergaard, og han døde i sit Aftægthus, som han byggede Øst for Gaarden 1910, og blev 80 Aar. Han opbyggede Gaarden, Stuehuset og et af Fløjhusene staar endnu. Thomas Christian i Skibbild var ligesom Faderen en kendt og selvstændig Mand, ligesom mange andre af Slægten. Han var gift

to Gange, først med Ellen Hansen, Datter af Jens Hansen i Nøvling Præstegaard. Der er et præntet Bryllupsdigt til dem fra 1856. Hans anden Kone var Maren Gantzhorn, en Datterdatter af den bekendte »Faarehyrden paa Heden«. Hun bor i Herning.

Næste Ejer var Sønnen Jens Hansen Olesen, men han døde allerede 26. Januar 1917, kun 48 Aar gl. Han paadrog sig en Forkølelse under Snekastning, og det blev Pinden til hans Ligkiste. Jens Hansen handlede som ung en Del i Norge, og hans Hustru, Marie Werner, var fra Bergen, og skønt hun havde været her i mange Aar, talte hun vedblivende ravnorsk. Tilsidst boede hun i det Hus Øst for Gaarden, som Svigerfaderen byggede. Hun ejede den omtalte Bibel. Syd for dette Aftægtshus, som nu er nedrevet og brugt til at opbygge Østerhuset med, staar det omtalte smukke og mægtige Træ: Paraplyen. Marie Werner døde i Foraaret 1922 og ligger begravet ved sin Mands Side paa Nøvling gl. Kirkegaard.

Østergaard ejes nu af Ole Ahle, som er gift med Thomas Christians Datter, men en Son bestyrer Gaarden, da de selv bor i Ahle.

Paa Skibbild Mark ligger nogle større og mindre Ejendomme.

Søndagen den 29. Februar 1920, da jeg gik fra Gjødstrup St. og lige ind ad Skibbild, kommer jeg forbi *Engholm* og synes, alt er saa tiltalende her; Haven har allerede faaet en Omgang, Bygninger og alt er i den bedste Orden, og jeg fik en saadan Lyst til at se indenfor, om det var ligedan her. Og det var det, og jeg var forundret over den gode Modtagelse, jeg fik af Karl Hansen og Hustru, som jeg slet ikke kendte.

Engholm er en lille Gaard paa 25 Tdr. Land og ligger Sydøst paa Skibbild Mark, tæt ved Skibbild Bæk. Stedet er kommet fra Skibbildgaard og skilt fra dens Marker med et mægtigt Dige. Karl Hansen og Hustru er fra Christianshede i Bording. De kom her 1910; Stedet kaldtes da Knølderinghus (Knoldenghus). Bygningerne var usle og Marken for-

somt, og skønt Karl Hansen kun ejede 4000 Kr., da han kom, er Marken nu i bedste Orden, og Bygningerne er flunkende nye med Vindmotor og det hele. Besætningen er 8 Køer og ca. 6 Ungkreaturer. — Men Skatterne er ogsaa ca. 7 Gange saa store som i Begyndelsen. Jo, her har været Fremgang paa alle Maader. Før K. Hansens Tid regnedes Stedet jo ikke meget. Men Arbejdet var aldeles ikke Karl Hansen og Hustrus eneste Interesse, nej, de fulgte levende med. Manden viste mig saaledes en Stenhammer, han havde funden under Jorden tæt ved Laden, og Nordøst for Gaarden i Engen fandt man ved Tørvegravning to mægtige Geværer af en Kronhjort, som nu er i Herning Museum. Længere nede var der jo Ben af Hjorten, som vist er sprungen i Bløde her; den er kommen fra Sydvest, altsaa fra den høje Mark.

Skibbild Station.

Oprindelig havde man ikke tænkt at lægge Stationen paa sin nuværende Plads; den var afsat lige Syd for Skibbildgaard, da tænkte man ikke paa at bygge Station i Gjødstrup; men ved et Kompromis blev Stationen 1904 bygget herude paa Skibbild Hede, hvor der ikke fandtes et eneste Hus. Tager vi de Par Huse med, der kaldes Vejkig, er vi nær ved de 20 Huse i Stationsbyen.

Den 1. April 1923 holdt Stationsmester Bremer i Skibbild 25 Aars Jubilæum ved De danske Statsbaner.

Den 23. Juli 1923 fejrede Villads Josefsen og Hustru i Skibbild deres Guldbryllup.

Skibbild Hede.

Ud i Sydvest for Skibbild har vi Skibbild Hede; der er nok en halv Mil til det længst bortliggende. De gamle Veje derud ses endnu; tidligere havde man mere Ærinde herud, da man hentede Fladtørv til Brændsel og Strøelse. Nu pløjer man lidt hist og her, men meget er det ikke blevet til; Jorden er da ogsaa bedst til Lyng og Naaetræer. Saagodt som det hele er Hede, men man snakker svært om at plante herude, og en Del er ogsaa tilplantet; Thomas Christian be-

gyndte ved Stabelhøj, og Kommunen har købt ca. 25 Tdr. Land, og det gaar rask med Plantningen her.

I Oldtiden har Heden været mere bebygget her end nu, det vidner Gravhøjene om, og dem er der en halv Snes Stykker af paa Skibbild Hede, og det er det interessanteste, som her findes. Paa selve Stabelbjerg fandtes der for 300 Aar siden 5 Høje; de var der alle til for ca. 10 Aar siden, da den sydligste, »Lille Stabelhøj«, forsvandt; den laa højest (246 Fod), men var i sig selv lille. Der er en stor Grusgrav, hvor Højen laa. Stabelhøj eller »Store Stavild« (227 F.) ligger Syd for Skibbild Station; den er omtrent 3 Meter høj og af stort Omfang; den er lynggroet. Stabelhøj er nok Sognets fornemste Kæmpehøj og kaldes jo ogsaa 1638 for Tinghøj; og som vi har set, stod der den Gang nogle store Stene om den, hvor mange og hvor store Stenene har været, var det jo meget interessant at vide. Men om dette og om, naar den brugtes som Tinghøj, derom er der næppe noget Steds Optegnelser at finde. Fra Højen er en vid Udsigt. Omkring Højens Fod er gravet en Groft (Ringgrav). Der har rimeligvis i Højens Fod siddet en Kreds af store Sten, som man saa har taget til andet Brug. Tvis hørte jo fordem med til Hammerum Herred, saa det er rimeligt nok, at Tingstedet tidligere var mere vestlig.

Imellem Stabelhøj og Lille Stabelhøj har vi 3 lyngklædte Høje ret nær sammen. Gamle Veje ses imellem dem. Den østre Høj er i Nationalmuseets Protokoller opført med Navnet Melmadshøj (mon ikke det skal være Meldgaards Høj, da den ligger paa Meldgaards Mark). Den nordligste af de andre 2 er en mægtig Høj af akkurat samme Omfang som Stabelhøj, men noget højere; desværre er der med Trillebør udkørt et stort Parti af Højen fra Sydvest til Nordøst, det udkørte ligger i en Dynge Nordøst for Højen; men ellers er Omridsene af Højen velbevaret, og Højen tager sig bril-lant ud. Det har sikkert været en Høj i Rang med Stabelhøj, rundt om dens Fod er ogsaa en Ringgrav, hvorfra nok er taget Højfodens Sten.

Fra disse Kæmpehøje er der en prægtig Udsigt, man

har fordem fra Stabelhøj kunnet tælle 19 Kirker, nu nogle flere. Og fra mange Sider ses disse prægtige Høje, som forhaabentlig ingen tænker paa at fjerne. En Gang — desværre — vil Naaetræerne skjule dem; thi Folk har mere Sans for Skov end for saadanne ærværdige Oldtidshøjes tavse Tale om Egnen. Heldigvis vil det dog vare længe, inden Skoven dækker Storhøj, som Højen med Hullet somme Tider kaldes, da man først nu har begyndt at plante i dens Nærhed.

Vest for de omtalte Høje ligger der ogsaa i Heden, men meget lavere, smukke Høje, en enkelt er endda højere end de nys omtalte, men ingen har det Omfang.

Herude paa Skibbild Hede ejer Helmuth Krarups Datter (Enke efter Herredsfoged Krarup) et ret stort Stykke Hede.

Den sidste Ulv.

Sagnet siger, at den sidste Ulv blev skudt i Fællesgravene lidt Syd for Skibbildgaard, hvor der var og tildels endnu er nogle Buske.

Niels Andersen, Fredensgade i Herning, siger, at hans Bedstefader af samme Navn altid sagde, at han var født samme Dag eller Morgen, som den sidste Ulv blev skudt i Skibbild; det har han ofte hørt Bedstefaderen i Albæk sige. Ved at undersøge Snejbjerg Kirkebog viser det sig, at Niels Andersens Bedstefader er død 1860, 3. Jan., 87 Aar, og her meldes endvidere, at han var Søn af Anders Jørgensen i Skibbild (boede i Meldgaard).

Nøvling Sogns Kirkebog udviser derpaa, at Anders Jørgensens Søn, Niels, blev døbt 28. Marts 1773, Fødselsdagen er ikke anført. Man kan altsaa gaa ud fra, at Ulven er skudt i Marts 1773. Men den sidste Ulv her i Landet var det ikke.

Staldhøj og Hvashøj.

Sydvest for Skibbild Station ligger disse 2 Høje, længst ude og tæt ved Timring Skel ligger Staldhøj (256 F.). Paa Toppen af Bjerget er en lille Gravhøj, i Vest en meget dyb Kløft, som nok har givet Bakken Navn; thi her var en naturlig Stald at gemme Heste i Krigstider; man ved da, at man

i 64 gemte Heste her, og under Svenskekrigen skal den have været meget brugt. I Bunden af Kloften er Jordvolde, vel sagtens gamle Hestestalde. Man fortæller ogsaa, at Dronning Margrete engang var her, maaske er det hende, der tabte den Guldsko, som Sagnet siger, fandtes her. Gamle P. Chr. Hvashøj, som boede Vest for Højen, skal i alt Fald have funden en eller maaske flere Hesteko her; man har dog ikke hørt til, at det var Guldsko. P. Chr. Hvashøj brændte Sten for os hjemme i min Drengetid, og jeg syntes det var en interessant Tur herover til disse mægtige Bakker og høre til, om han kunde komme. P. Chr. var meget svært bygget, vi interesserede os særlig for hans Styrke, og jeg husker, hvor han imponerede os Drengene højlig ved med én Haand at trække en Vogn op, som stod i Dammen, for at den ikke skulde blive for tør. Han døde 1910 og var 87 Aar.

Det var sidst i Februar 1910 at der lige Syd for Staldhøj ved Vaadeskud blev skudt en Mand efter en Klapjagt. Det var en ung Mand, Anders Haunstrup. Ved den dræbte Mand samledes efterhaanden ca. 100 Mennesker, og Lyngen saas længe efter nedtraadt her.

Hvashøj ligger lidt Nord for Staldhøj; det er ingen Kæmpehøj, men en mærkelig høj Kegle (229 F.), der tager sig sjældent ud; Højen lader til at bestaa af skarp Grus. For nogle Aar siden, vist 1915, skulde der være Husmandsfest heroppe, og der blev lavet Gange paa Hvashøj, og den blev pyntet noget op. Men det blev et saadant Regnvejr, at Mødet maatte henlægges til et andet Sted.

Partiet ved Staldhøj og Hvashøj regnes for det smukkeste og interessanteste i Sognet. Hvashøj ligger midt i en Plantage paa 92 Tdr. Land, Staldhøj Plantage kaldet. Plantagen ejes af Sagfører Dejgaard, Fabrikant T. Truelsen, Jens P. Jensen, Østerhoved, og en Københavner. Det meste af Jorden var Fællesjord eller herreløs Jord i Sognet, da vedkommende købte det. Jeg antager, at Sagfører Dejgaard er bleven interesseret i den storslaaede Egn, da han i sin Ungdom var med til Skyttefester her.

Som sagt, der er vist udmærket Grus i Hvashøj; engang

havde nogle begyndt at kaste det, men heldigvis fik Sagfører Dejgaard det forpurret. Det er ikke let at finde Mage til Hvashøj.

I Trap staar om den 120 Tdr. Ld. store Skibbildgaards Plantage. Proprietær Sass havde ogsaa solgt et saadant Stykke Hede, men Handelen var nok ikke rigtig ordnet, da han døde, saa den gik tilbage.

Den 21. Juli 1921, i den knastørre Tid, tændte Mergeltoget fra Bredkær Ild i Staldhøj Plantage. En 10 á 15 Tdr. Land med Naaletræer brændte, men i den stærke Blæst saa det ud til, at hele Plantagen skulde gaa med, og Gaarde og Huse var truet.

Samme Dag brændte et mægtigt Stykke Hede Øst for Plantagen; Morlaget brændte af lige til Sandet. Kamepstenene ligger saa mærkelig nøgne efter Branden. Paa somme af Kæmpehøjene er Lyngen afsveden, men saa staar de dobbelt ærværdige i deres tusindaarige Ælde og minder om den Tid, de opkastedes. Ikke mindre interessante er de ældgamle Vejspor efter Branden.

Nu kan man ikke tænke sig, at der ikke altid har været Vej fra Skibbild ad Næstholt osv. Og dog sagde nylig afdøde Jens Frolund Buur, tidligere i Næstholt, at her ingen Vej var før ca. 1856. Han kunde huske, Broen blev slaaet over Skibbild Bæk. Men da sagde ogsaa den kloge Iver Merrild, at den Bro havde manglet siden Verdens Skabelse. Før gik Trafiken fra Skibbild over Fønvad og Snebjerg, da betød Herning intet.

Tvevad.

Tvevad ligger ved den gamle Landevej fra Skibbild ad Snebjerg. Sydvest for Gaarden ses det gamle Vadested i Bækken, men Sydøst for Gaarden har ogsaa været et Vadested, og de to Vadesteder har givet Gaarden Navn, Tovad: Tvevad.

Den søndre Gaard ligger sikkert paa sin gamle Plads

og er en meget gammel Gaard. 1638 og siden kaldes den Kroneboel, det vil sige, at den ejes af Kronen. Til Gaarden var et Par Hundrede Tønder Land, men kun godt et Par Tønder Hartkorn; det var altsaa ingen Gaard, kun et Boel. Omtrent al Jorden ud i Syd var Hede; nu er der ikke megen Hede uopdyrket, og den, der er tilbage, er ikke den ringeste. At Gaarden i ældre Tid ikke stod højt i Kurs, ses af, at da Skolen for henved 200 Aar siden skulde have en Ejendom til Degnen, da henledte Præsten Opmærksomheden paa Tvevad; det kom jo af, at det var en Statsejendom.

1688 er der to Fæstere i Tvevad, Knud Christensen og Christen Pedersen, saa da maa der vel have været to Gaarde, som rimeligvis tildels har haft fælles Huse.

Ved Folketællingen 1787 nævnes der kun én Familie i Tvevad. Siden er Ejler Johansens Gaard bygget paa sin nuværende Plads, Nord for den gamle Gaard.

I Skellet mellem Tvevad og Skibbild Marker er et ældgammelt, skævt Dige, velsagtens oplukket lige efter Udskiftningen af Jorderne 1804. Imellem de to Tvevadgaarde er ogsaa et skævt Dige; et Sted gaar den nordre Gaards Mark næsten ind til den gamle Gaard.

Den gamle (søndre) Gaard er engang byttet med Meldgaard i Rødding. Manden i Tvevad gav 400 Daler i Bytte.

Engang fandt man en Skomager liggende død paa Askemøddingen.

Ved Tvevad er der kastet en Masse Mergel. Sært at tænke paa, at nu henter man i Tvevad Mergelen² paa Skibbild Station og læsser den af i eller lige ved de gamle Mergelgrave. Til Tvevad er en stor Tørvemose, og Lars Chr. Larsen kaster mange Tørv til Salg; man finder mange Trærødder i Tørvbunden; et Sted ser man en mægtig Egerod. Ved Bæk og Plantage i Tvevad bor der Grævlinger; en Dag, jeg var i Tvevad, havde en Dreng slaaet en stor Grævling ihjel.

Sydøst for Tvevad ligger en Ejendom, som kaldes Bredkærtou. Paa den gamle Drivervej saas jo tidligere bl. a. store Studedrifter drage Syd paa.

Den nuværende Ejer af den gamle Gaard, Lars Chr. Larsen, købte Gaarden 1909 for 20,500 Kr. I den dyre Tid var han budt 60,000 for den. Hans Hustru er fra Bjerregaard i Timring; Poul Tiphede var hendes Morbroder.

Ejler Johansen bor i den nordre Gaard; han er gift med Peder Andbjergs Datter i Ørre. De holdt Sølvbryllup 13. November 1919.

Ejler er god til at fortælle, men han siger, at hans Fader, Johannes Carlsen, var meget bedre til det; han kunde bl. a. fortælle fra Svenskekrigen; ved Staldhøj tog man en-gang nogle Svenskere til Fange, sagde han.

Ejlers Bedstefader, Carl Christian Ejler, ejede Skibbild-gaard; han havde fire Farbrødre, som var Præster. Den ene var Pastor Eiler i Aulum, hvor han var Præst fra 1790—1821. Forøvrigt er der en Stamtavle over Familien Eiler. Johannes Carlsen købte Tvevad i 1850erne; hans Hustru, Karen Olesen, var fra Ejsingkær, hun døde 12. November 1919 og var 87 Aar og Sognets næstældste. Hun havde Af-tægtshus i det højtliggende Hus Vest for Gaarden; herfra er en vid Udsigt.

Ejler Johansen har købt en Del Jord fra Skibbildgaard, den ligger Sydøst for Skibbild, og her er god Jord, men paa den tog gamle Krarup ogsaa engang 14 Kærve.

Ejlers Fader gik meget paa Jagt sammen med P. Høst og Herredsfoged Feddersen. Herredsfogden havde Brændevin med, men de manglede jo noget at drikke af, saa lagde de andre sig ned, og Herredsfogden hældte i Munden paa dem; han vilde jo ikke drikke af samme Flaske som dem.

Herredsfogden skulde jo skyde først, det kendte man; Dagen efter kunde saa Johs. Carlsen gaa ud og tage Vildtet.

.....

Østerhoved.

Der findes ikke noget tilsvarende Vesterhoved. Hoved er en fremspringende Del, og Jorden falder da ogsaa stærkt i Øst fra Gaarden, ned mod Lækmosebæk. I ældre Tid

staves Gaardens Navn Østerhofuid. 1688 og 1743 hørte Gaarden under Sindinggard, og Manden hed 1743 Niels Pedersen. Hartkornet var godt 2 Tdr. 1726, den 26. Februar, døde Chr. Nielsen af Østerhoe, og 30. Aug. 1766 faar Jens Østerhoe en Datter døbt Bodil. De to Mænd hed naturligvis i daglig Tale Kræ Houe og Jens Houe.

Søren Pedersen tjente 1867 i Østerhoved, det var Aaret for det tørre Aar, og det Aar blev det nuværende Stuehus bygget. Tømmeret savedes hjemme. Før gik Vejen gennem Gaarden. Det var Kræ Houe, der byggede det. Da han kom her 1840, var der kun 4 magre Koer og et Par Helmusser. Mads Stausbol døde i Østerhoved 1907. Det Aar kom nuværende Ejer, Jens Peter Jensen her. Han gav da 20,700 Kr. for Gaarden; her er ca. 50 Tdr. Ld. Ager, som ligger godt for Gaarden, og ca. 20 Tdr. Ld. Hede oppe ad ved Staldhøj. Syd for Gaarden er en Granplantage. Besætningen er 20 Kreaturer og nogle Heste. 4 Smaaejendomme er solgt fra Gaarden, og Engen er ogsaa solgt fra for flere Aar siden. I Gaarden staar en Vindmotor paa Jernstativ; i Blæsevej'r holder den et farligt Spektakel.

Nøvlingsskov.

Nøvlingsskov og Egebæk regnes for de bedste Gaarde i Sognet, én regner den ene for at være den bedste, en anden regner, den anden er det. At Jorden er god her ses bl. a. af de mægtige Gyvel, som gror ved Banelinien paa Gaardens Mark. Gaarden kaldes ofte »æ Skov« og har naturligvis Navn af, at her har været Skov, men hvor længe det er siden, ved man ikke. I lang Tid har her kun været den lille Skovrest ved den ny Kirke, som bærer Navnet »æ Skovs Buske«. Her er over Hundrede knudrede Egetræer, hvoraf nogle ret tykke. Der maa jo nok ellers have staaet kraftigere Ege paa denne gode Bund. I en Plantage Øst for Gaarden ligger tæt sammen tre Gravhøje. Nord for var endnu to a tre, som nu er udkørt. En Rest af den ene stod,

da Jens Krogstrup kom her; der fandtes Urner. Sydvest for Plantagen, tæt ved Banelinien ligger tæt sammen to Hoje, hvoraf den nordre er meget den største. Paa Marken laa en stor Sten, som blev kørt til den ny Kirke.

For godt 100 Aar siden laa Gaardens Bygninger meget spredt og vidt fra hverandre (Matriculskontoret).

1775 faar Niels Jensen Skov en Søn døbt Jens. 1779 dør Karen Nielsdatter Skov, 45 Aar. 1781 er død Chr. Skov, 82 Aar. 1794 er Chr. Skovs Hustru død, 29 Aar. 15. November 1824 druknede Datteren i Nøvlingsskov, Christiane, sig i en Dam; var 10 Aar. 1838 fik Christen Jensen Skode paa Gaarden, 1855 har han købt en Engparcel til Gaarden under Matr. Nr. 5 i Nøvling Sogn; 23. Novbr. 1860 døde hans Hustru, Karen Marie Christensen, 42 Aar, født i Ramme, hun skal have været baade smuk og begavet. 1868 overdrager han Gaarden til sin Søn Jens Christian Christensen, Kobesummen er 6000 Rigsdaler og Aftægt. Gaarden har ved Overdragelsen en Prioritetsgæld til Jacobine Jensen, Birkmose, paa 1000 Rdl. Niels Merrilld er Vitterlighedsvidne 1868, og han skriver en smuk Haand, Christen Jensen skriver ogsaa godt. 1873 har Gaarden ca. 144 Tdr. Ld., hvoraf to Engparceller, én i Tvevad paa ca. to Tdr. Ld. og en anden i den nordøstlige Del af Sognet paa ca. tre Tdr. Land.

Jens Chr. Skov døde 1888, kun 40 Aar gl. Hans Hustru Karoline, en Datter af P. Pallesen i Birk, er nylig død hos en Datter i Borris og begravet i Nøvling. Efter at have siddet for Gaarden i flere Aar, fik Sønnen Kristian Peder Skov Gaarden, som han siden forpagtede ud, da han var Landbrugskonsulent paa Øerne. Han er nemlig Landbrugskandidat. Nu er han Branddirektør i Maribo.

For 10 Aar siden købte Jens Krogstrup Gaarden for 31,000 Kr. Arealet ca. 140 Tdr. Ld., hvoraf 90 Ager, 40 Hede og 8 er beplantet. Gaarden har endnu de to Enge, én ved Skibbild Sønderbæk, og én ved Bredkær, som kaldes »æ Hwolv« og ligger interessant som en Ø mellem to Strømme, som Aaen her danner. Her er 3 Tdr. Ld., og

Græsset er saa groft, saa Folk og Heste bliver borte i det. Her avles over 20 Læs Hø, et Aar endog 29. Der maa jo lægges Bro derover, naar Høet hjerges. Jens Krogstrup har bygget Stuehuset med Kvist 1915, de to Fløjhuse har han ogsaa bygget. Det er en smuk Gaard, som nu er meget værd. I Vest- og sonderjydske Kreditforening staar 32,000 Kr. Jens Krogstrup er Kirkevæрге.

Jens Krogstrup

Østerskov laa Øst for Plantagen og var en mindre Udflyttergaard fra Novlingskov. Marken er ussel. Den laa der ikke saa farlig mange Aar. Omkring 1870 brændte Gaar-

den en Aften, da der var Gilde i »æ Skov«, flere Kreaturer indebrændte. Øjenvidner kunde ikke glemme den Ynk de saa paa de lidende Dyr. Gaarden opfortes igen, men i 1880'erne blev den nedrevet og Markerne solgt til Naboerne. Den 10. Maj 1863 døde Maren Lauridsdatter, Almissem, Enke efter Gdmd. Jakob Nielsen i Østerskov, 95 Aar, født i Ikast. 1863 hedder Manden Lars Christensen.

.....

Egbæk.

Gaarden har sikkert sit Navn af Eg og Bæk. Den begyndende Bæk er her endnu, men de gamle Ege har ingen nulevende set. At de har været her, er utvivlsomt. Jorden er nemlig udmærket til Trævækst. Anders Østergaard begyndte at plante her for en 30 Aar siden; i Læsiden staar en Række Ege, som han plantede, og de er mærkelig nok de største af Havens Træer med en mægtig Tykkelse efter Alderen. Det er en ældgammel Gaard. Ved den ny Skyld-sætning 1688 sattes den til 8 Tdr. Hartkorn, og var den Gang og længe efter Fæstegaard fra Møltrup, og Fæsteren er Mads Christensen.

1725 er død 7. Novbr. Ane Madsdatter Egbæk.

1726 den 19. Marts døde Anders Egbæks Hustru, Abelone.

1743 døde Lauritz Egbæks Hustru. Kirkebogen siger, at det var hans 4. Kone, og at han siden fik sin 5. Kone.

1804 den 22. Marts døde Knud Egbæk, 83 Aar.

Egbæk har jo været en vidtløftig Gaard, hvis Jorder strakte sig ud til Vildbjerg og Timring Skel. Her var jo mægtige Heder med ringe Jord, men hjemme omkring Gaarden var udmærket Jord.

Da Jorderne blev udskiftede for over 100 Aar siden, fik Manden fra Egbæk, vist Chr. Larsen, megen Eng ved Egbæk. Han gik foran Landmaaleren og udpegte Skellet, som ikke blev Bækken, men et Stykke norden for, der, hvor Eng og Ager eller Hede mødtes, og derfor gik Skellet ud og ind. Nu er der imidlertid mageskiftet saa meget med Ejendommen, at Skellet er blevet mere lige.

For at faa udlagt Jord under Udskiftningen, skulde Vedkommende tage Del i Udgifterne. Det var der mange der ikke vilde, især naar det drejede sig om Hede og daarlig Eng:

»Du kommer endda not nær te næ«, sagde Korshøjmanden til Egbækmanden.

»Ja, vil du betale noget?« siger Egbækmanden. Men det vilde han ikke, og saaledes fik Egbækmanden Engen helt over til Timring Skel.

Egbæk blev solgt 1827, og det var det første Skøde, der blev tinglæst paa det ny Tinghus i Herning.

1801 blev Egbæk takseret i Brandkassen for 350 Rigsdaler. Der var fire Huse. Manden hedder Hans Poulsen. Derefter ejes Gaarden i følgende Rækkefølge: Christen Larsen (fra Stensberg i Sinding), Niels Christensen og Niels Vad Christensen.

For ca. 40 Aar siden købte Anders Østergaard Gaarden. Han var fra Østergaard i Rødding. En Farbroder til ham var Seminarleforstander. Tang paa Emdrupborg. A. Østergaard var en driftig Mand, der tog kraftig fat paa den forsømte Gaard, som da laa nede ved Dammen lidt Nord

for den nuværende Gaard, og havde simple Bygninger. A. Østergaard flyttede Gaarden op til sin nuværende Plads, og han har plantet meget Vest for Gaarden, saa her er udmærket Læ.

Anders Østergaard

Anders Østergaard var en klog og oplyst Mand, og levende interesseret. Det var ham, der særlig satte det i Gang, at de tre Sognes Historie skulde skrives, og det varede ikke længe, før Indsamlingen var tilendebragt for Novlings Vedkommende. Han var Formand for Udvalget, og jeg vilde ønske, at han havde faaet Historien at se. Ingen vilde have læst den med større Interesse. Men saadan blev

det ikke. Lordag den 23. August 1919 var han og flere i Besøg i Ikast, hvor hans første Kone var fra. De blev hentet hos Landstingsmand Jens Holdgaard i Ikast, de skulde til Tulstrup. Stjerten var imidlertid for kort paa Vognen og Hestene løb løbsk nedad den stejle Gade i Ikast Stationsby. Vognen væltede og flere blev meget forslaaede, og A. Østergaard dræbtes paa Stedet. Han blev 67 Aar.

Den 29. August begravedes han fra Hjemmet, hvor Lærer Knudsen talte over Ordet: Der er kun et Skridt mellem mig og Doden. Han omtalte Østergaard som en Mand, der gik stærkere paa end vi sagte Gangere.

I Kirken samledes derefter henved 200 Mennesker, og Pastor Zeuthen talte mildt og forstaaende om den afdøde.

A. Østergaard var den tredie, der blev begravet paa Novling nye Kirkegaard. A. Østergaard var gift to Gange, hans anden Hustru var Boline Pedersen fra Sjælland. Hun bor nu i Vildbjerg. Anders Østergaard havde fire Døttre. En er gift i Salling, en med Peder Kjærgaard i Timring, to bor i Egbæk, den ene er gift med Niels Krogstrup, som nu bebor Gaarden.

Som omtalt var der Nord for Gaarden en Dam, der først er udtørret for nogle Aar siden, og som engang var stor. Der gaar Sagn om, at der her skal have staaet en Tiendelade for Møltrup eller maaske Sindinggaard.

Egbæk var altsaa fordum kun én Gaard. Nu er der ca. 20 bebyggede Ejendomme paa Gaardens Mark. I Øst ligger Gejlsbjerg, Trasbjerg og Lille Egbæk. Det sidste Sted boede gamle Anders Birkmose i Vildbjerg i 27 Aar. Nord for har vi Nyborghuse, som nu er bleven til to Gaarde, før var her kun et lille bebygget Sted, som kaldtes Egbækhus. I den vestre Gaard boede for nogle Aar siden Knud Sørensen, som var meget religiøs og gerne talte om kristelige Ting. Hans Hustru var fra Næstholt og Søster til Peder Buur og Jens Frølund Buur. En af deres Sønner er Lærer Knudsen.

Tæt Nord for Egbæk ligger Store- og Lille Kirkebjerg, mulig en gammel selvstændig Ejendom. Navnet er mærkeligt, da der ingen Kirke er i Nærheden, og Bjerg synes man heller ikke der er, men selv lave Aase kalder man for Bjerge. Forledet maa vist komme af, at en Del Jord her har hørt til en Kirke. Til St. Kirkebjerg hører ca. 30 Tdr. Ld., som drives godt; her er et gammelt Stuehus. Gaarden ejes af Abelone Stampe, hvis Mand, Jens Stampe, døde 1912, men her er voksne Børn.

I Efteraaret 1920, da Sønnen dækkede Roer lige Vest for Haven, fandt han kort under Jorden og tæt sammen to Stenmejsler, 8 a 9 Tommer lange, de er tunge og raat tilhugne og vist fra den ældre Stenalder. For nogle Aar siden fandt man Syd for Gaarden ved Plojning en Stenhammer med Skaftehul. De tre Stkr. Oldsager gemmes i Gaarden.

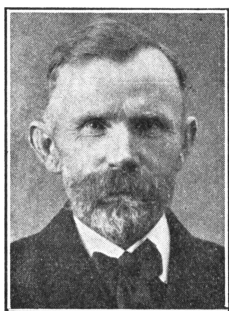
Store Kirkebjerg har Straatag. Der skal før have været Høkerhandel i Gaarden, som ligger lige ved Alfarvej.

Sydligst paa Egbæk Mark ligger den bekendte Hvas høj, Lidt Vest herfor laa Stedet Hvas høj, hvor P. Chr. Hvas høj boede. Han var, som før omtalt, meget stærk, og der gaar Frasagn om, at da han tjente paa Møltrup, trak han Møg-

læssene af Møddingen, naar Hestene ikke kunde gøre det. Manden her hedder nu Ole Chr. Olesen og er gift med en Datter af P. Chr. Hvasshøj. Stedet brændte 1914 og er smukt opbygget og en hel lille Gaard. For nogle Aar siden købte Olesen fra Grimstrup et stort Stykke Jord, saa der er ca. 60 Tdr. Ld., som er godt i Drift, selvom der endnu er en Del Hede. Stedet hedder for Resten nu Skovlund.

I Vest paa Egbæk Mark ligger Egebjerg, som er et nyt Navn, men her er plantet en Del Ege.

Her bor Jens Lund, som er af den Lundske Slægt fra

Jens Lund

Gjellerup. Han blev i 1921 baade Sognefoged for Nøvling Sogn og Sogneraadsformand for Vildbjerg-Nøvling Kommune. Fra Egbæk købte han først 27 Tdr. Ld. for 1600 Kr., og her byggede han over den gamle Vej mellem Møltrup og Skibbild. Det var paa den bare Hede; der var nok lidt Agerland til Stedet, men det skulde jo give Afgrøder. Han fandt en gl. Hesteko under Jorden, som naturligvis

var nedtraadt i den gamle Vej, men det var længe siden, thi der var Ahldannelse over den.

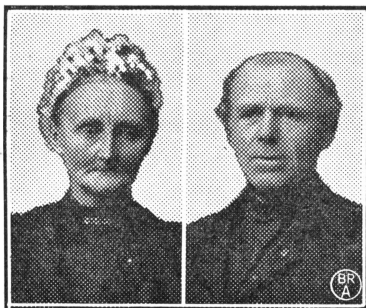
Siden har Lund købt mere Jord fra Egbæk, saa han nu har ca. 40 Tdr. Ld., som drives godt, og her er nye Bygninger med Vindmotor og det hele.

Jens Lund har mange Interesser, har bl. a. været Formand for Husmandsforeningen, og han har plantet meget — ikke alene er her en smuk Have, men omkring Marken og imellem Skifterne er prægtige Læbælter af Gran og andre Træsorter. Det siger sig selv, at han har taget flere Præmier for god Dyrkning af Mark og Have. Han kom her for ca. 25 Aar siden og begyndte snart at plante Gran i Skellene, men det var jo ikke nemt med Tiden; han laa og rodede med det om Middagen, naar andre sov Middagssovn. Folk

gjorde Nar ad ham: det kunde ikke gro. Men den ler bedst, der ler tilsidst.

Jens Lund havde i Sommer et Sygeleje, og maatte afsige Bestillingen som Sogneraadsformand.

Stedet Trasbjerg, Vest paa Egebæk Mark, er allerede nævnt. Her boede i 30 Aar Søren Pedersen og Hustru, som nu er flyttet til Herning, hvor de holdt Guldbryllup. I Bladene læste man da følgende:

Søren Pedersen og Hustru.

Søndag den 11. November kan Søren Pedersen og Hustru, Møllevang, Herning, fejre deres Guldbryllup. Søren Pedersen er født den 16. Juli 1845 i Tulstrup i Ikast og Hustruen, Maren Kirstine Pedersen den 8. Nov. 1841 i Nyby i Sinding.

De har haft 6 Børn, tre Dotre og tre Sønner, hvoraf den yngste Datter, Mine, har det Hjem i Novling, hvor Maren og Søren virkede i 30 Aar.

Som ung tjente Søren i mange Aar paa forskellige Gaarde i Novling Sogn, deriblandt gl. Præstegaard, Novlingsskov, Østerhoved m. fl. Maren derimod holdt til i Sinding, hvor hun tjente hos Etatsraad Fjelstrup, og i Asbjerg, sidstnævnte Sted i 9 Aar. De første 7 Aar af deres Ægteskab boede de i Marens Fødehjem i Nyby i Sinding; dernæst havde de Bopæl i Vildbjerg i 12 Aar og endelig flyttede de til Nøvling, hvor de boede i 30 Aar.

Da de modtog Ejendommen »Trasbjerg«, kunde der daarligt fødes en Kø; men i Aarens Lob blev det til 5 Køer

og 2 smaa Heste, og da de i 1910 afstod Ejendommen til deres Svigersøn, kunde den med Rette kaldes en lille Mønster-ejendom. Foruden at passe Ejendommen hjemme, gik Søren meget ud hos Folk. Han kunde noget af hvert; om Sommeren agerede han Murer og om Vinteren Sadelmager. Følgelig blev det Maren, der hjemme maatte tage den korte Ende af Hammelen. Det kunde da ogsaa hælde, at Søren, naar han en Søndag Eftermiddag — efter maaske i en hel Uge at have været borte — viste fremmede rundt i Haven og med flotte Haandbevægelser forklarede, blev afbrudt af Maren, der stillfærdigt sagde: »Ja, men de æ da mæ, der ha lavet 'et«.

Søren Pedersen er Morgenmand. For et Par Aar siden kunde man godt en Sommermorgen Kl. 4½ møde ham paa Vejen i sit hvide Murerøj, med Tasken paa Ryggen og Stok i Haand; let og spændstig skred han hen ad Vejen mod sin Arbejdsplads, der tit var Kirker og Gaarde, som han pudsede op. Det var ikke sjældent, at Folk sov, naar han kom, og Søren tog sig da den Frihed at spørge, om de ikke vilde op i Dag.

Han var og er fremdeles en varm Fortaler for Afholdssagen, som han gennem ca. 40 Aar har virket for. Han var med til at stifte den første Forening for Vildbjerg, Nøvling og Timring. Siden, da han blev hosiddende i Nøvling, og en særskilt Forening blev stiftet her, var Søren dens Formand i 28 Aar, og ved Aarsmøderne rundt om i Landet var han en sikker Mand.

I 9 Aar var Søren Tillidsmand for Husmandsbrandkassen, ligesom han ogsaa i en Aarrække havde Sæde i Bestyrelsen for Husmandsforeningen og var Repræsentant for Ulykkesforsikringen o. s. v.

Alt i alt har det alderstegne Par været ualmindelig flitlige og virksomme; aldrig saa man dem med Hænderne i Skødet, men altid i Virksomhed. Maren strikker endnu, saa Pindene klirrer, og Søren kan fremdeles, naar han faar »fire for«, stoppe en Sofa, ligesom han endnu med stor Interesse læser Bøger og Blade.

Det agtede Par vil sikkert paa deres Guldbryllupsdag blive Genstand for megen Opmærksomhed fra Slægt og Venner i Forbindelse med mange gode Ønsker om en lys og lykkelig Livsaften.

.....

Korshøj.

Gaarden har Navn af en Høj, der kaldes Korshøj, Vest for Gaarden. Det er sikkert en gl. Gravhøj, skønt den er meget lav og ses at have været meget brugt til Kartoffelkuler. I Korshøjs Top samles tre Sogneskel: Vildbjerg, Tjørning og Novling, og dobbelt saa mange Ejendomsskel. Om det er disse Krydsskel, der har givet Højen Navn eller her engang ved Alfærvej i den katholske Tid har staaet et Krusifiks. Det kunde vel ogsaa være Kaares Høj. Nordvest for Gaarden Korshøj er for et Par Aar siden sløjftet en lille Høj, hvori fandtes to Urner.

Korshøj har hørt under Møltrup. 1688 hed Fæsteren Jacob Christensen, der var under 1 Td. Hartkorn. Gaarden har ca. 90 Tdr. Land og kun ca. en 6 Skpr. Hartkorn, skønt den meste Jord er ret god, men der var megen Hede, som den nuværende Ejer, Kr. Jakobsen Knudsen, nu omtrent har faaet opdyrket. Han har faaet mange Favne Mergel fra Bredkær.

Forhvi. Sogneraadformand Niels Korshøjs Fader boede her i flere Aar, han var fra Fousing.

.....

Boelsgaard.

Gaarden ligger Syd for Skavlær. For laa den en 50 Favne Nordost for sin nuværende Plads. Oprindeligt var det en større Gaard, men nu er der skilt saa mange Ejendomme fra, at den gamle Gaard nu kun har 30 Tdr. Land, og her holdes 8 Koer og nogle Ungkreaturer. 1906 fraskiltes saaledes Ny Boelsgaard paa ca. 35 Tdr. Ld. Saa er der Ste-

derne Agernem, Vestertoft, Nørretoft og et Par flere. Stuehuset i Boelsgaard ligger i Øst, hvad ikke ret tit ses. Boelsgaard har hørt under Møltrup. Ved den ny Skyldsætning 1688 blev Gaardens Hartkorn fra $3\frac{1}{2}$ Td. nedsat til 2—3—3—1, mærkeligt nok, da Jorden er god. Fæsteren er da Christen Nielsen. 1741 døde Mathias Boelsgaards Hustru uforløst. 1919 døde i Boelsgaard Jens Peder Andersen, 77 Aar gl. Han var den første, der blev begravet paa Nøvling ny Kirkegaard. Han talte ellers saa tit om, hvem der mon skulde blive den første. Han døde pludselig, var ellers kommen fra Tanderupkær, og havde ikke boet der saa længe. Den nuv. Ejer, Kristen Andersen, er hans Søn. Han kom her 1906. I nogle Aar skiftede Gaarden tit Ejer.

I et lille Hus Øst for Boelsgaard boede for godt og vel 50 Aar siden en Mand, som hed Jens Sørensen Knop. Jens var ualmindelig synsk og fortalte tit om, hvordan han, naar han stod udenfor sit Hus om Aftenen, kunde se Ligtøg køre et eller andet Sted fra til Kirken. Han kunde ogsaa sige, hvem der var med i Følget, da han kunde kende Hestene. Blandt andet forudsagde han ogsaa, at der engang skulde komme til at gaa en Jernbane tæt Syd om hans Hus og Nord om Korshøj. En Mand, der som Dreng tjente i Korshøj, men som nu har været 30 Aar i København, var hjemme i 1919 og var i Korshøj, for at se de Steder, hvor han havde gaaet som Hyrdedreng. Han blev meget forundret over at se, hvor nøjagtig Banelinjen var kommen til at gaa, som Jens Knop havde forudsagt. Jens Knop var gift med en Søster til Højskoleforstander Niels Kierkegaard i Kjøng, som var fra Hodsager. Efter Jens Knops Død blev Enken gift med en Mand, som hed Peder Karensen (altid udtalt med aa). Paa den Tid var det jo Brug, at Børnene fik Faderens Fornavn til Efternavn, og da Peder var født udenfor Ægteskab, har nogle tankeløse eller ondskabsfulde Mennesker ment, at den Regel ogsaa her burde følges. Peder beholdt i hvert Fald dette Navn til sin Død, 31. Oktober 1897.

Boelsgaard ligger ikke ved nogen stærkt befærdet Vej, saa der er stille, men for godt 100 Aar siden fandt mange

Mennesker dertil, for at søge Lægedom hos den bekendte Mads Weiss og senere hans Søn, Simon Weiss. Mads Weiss kom til Boelsgaard fra Løvenhøj i Ørre. 1801 og 1803 træffer vi ham i Ørre. 1803 nævnes Mads Weiss i »Viborg Samler«, hvor der er indrykket en Tak til ham fra en Mand, hvis Søn han har helbredet for dobbelt Hareskaar og en lang Udvækst. Man ser, at M. W. bor i Ørre og er mere end en almindelig Kvaksalver. Hans Hustru hed Ingeborg Katrine Krøyer og var nok fra Byen Læk ved Tønder. Hendes Fader var Sagfører, og skal have været saa dygtig til at læse Runer, at han af Kongen blev kaldet til København for at tyde Skriften paa de bekendte Guldhorn, der var fundne ved den lille By Gallehus i Nærheden af Tønder. Ingeborg Krøyer var en from og god Kvinde, der har bevaret et godt Minde i Slægten.

I »Viborg Samler« for 8. Novbr. 1817 hedder det efter »Københavns Skilderi«: I Boelsgaard, Nøvling Sogn, Hammerum Herred, bor Mads Weiss, en Holstener, der som Soldat var Tjener hos en Regimentsfeltkær, hos hvem han uddannede sig selv til den duelige Saarlæge, han er. Folk, der brydsomt søge Hjælp hos duelige Saarlæger, har han helbredet«. Og nu fremsættes Eksempler paa, hvilke heldige og vanskelige Operationer, han har foretaget, og Artiklen slutter med disse højstemte Ord:

»Held følge dig, Weiss, fremdeles i alle dine Idrætter. Held følge dig i at danne din Søn i at vorde dig lig til lidende Menneskers Trøst og Glæde. Din Ros genlyde fjern og nær, sildig, ja sildig gaa du til dine Fædre. Manges Velsignelser skulle følge dig«.

Mads Weiss var stadig paa Farten i forskellige Egne af Jylland. 1821 kundgør han i »Viborg Samler« fra Vinding ved Horsens, at han har Cancelliets Bevilling til at operere for Hareskaar, Benbrud og reponere Luxationer*).

Siden tog Mads Weiss Bopæl i Hinge ved Viborg og overlod Boelsgaard til sin Søn, Simon Weiss. Mads W.

*) Trække i Led.

døde i Hinge 1839 og omtales i Traps første Udgave som en Mand med virkelig Dygtighed, og som af Regeringen havde Lov til at praktisere. Hos Familien opbevares et Mindevers over ham paa 6 Vers. Det første lyder saaledes:

*Der boede i Jylland en Bondemand,
den gamle Mads Weiss i Hinge.
Som Doktor ham kendte det hele Land,
saavel den fornemme som ringe.*

I de sidste ca. 30 Aar af sit Liv boede Mads Weiss i Hinge Sogn i Lysgaard Herred paa Toftegaard ved Hinge So. Denne Gaard, som han købte, havde en udmærket Beliggenhed som Kursted, og han havde stor Søgning. Det lange Stuehus fra Weiss' Tid er først nedrevet 1918.

(A. C. Overgaard: Fra Lysgaard Herred S. 54).

Sønnen Simon Weiss boede i flere Aar i Boelsgaard. Siden flyttede han til Hover ved Ringkøbing. Han rejste ogsaa meget omkring, og skal have været en dygtig Operator, opererede saaledes med Held for Kræft. Folk søgte til ham rundt om fra Jylland, dog skal han ikke have naaet den Navnkundighed som Faderen.

Mads Weiss havde ogsaa en Datter, født i Læk 1783. Hun boede i No Sogn og drev en udstrakt Lægevirksomhed. Død 1866.

(Hardsyssels Aarbog 1907).

Efter Jens Stensberg var Else Boelsgaard det stærkeste Kvindemenneske, man kendte. Hun kunde nok let staa i et Skæppemaal og tage en Tønde Rug paa sig.

I Fællesskabets Tid var der mange Rivninger om Hegnsvæsen. 1698 vidner Lars Jensen i Boelsgaard for Hammerum Herreds Ting, at sidste Søndag, da Gudstjenesten i Nøvling Kirke var forbi, var han inde hos Poul Jensen, og da hørte han, at Niels Madsen og Mads Pedersen havde en Del Ord sammen om deres »Heinen og Markfreden«. Af disse Ord syntes det ham, at Mads Pedersen skulde betale i Lau-

get en Pot Brændevin, om den havde været at bekomme. Derpaa sagde Mads Pedersens Broder, Iver Pedersen, at det lod meget ilde, at de ikke som Naboer forligtes bedre. Niels Madsens Svar herpaa er ulæseligt — noget med »to Mads« . Men saa tog Mads Pedersen Ordet paany og erklærede: »Du taler som en Skælm, og du har gjort mig og mine et Skælmsstykke, som jeg paa Hammerum Herreds Ting vil skriftlig og mundtlig bevise«. Disse Ord bad Niels Madsen de tilstede værende at drages til Minde.

(*Herningsholms Historie S. 97—98*).

Holflod.

Holflod er sikkert Navnets rette Form, vel bedre endnu Hulflod, som bl. a. bruges af »Danske Atlas«. Men ellers i gamle Skrifter og Skøder staves Navnet Huolfloe eller Hualfloe. Det er nok først i nyere Tid man har skrevet Holtflod. Navnet er sammensat af Hul og Flo (d), der paa jydsk bruges i Betydning Pyt, Vandhul, især om Steder i Hede og Klit, hvor der om Vinteren staar Vand.

Holflod ligger godt nok lavt under en Bakke, og nedentil for har, før det blev udgrøftet, været Morads med Væld og Vandhuller.

Gaarden ligger ejendommelig og tager sig især godt ud fra Faldbjerg Nord for Gaarden. Gaarden ligger i Sydenden af en stor Kløft i Jordsmonnet, som fortsættes Nord paa. Jeg saa første Gang Gaarden herfra i Foraaret 1919. Træerne var ved at springe ud, og man saa de friske nyudsprungne Løvtræer om Gaarden, og længere tilbage og højere oppe stod Granerne, og over det hele tegnede sig det nye Kirketaarn. Jeg fandt dette friskt og herligt.

Anders Møller har plantet meget, især Syd og Vest for Gaarden, saa denne ligger herligt i Læ.

Syd for Gaarden krydser flere Veje hverandre. Her er den gamle Landevej fra Vildbjerg ad Skibbild, og her er den gl. Kirkevej, foruden andre Veje. Ved den gamle Kirkevej

noget Øst for Gaarden er nogle ældgamle Ege, og omkring dem er det fuldt af Anemoner, saa det er tydeligt, at det er gammel Skovbund.

Hulflod nævnes 30. Marts 1532. Det er den Dag, der sættes Markskel mellem Næstholt og Naboerne. Som en af de tilstedeværende er Erick Polsen i Hwolfflodt.

Under Omtalen af Riis i Timring ses det, at Søstrene Blik fra Møltrup en Tid ejede Holflod. De havde rimeligvis arvet den af deres Slægtninge paa Sindinggaard. 1728 befandtes Hulflod at være i fuld Drift med forsvarlige Bygninger og tilstrækkelig Besætning. De to Fæstebønder, som begge hed Jens Pedersen, men skelnedes fra hinanden ved Tilfojelserne Østergaard og Vestergaard, fremviste deres Kvitteringsbøger, hvoraf saas, at de havde betalt 2 Aars Landgilde. Den 17. Juli 1728 satte Skrивeren det sidste Punktum i Skiftet efer den sidste af Navnet Blik i Holflod.

1688 fik Gaarden $4\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn. Hører under Sindinggaard. Fæsteren er Christen Nielsen.

Folk i Gaarden kaldtes fra gl. Tid Flod eller Floue. 1748 den 1. Marts føder N. Simondsens Hustru i Holflod Tvillinger, de døbttes Maren og Else. Det er tredje Gang Moderen føder Tvillinger.

1782 døde Lisbeth Flod, 73 Aar. 1787 Jens Flod, 91 Aar. 1819 døde Maren Hansdatter, P. Flods Hustru, 62 Aar.

Som vi har set af Indberetningen for Sognet fra 1638 laa der vesten for Holflod en lang Bakke, kaldet Vesterhede. Den er der jo endnu, og her skal der være Spor af, at Jorden er pløjet i gammel Tid. Der nævnes 14 Høje paa denne Bakke, deriblandt Ravnhøj og Baunshøj. Det maa dog bemærkes, at det ikke alle har været Kæmpehøje; men der skal have været otte saadanne i ældre Tid, men tre af dem er brugt dels til Vejfyld, dels til Grund under Overgaard. En fjerde Høj tog man det meste af og blandede i Kalken, da man byggede Mejeriet. De fleste af Gravhøjene ligger inde i den ret store Granplantage, en af dem kaldes Kløvnhøj, vist fordi der er en lang udgravet Kløft i den.

I Plantagen holder Nøvling Afholdsforening sine aarlige Fester.

Paa Matrikulkortet fra 1817 ses Grundridset af Gaarden. De tre Udhuse i Syd ser ud til at ligge solret. Stuehuset i Nord ligger langt fra de andre Huse og meget skævt for, saa det er nær ved at ligge fra Sydvest til Nordøst. Ejeren er Anders Madsen. Længe efter den Tid laa Husene i Gaarden efter Jordsmonnet, altsaa i meget forskellig Højde, thi Jorden falder her meget i Nord. Laden var et Aashus, som Anders Møller godt husker, med Egeopstandere og morsomme Skraastivere.

Knud Pedersen (Holflod) fortæller, at der i Holflod var mange gamle Ting, som opkøbtes af Omrejsende for en lille Pris. Og der stod nok paa Loftet tre gamle Kister. Den ene, med fladt Laag, var meget udskaaet.

A. Møller har en velbevaret gl. Kværnsten, som Museet kan faa.

Det nuværende Stuehus er bygget 1832, det Aar som Niels Overgaards Fader er født; det er altsaa 90 Aar, og bærer jo Vidne derom. Det er interessant at komme ind i et saadant gammelt Hus, hvor den flunkende ny Telefon jo virker slemt nymodens.

I Stuen er, hvad nu er sjældent, langt Bord med to mægtige Skuffer, hvori jo før gemtes Brød m. m. Saa er der en gl. Skænk, og en gl. Stenøkse paa Skrivebordet m. m.

Det er interessant at se saadant et gammelt Hus og dets Stuer, mere end de ny Huse, bemærker vi. Ja, det skal det jo være, siger Konen, jeg vilde dog holde af et nyt Hus; thi aabent er her. Og det har man jo ikke meget at sige til.

Den 29. August 1853 døde Mette Kirstine Jensdatter, Gmd. Anders Madsens Hustru, i Holflod, født i Tvis Sogn (Gert-rudbæk, nuværende Lauralyst), og 15. April 1874 døde hendes Mand, Aftægtsmand Anders Madsen, i Holflod, 77 Aar. Han var fra Grimstrup Mølle og kaldtes derfor ogsaa Anders Møller. Det skal have været en dygtig og livlig Mand; han havde sin Aftægtslejlighed i nordre Ende af Østerhuset, men det var noget Børnene i Gaarden huede, naar

han om Aftenerne kom derind og bandt af sin Høse, som alle Folk den Gang, og fortalte Historier.

Her en lille Fortælling om Anders Floue:

I Holflod kørte man jo til Sinding Mølle, men Anders i Holflod, A. Mollers Bedstefader, tog ofte Rug med og fik malet i Vegem Mølle, naar han kørte til Holstebro.

Saa var det vel i Hostens Tid, og han kunde ikke faa Tid at køre til Holstebro, og Anders kommer da med Møllekorn til Sinding Mølle. Det var da Madam Stausbol havde Møllen. Hun siger saa, at det var endda længe siden, man havde set ham.

Ja, sagde Anders, de var længg vi ett fæk urren 12 Kjan i 13 Stokker hærr, saa kund vi da osse edd et hiel!

Det hjalp, siden blev Rugen ordentlig malet. --

To Sonner af Anders Madsen delte Gaarden. Peder Holflod Andersen fik Holflod, men dode allerede 20. Maj 1885, kun 59 Aar gl. Hans Enke, Birgitte Andersen, som var født i Bækgaard 1821, og saaledes er 92 Aar, lever endnu og er Sognets Ældste. Hendes Aftægtshus ligger lunt i Læ af den opvoksende Skov i Vest.

Birgitte Andersen
nu 92 Aar

Anders Møller

Sonnen, Anders Møller, har nu haft Gaarden i over en Menneskealder, og er en kendt Mand. Hans Hustru, Marie, er Kristen Ahles Datter i St. Ahle. En Broder til Anders Møller er min Nabo, Sognefoged Knud Pedersen i Brændgaard ved Herning.

Anders Møller var den første, der talte med mig om at skrive om Vildbjerg, Timring, Novling.

Her omkring ved Holfod skal nok færdes en hovedløs Hest.

I Holfod Mose fabrikeres nu mange Torv, som køres op paa Agerjorden, hvor de let tørres. Det er en mærkelig Mose, idet den ligger paa en Skraaning, og saa er her endda dyb Torvejerd, men Skraaningen har den Fordel, at Mosen er nem at afvande.

I Holfod er 11 Born, men nogle er gifte.

Som nævnt i Begyndelsen af dette Skrift, blev der ved den ny Vej over Holfod Mark paa Bakken bygget en Del, saa det saa ud til, at her skulde grundlægges en ny By. Men da Stationen kom, standsede Byggeriet, men her er dog fremdeles Købmand, Bager og Smed.

For flere Aar tilbage havde Gaardene jo Vejstykker af Kommunevejene at vedligeholde. Holfod havde saaledes et Vejstykke ude ved Vinding Skel.

1801 staar Holfods Bygninger til 660 Rigsdaler i Brandkassen. Kun Præstegaarden og Østergaard i Skibbild staar højere i Novling.

Overgaard er en Afbyggergaard fra Holfod, bygget ved 1860, da Kristen Andersen fra Holfod og Kristine Merrild begyndte her for et Par Menneskealdrer siden. Gaarden ligger snarere lavt end højt, men ligger dog højere end Holfod, og blev derfor kaldt Overgaard.

Til Gaarden hørte ca. 60 Tonder Land, mest Hede. Bygningerne blev derfor heller ikke opførte paa én Gang, men der tilbyggedes efter som der trængtes til Plads. Overgaard er en ret god Gaard.

Kr. Andersen døde allerede 1890, 57 Aar gl. Han var født i Holfod 1832. Hans Hustru, en Søster til Niels Merrild i Vildbjerg, døde 1913. De havde flere Born, hvoraf de tre blev Tomrere. Mads Overgaard i Gjellerup, Niels Overgaard, Vejely i Herning, og Lars Overgaard i Lind. 13. April 1923 valgtes Lars Overgaard til Repræsentant i Husmandskreditforeningen. Saa er der Ejendomshandler

Jens Møller Overgaard i Herning. Af tre Døtre lever kun Niels Merrilds Hustru i Skibbild. Mette Kirstine var gift med P. Bækgaard og døde i Herning Sogn.

Iver Merrild Overgaard fik Gaarden efter Faderen, men døde 1917, kun 55 Aar. Han blev Sognefoged i en meget ung Alder og var det til sin Død. Hans Hustru, Mariane, er fra Meldgaard i Rødning. Hun driver fremdeles Gaarden.

Overgaard brændte lige for Verdenskrigen, og Bygningerne ser flunkende nye ud.

.....

Nøvling Mejeri.

Mejeriet blev opført 1890. Dets Plads var bestemt til at skulle være oppe, hvor der er Købmand, Smed m. m. Her blev kastet en Brønd, og man var begyndt at opføre Mejeribygningen. Saa blev man imidlertid bange for at Brønden ikke kunde give Vand nok, den var ca. 26 Alen dyb, men der var ikke mere end 2 Alen Vand i den.

Den 20. April 1890 mødtes 40 Interessenter i Peter Jensens Teglovn og drøftede Spørgsmaalet ang. Byggepladsen. Ved Afstemningen viste der sig overvejende Flertal for at lægge Mejeriet et andet Sted.

Mejeriet blev nu lagt paa sin nuværende Plads paa Overgaards Mark, hvor man fik gratis Byggegrund, og her var ikke saa langt til Vand, som oppe paa Bakken.

Chr. Krarup paa Skibbildgaard var Mejeriets første Formand. Dernæst blev N. Boserup i Bækgaard Formand, og Mejeriet har haft mange Formænd. Den, der var det længst, var Iver M. Overgaard. Nuværende Formand er Lars Chr. Jensen i Præstegaarden. Den første Mejeribestyrer hed Povlsen. 1893 kom Thomas Rosberg Thomsen, gift med en Datter fra Nøvlingsskov. 1909 kom nuv. Bestyrer, Martinus Pedersen, som er fra Barrit.

Før Verdenskrigen var Mejeriet oppe paa ca. 3½ Million Pd. Mælk. I Krigstiden sank Mælkemængden vældigt, men nu er der igen over 3 Mill. Pd., skønt der er gaaet en Del Leverandører fra.

Broen ved Kvindvad blev bygget af Terman Nielsen 1893 paa Mejeribestyrelsens Foranledning, og kostede 200 Kr., som blev laant i Sparekassen og afdraget af Sindingboere, som korte over Broen med deres Mælk til Novling Mejeri.

I Mejeriets Protokol er indført, at Broen skal til enhver Tid være aflaaet og kun benyttes af Mælkekuske. Ole Andersen og N. Chr. Lauritsen havde hver en Nøgle til Broen, som siden flyttedes og blev Kommunebro for Novling og Sinding.

Tæt ved Mejeriet bor Margrethe Merrild Jensen, Enke efter Mads Jensen, som har været Møller og Købmand, og opført mange Bygninger, særlig i Herning.

.....

Bækgaard.

Gaarden laa for Syd for den Lavning, der er Syd for Gaarden, altsaa nedad mod Bækken. Paa et gammelt Kort paa Matrikulskontoret ses, at Stuehuset laa i Syd og at det var kort. Ved 1840 flyttede Anders Christensen Gaarden op til sin nuværende Plads. Gamle Birgitte i Holflod, som er født i Bækgaard 1831, mindes som Barn, at der endnu stod en Ralt Lade dernede. Trods den højere Beliggenhed er der dog fugtigt i Bækgaard. 1688 sattes Gaardens Hartkorn til 3—5—2, det var ikke meget til den store Ejendom, men der var megen Hede, og Størsteparten af Jorden er skarp, en Del er ogsaa kold.

1688 og 1743 hørte Gaarden under Sindinggaard, og Fæsterne er henholdsvis Peder Jensen og Christen Andersen. 1808 dør Maren Bækgaard, 89 Aar. 1801 og længere hedder Manden Christen Andersen. Den 19. April 1854 døde Anders Christensen fra Bækgaard i Gjelleruplund Marked, 57 Aar gammel. Birgitte i Holflod fortæller, at hendes Forældre fulgtes ad ud paa Markedet for at gøre Indkøb, og hendes Fader fejlede da intet, men henad sank han sammen og blev baaret ind hos Niels Abildtrup i Lund, hvor han døde; hans Kone var hos ham hele Tiden. Der var nok

3 Aar efter hverandre, at der døde et Menneske i Lund Marked. Anders Christensen var født i Gaarden, hans Kone var en Datter af den bekendte Knud Asbjerg i Sinding, som bl. a. købte Svin, som Birgittes Brødre i Bækgaard drev op til Holsten med. En Dag kom Knud Asbjerg til Bækgaard, mens Birgitte var lille Pige, han var jo i Knæbukser, men det ene Bukseben var revet; Knud saa til det og sagde: Se, se, te Fanden rywer ad! Samme Aar, som Anders Christensen døde, blev hans Datter Kirsten Marie gift med Lars Rønvig og de fik Gaarden. Moderen byggede Stedet Vestervig paa Marken op mod Vildbjerg Skel og flyttede derop med Børnene. Her ved Vestervig har vi den mægtige Bakke St. Skoldbjerg.

1881 solgte Lars Bækgaard Gaarden til Proprietær Boserup og flyttede til Herning, hvor hans Kone lever endnu og er 94 Aar.

Boserup var en Dattersøn af Boserup paa Sindinggaard. Han plantede den store Granplantage Øst for Gaarden og anlagde Gange i det gamle Krat. Han gjordé ogsaa meget ved Haven, som siden blev forsømt, indtil den nuværende Ejer har faaet den i Stil igen.

Boserup var Jæger og god til at fortælle Jagthistorier. Men det var i en Tid, da ingen Proprietærer kunde bestaa, han maatte lade Kreditforeningen tage Gaarden. Hans første Hustru, Maren Bækgaard, f. Miltersen, døde her 1887 og er begravet paa Nøvling gl. Kirkegaard.

Efter Boserup havde Gaarden flere Ejere. For ca. 12 Aar siden købte nuværende Ejer, Kr. Andersen, Gaarden for godt 30,000 Kr. Besætningen var da 15 Køer foruden Opdræt.

Det gamle 80 aarige Stuehus staar endnu, og her er god Plads, thi det er over 50 Alen langt og 10 Alen vid; oprindeligt var det dog noget kortere. Her er en rummelig Dagligstue paa 3 Fag over hele Huset, og her kan man endnu se Rokken i Gang ligesom i gamle Dage. Et flot Stuehus var det, da det byggedes; man siger ogsaa, at den rige Knud Asbjerg betalte det, det var jo Datteren her boede. Udhusene er ombyggede.

Gaarden har nu godt 150 Tdr. Ld., hvoraf de 100 er under Plov. Den bedste Jord ligger Nord for Gaarden. Nogle faa Ejendomme er skilt fra Gaarden.

Paa Marken ligger Store og Lille Skoeldbjerg. Den første er en vældig Knude med brat Fald, især mod Nord og Øst; den er lynggroet, og Udsynet herfra er prægtigt (197 Fod). Saa er der Javnbjerg, og tæt ved Gaarden Sorthøj. Gravhøje ser man ikke.

Øst for Gaarden og gennem Plantagen gaar den gamle Landevej, den saakaldte Præstevase, som i ældre Tid gik mere østlig. I Bækken ses endnu Domsgaard Vad ved den gl. Præstevej; her blev aldrig slaaet Bro.

Øst for Bækgaard ligger Granplantagen paa 19 Tdr. Ld., som er Fredskov. Ja, hertil regnes dog de 2 Tdr. Ld. Egeskov, som afslutter Plantagen i Øst ved Engen. Det var, som sagt, Boserup, der plantede Stykket; ja, Lars Bækgaard havde nok lige begyndt at plante her.

Bækgaard Krat.

Ud mod Engen ligger altsaa det gamle Krat paa en 2 Tdr. Land, næsten ene Ege. Den ældgamle Egeskov er altsaa fordreven helt herved til Engen, hvor der var lidt Læ og hvor Jorden er mere fugtig. Nu giver Granskoven fortræffeligt Læ, og det kendes paa Egene, hvoraf mange nu ligefrem bliver ranke i Væksten, og flere er over 2 Alen i Omkreds. Men man ser jo ogsaa, hvorledes de gamle Ege tidligere har vredet sig i Fortvivlelse over den barske Vestenvind og den lille beskedne Plads, de nu indtog, imod som da de bredte sig langt i Vest. 2 smaa Klynger af de gamle Ege har ligefrem været paa Vej til at kaste sig i Aaen, men er dog standset paa Aabredde.

Boserup anlagde smukke Gange imellem Egene. Her er vidunderligt smukt i det lange, smalle Egekrat, som staar i Kløfter og paa Skrænter langs med Engen. Navnlig tager Krattet sig prægtigt ud østfra, naar der om Vaaren kommer Liv i de ældgamle, mosgroede Ege. Nogle Bøge og enkelte

andre Træer er plantet her, vel nok af Boscrup, og de skyder op i en Fart.

Kr. Andersen kunde have solgt Egene i Krigstiden til god Pris, men heldigvis kunde han ikke nænne det.

Der kommer ikke saa faa for at se Krattet, og enkelte Gange er her holdt Møder. Pastor Zeuthen syntes saaledes, at her var det kønneste Sted i Sognet.

Intet Sted i Nøvling findes saa idyllisk et Sted som i og omkring Bækgaard Krat. I Krattet og Plantagen kurrer og ruger Skovduerne, og andet Vildt holder til her; og i Aaen nedenfor »plumper Odderen i favnedyb Hol«. Her er nemlig mange prægtige, store Høller, hvor der i al Fald i gamle Dage var fuldt af Fisk. Og man kan fortælle om endnu, hvor Odderen holder til her i Skrænterne. Sidste Vinter tog Sønnen i Bækgaard en fuldvoksen Odder her og fik 50 Kr. for Skindet, som imidlertid nok var meget mere værd.

Ved Aa og Krat, her som ved Kvindvad, kunde en Maler godt finde Motiver til Billeder.

Det er en gammel Tradition, at da Svenskerne i Svenskekrigen nærmede sig Bækgaard, flygtede Gaardens Folk ned i Krattet, paa en gammel Kone nær, og hende gjorde de ingen Fortræd.

.....

Nøvling Præstegaard.

Præstegaarden laa til for 100 Aar siden Vest for Kirken og Landevejen, og paa Matrikulskortet ses, at den havde stor Have i Syd. I Havens søndre Ende var for ikke saa længe siden nogle af de gamle Træer, og man kan endnu pløje Sten op paa Gaardens Tomt.

Gr. Begtrup siger 1812 i sin Bog: Agerdyrkningens Tilstand, at Nøvling Præstegaard har Hartkorn af Ager og Eng 6—2—1. Areal 71 Tdr. Ld. (Heden ikke medregnet). Ansættelse pr. Td. Ld. 62½ Rigsdaler.

1624 gav Jens Mogensen paa Sindinggaard Præsten i

Nøvling Domsgaard, som laa Øst for Kirken (men var uden Uddrift), for at han fra Faste til Dimmeluge skulde prædike Kristi Lidelseshistorie (Hofm. Fund.). Endnu kaldes Marken Øst og Nord for Kirken Domsgaard, og her ligger Domsgaardhøj. Tidligere var der paa Præstegaardens Mark nogle andre Høje, som er væk nu.

1816 den 11. Marts døde Anne Marie Christensdatter, Kokkepige i Nøvling Præstegaard, 60 Aar. Hun tjente i Nøvling Præstegaard 14 Aar og 3 Maaneder, siger Kirkebogen.

Da Nøvling 1818 lagdes til Vildbjerg, solgtes Præstegaarden samme Aar til Jeppe Madsen.

Den 14. Juli 1822 nedbrændte den gamle Præstegaard. Og 18. Juli foretog constitueret Branddirektør, Forligskommissær Lund af Gjellerup sammen med 2 andre Taksationsmænd en Taksationsforretning over Brandskaden i Præstegaarden, som stod forsikret til 1800 Rbd. Sølv. Gaarden havde 4 Længer med Stuehus i Syd, forsikret for 1000 Rbd. Sølv.

Paa Pladsen fandtes en Del forbrændt Tømmer, takseret til 5 Rdl., og nogle Mursten, takseret til 12 Rdl. Det var det hele, der var tilbage af den gamle Gaard, som var opført af Eg og Fyr og Taulmur. Stuehuset var 20 Fag, altsaa 50 Alen lang, $9\frac{1}{4}$ Alen dyb. Loft var der over 18 Fag. Der var engelske Vinduer og höllandske Døre (det var jo en Præstegaard). Der var 3 Skorstene af Mur, med brændte Sten i Piberne, og her var naturligvis en Bagerovn

Den 13. November 1822 er Taksationsmændene igen i Præstegaarden for at taksere de nyopførte Bygninger, som nu er flyttede til den nuværende Plads, Syd for Kirken, men der er endnu kun bygget et Stuehus i Nord og et Østerhus. Stuehuset er 14 Fag, $10\frac{1}{4}$ Alen dyb. Grundmur til alle 4 Sider, Fyrre-Overtømmer, Straa- og Lyngtag. Der er 2 Stuer, 4 Kamre, Køkken og Spisekammer, Mælkekammer og Forgang, Bryggers og Pige-kammer. 3 Skorstene med brændte Sten i Piberne, en Bagerovn af raa og brændte Sten. Forsikret for 840 Rdl. Sølv.

Østerhuset er ogsaa af Grundmur, 12 Fag og 9¼ Al. dyb, til Vognport, Faaresti og Fæhus. Forsikret for 360 Rdl. Saa er der ikke opført mere dette Aar.

Gamle Folk i Novling vidste godt, at Præstegaarden var brændt engang, men hvornaar vidste ingen. Men saa kom jeg til at tale med gamle Birgitte i Holflod herom, og hun fortalte da, at hendes ældste Broder, som var ca. 10 Aar ældre end hende, havde sagt, at Præstegaarden brændte 3 Dage for han blev født. Og nu var vi paa Sporet; Retsprotokollen med Forhøret om Branden og Brandtaksationsprotokollen viste, at Gaarden brændte 1822.

Stuehuset fra 1822 staar endnu og fyldte altsaa ifjor 100 Aar; men der skal være bygget til begge Ender. Paa Loftet ses nogle faa Stkr. forkullet Tommer, naturligvis fra den gamle Gaard. Over Bryggersdøren hænger en meget gammel Klokke, der nu er Madklokke, men der siges, at det er en gammel Kirkeklokke.

Efter Jeppe Madsen kom Jens Hansen, Broder til Thomas Hansen i Bredkær; hans Datter blev gift med Ole Andersen fra Meldgaard i Rødning, som ejede Gaarden fra 1863 til 1898, derefter boede han 9 Aar i Snebjerg, men da hans Kone dode der, flyttede han til Herning (de havde ingen Born), hvor han dode. Ole Andersen, altid kaldet Ole Præstegaard, var en af de 4, som 1914 fik trykt »Gamle Minder fra Hammerum Herred«.

1880 byggede han Laden i Novling Præstegaard; Kridtet dertil blev taget i Boesbakke og brændt i Nybo Teglovn.

I Jens Hansens og Ole Præstegaards Tid brugte man en Masse Træk (Hedetov) i Møddingen, saa man havde en 700 Læs Mog, og man avlede vældig godt efter det, særlig var første Kærv god.

Af en Indberetning fra 1649 ses, at til Novling Præstegaard avles 34 Læs Ho. Der kan saaes aarlig 4 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg, men Havre saaes ikke, derimod saaes der Boghvede, naar de rigtige Indtægter dertil er inde. Det var ingen stor Avl af en Gaard paa ca. 200 Tdr. Land. Og for

Jens Mogensen paa Sindinggaard 1624 lagde Domsgaard til Præstegaarden, avledes der kun 24 Læs Hø.

Nuværende Ejer, Lars Chr. Jensen, er fra Kvindvad; 1903 byttede han sig til Gaarden, som sattes til 27,000 Kr. Arealet var 177 Tdr. Land. Han har tildels ombygget Udhusene. En Del af Agerjorden er udmærket Jord. Skolelodden laa før inde midt i Gaardens Mark, men da Skolen flyttedes, lagdes denne under Gaarden. Ole Andersen har plantet en Del ved Gaarden. Før Lars Christians Tid kom Kirkefolket saagodt som ikke i Gaarden, de holdt til Øst for, men de spændte jo fra her, der var ikke andre Steder i Nærheden. Men da Lars Christian og Stine Thomsen (fra Brændgaard ved Herning) kom her, trak Kirkegængerne efterhaanden herind, tilsidst kom de alle, det er nemlig meget gæstfrie Folk, saa her fik man Varme og mangan en god Kop Kaffe, og de, der havde Børn, der skulde døbes, var jo ikke mindst glade derfor.

Nu, siden Kirken flyttedes, er her jo bleven stille, men de gæstfrie Folk taler om, at det var alligevel rosomt om Søndagene, naar Vognene holdt her, og Folk saa indenfor.

Lars Christian har Syd for Gaarden en ordentlig Mergeldyngge fra Bredkær. Han fik Mergel for 10,000 Kr.; ja meget er nu udkørt, og det mærkes svært paa Avlen.

For flere Aar siden sattes Vejen udenfor Gaarden. Før skar den sig dybt i Jorden imellem Stuehus og Udhuse, det var jo en offentlig Vej.

Fra Præstegaarden er ingen Jord skilt ud til Statshuse ell. a. Paa Marken i Øst ligger, som nævnt, de 2 Bjerger Torshøj og Boesbakke, som er ejendommelige, især er Boesbakke en vældig Karl, der falder brat af til alle Sider, men den ligger lavt ned mod Engen; Lyngen er nylig afbrændt. I søndre Side er den nævnte runde Dam, men endnu mere mærkelig er den Udhuling, som findes i vestre Ende, her har sikkert været et Væld engang. I Boesbakke er 4 Slags Jord, vel fra forskellige Jordomvæltninger. Her er Kridt, fedt Ler, Mor og Sand.

Torshøj er længere, men ikke saa høj som Bøeshakke. Navnet kunde tyde paa et gammelt Offersted.

Der er sket store Omvæltninger her omkring, da de store Bakker fremstod og Mergelen dannede sig ved Bredkær og Kvindvad.

Nordøst for Præstegaarden har vi Kvindvad, et Vade-sted, som før er brugt meget; Folk, der kom vestfra og skulde f. Eks. til Gjelleruplund, tog ofte den Vej, som var den nærmeste. Mærkeligt nok synes intet Sagn at knytte sig til Vadet; man kunde jo tænke sig, at en Brud her var bleven røvet, og dette kunde have givet Vadet Navn. Vadet er ret grundt, saa Kvinder har med Lethed kunnet vade herover, og en Degn i Sinding sagde altid, at det var Grunden til Navnet. I Sverige findes ogsaa et Kvinnevad.

Præsten i Nøvling har naturligvis ogsaa kort gennem Vadet, naar han skulde til Sinding; men ved Højvande har han kunnet køre omad Sinding Bro, men det var længere. 1893 sloges der Bro lidt Vest for Vadestedet. Ved Vadet er endnu Gangtræ og Vadet køres der da ogsaa igennem somme Tider.

Det er en meget ejendommelig og vild Natur her ved Kvindvad. Fra Syd ses de gamle Veje at bugte sig ned mod Vadet. Jorden falder stærkt, og et Par af de gamle Veje ligner gamle Skelgrøfter. Vandet har nemlig udhulet dem, saa de er bleven til Grøfter. Paa den anden Side af Aæn rejser sig de stejle Bakker i Sinding; fra et mørkt Høl hæver sig en truende Bakke, som det ikke var godt at trimle nedad. Lidt Nordøst for Vadet skal den første Mergel i Jylland være funden og brugt paa Sindinggaards Jorder 1746 af Mads Lillelund. Det er Præsten i Nøvling, som boede lige overfor, der har indberettet dette. At der her er taget Tusinder af Læs, vidner den kæmpemæssige Grav ind i Bakken om. Om det er den første Mergel, der er funden i Jylland, er mere usikkert, der er ogsaa andre Steder, der vil konkurrere med Kvindvad.

Lidt ovenfor Vadet laa Gaarden *Kvindvad*. Der gik en Krydsvej gennem Gaarden, hvor alle, der kom den Vej,

kørte igennem; sydvestre Hjørne af Udhusene var sammenbyggede, men ad de tre Gaardslede kørte man. Haven laa i Nord lige op til Heden, som her var Foden af Kvindvadbjerg. (Om Kvindvad se min Sindingbog S. 47).

Fra Bredkær vringledede sig for en 50 Aar siden en gammel Vej — ja en Del af den ses endnu ved Torshøj — over Præstegaardens Mark eller Domsgaard, sikkert en gammel Kirke- og Møllevej.

Ved Kvindvad paa Sindingsiden laa tidligere et Fattighus, her laa det jo midt i Kommunen. Da Nøvling og Sinding blev skilt ad, sagde man i Nøvling, at Sinding kun havde ét Fattiglem, og han tiggede Føden i Nøvling. Vedkommende boede nemlig i det gamle Fattighus ved Kvindvad, lige ved Nøvling Skel.

Den bedste Jord i Nøvling ligger mellem Præstegaarden og Holfod. Her er meget fed og dyb Muldjord.

Nuværende Bro ved Kvindvad sloges ved 1906, særlig paa Lars Kristians og Niels Romvigs Initiativ, (Præstegaarden og Ashjerg), og Vejen blev da sat i lige Retning fra Broen mod Præstegaarden.

Den anden Bro, som er omtalt under Mejeriet, laa lidt Øst for, og var en ringe Bro.

Til Gengæld for tidligere Rettigheder, skulde Præsterne og Degnene have udlagt Mose og Hede til Tørveskær. Under Udskiftningen 1804 af Skibbildgaardens Ejendomme, stillede Præsten, Hr. Schmidt, Forlangende om 100 Tdr. Land til Tørveskær. Saa meget vilde man ikke give ham, men der blev udlagt et Stykke langs Timring Skel af 400 Alens Bredde helt igennem, saavel mod Syd som mod Nord (ca. 40 Tdr. Ld.). Deraf fik Degnen, P. Clausen, 8 Tdr. Ld. og Præsten Resten.

Degnen indgav nemlig til Udskiftningskommissionen en højtidelig Skrivelse om at faa udlagt til Tøveskær. Skrivelsen er til endnu og viser, at Degnen, der var en studeret Mand, skriver godt, men Tegnsætningen kniber det med.

I Torvebjergningstiden skulde Præsten og Degnens

Tørvestykke være indhegnet for Fæhøveder. Den øvrige Tid maatte Skibbildmændene bruge Græsningen.

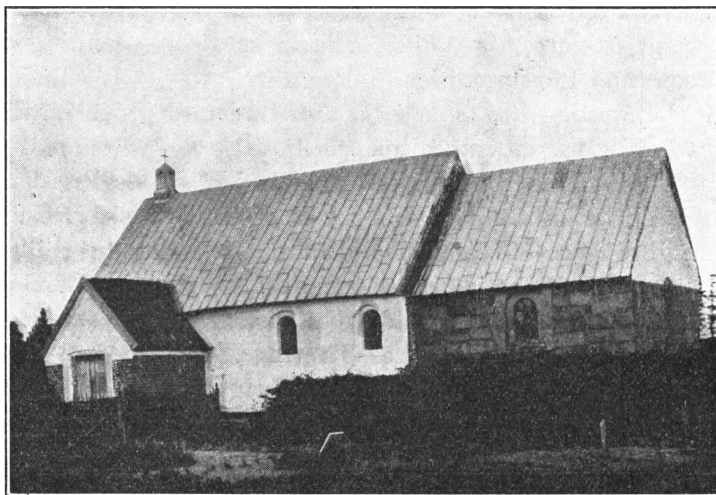
Den 19. Marts 1725 er der Auktion i Nøvling Præstegaard over Pastor Svenstrups Efterladenskaber.

1802 er der ogsaa Auktion i Præstegaarden.

Nøvling gamle Kirke.

Naar man nu bygger Kirke, nedlægger man en Beskrivelse i Grundstenen med Aarstal og mange andre Oplysninger. Og samtidig fører man til Protokols, af hvad Grund Kirken bygges, hvem der har sørget for, at det er sket osv.

Nøvling gamle Kirke.

Fotograferet af N. P.
Larsen Straase.

Det var noget, der vilde have vor størsté Interesse, om nu slige Ting var at faa fat paa om Nøvling Kirkes Historie fra Begyndelsen, men det kan vi skyde en hvid Pind efter,

hverken fandtes der i Kirkens Grund eller andre Steder noget om Kirken. Den første Gang den vides nævnt, er ca. 1325 i »Ribe Oldemoder« i en Fortegnelse over Stiftets Kirker. Nej i godt 400 Aar har vi ingen Meddelelser om Kirken, uden lige den nævnte.

Først kan vi opkaste det Spøgsmaal: hvorfor lagde de Kirken her Nord i Sognet? Vi maa huske paa, at for 700 Aar siden saa det meget anderledes ud her end nu, ja det gjorde det for Resten for kun 100 Aar siden. Da Kirken byggedes, er det et Spøgsmaal om der var en Gaard i Egbæk, da var her maaske en stor Skov, nu er der ca. 20 bebyggede Steder paa Egbæk Mark, og Øst for var store Heder, saa man kan regne med at ca. Halvdelen af Sognet var ubeboet, og for de andre Gaarde laa Kirken jo ikke helt galt. Her laa den ved en gammel Korsvej, som Kirkerne ofte gør. Her var en god tør Bund at bygge paa oppe paa den lille Bakke. Rimeligvis har det ogsaa været en gammel Samlingsplads, tæt nedenfor var jo Sognets frugtbare Enge.

Højtidelig synes mig at Egnen er omkring den gamle Kirkeplads med Domsgaard Mark og Høj, Kvindvad, Bøesbakke og Torshøj. Her var rimeligvis gamle Offersteder. Jo man maatte bygge Kirken her. Havde vi bare haft en Beskrivelse af, hvordan man enedes herom.

Som man ser paa Billedet, var det en uanselig Kirke, og dog maa her have været svær Plads i flere Hundreder af Aar til Sognets lille Befolkning. Efter den romanske Stil at dømme, var Kirken nok bygget ved Aar 1200.

Men nu giver jeg Ordet til Pastor Werenberg, som 1862 har beskrevet Kirken saaledes:

Denne Kirke har intet Taarn, bestaar af følgende Dele:
2. *Højkirken* er opført af raa Kampesten, med Undtagelse af den vestre Gavl, der forneden har kvadrerede tilhuggede Kampesten i en Højde af 2 Alen, men forøvrigt Mursten. Murene ere 2 Al. tykke. Denne Del af Kirken er 18¼ Al. lang, 11½ Al. bred, og 5¼ Al. høj til Loftet, hvilket sidste er fladt og af Brædder. Taget er 9½ Al. højt, tækket med Bly, har Ege Spændtræer og Fyrre

Bjælker. I Højkirken findes 2 rundbuede Jernvinduer mod Nord, 2 mod Syd, alle 1 Al. 2 Tm. brede, 1 Al. 18 Tm. høje. Gulvet er af Mursten. Døren paa Vaabehuset er af Egetræ, lige for oven, medens Døraabningen i Muren er noget rundbuet, aabnes indad. Ingen Kirkeblok findes*). En høj og rundbuet Aabning forbinder Højkirken med

- b. *Lavkirken* eller *Koret*, Kirkens østre Del, hvis Endegavl er flad, er opført — som det synes, senere end Højkirken**) — af tilhuggede kvadrerede Kampesten med 2 Al. tykke Mure. Den er $9\frac{1}{2}$ Al. lang, $9\frac{1}{4}$ Al. bred, $4\frac{3}{4}$ Al. høj, har 1 Jernvindue i den nordre og 1 do. i den søndre Mur, begge af samme Dimensioner som Vinduerne i Højkirken. Gulv og Loft som i denne, Taget ligesaa.
- c. *Vaabehuset* paa den sydlige Side af Kirken er Grundmur af brændte Sten, 21 Tm. tyk, tækket med røde Teglsten. Dets Længde og Bredde er 5 Alen. Højde $3\frac{1}{4}$ Al. til Loftet, der er af Fjæl, har ingen Vindue. Døren ud til Kirkegaarden er af Egetræ, aabnes indad. Der er Murstensguly.

Kirkegaarden, der er 96 Al. lang, 80 Al. bred, er omgivet af et Kampestens Dige med en Stakitport og en Stakitlaage imellem 3 Murstenspiller paa den søndre Side. Den er nogenlunde planeret, men græsbevokset og kun forsynet med en Gang, der fører fra Stakitporten til Vaabehusdøren. Paa den vestlige Del af Kirkegaarden er en saakaldt Pesthøj.

Saa langt Werenberg.

Chr. Krarup paa Skibbildgaard har som Kirkevæрге beskrevet Kirken 1894. Her nogle Uddrag deraf:

Hovedindgangen***) er fra Syd ved Siden af et fritstaa-

*) Man brugte ogsaa længe efter 1862 at sætte et Fad paa en Stol eller et lille Bord udenfor Kirkedøren de Helligdage, der skulde ofres til de fattige; herpaa lagdes saa Gaverne, naar Folk gik af Kirken. K. U.

**) Det er snarere Koret, der er bygget først.

***) til Kirkegaarden.

ende Klokketaarn*), som er opført for faa Aar siden. Det er 2 Al. bred, 4 Al. lang, 6 Al. høj. En Kirkeklokke af mindre Dimension med Inskription og ren Klang

Taget er belagt med Bly, Bjælker af Fyr, Spænder af Eg. — I vestre Ende en almindelig stor Kirkeovn. Langs Siderne findes 22 hvidmalede Kirkestole, forsynede med smaa Indgangsdøre til at aabne udad. Stolene er forsynede med Rygstød. 2 Stole ved den nordre Side ere dobbelte og 1 Stol ved den søndre Side ved Prædikestolen benyttes af Kirkesangeren.

Hele den søndre Væg og ca. 4 Alen paa den nordre er forsynet med en Knagerække for Mændenes Hovedtøj. Prædikestolen er gjort 1665. Himlen over er et Par Hundrede Aar yngre.

Ved Indgangen i Kirken er en sortmalet Kirkebøsse af Jernblik. Altertavlen (Nadveren) er fra omkring 1870. — Alterbordet er dækket af en hvid Dug og et tilhørende fileret Overhæng med Navnet »Jesus«. Skænket 1890 af Justitsraadinde Krarup, Skibbildgaard.

I Nationalmuseet findes en lang Beskrivelse af Kirken fra 1914 af Arkitekt C. M. Smidt.

Her skal kun gøres enkelte Uddrag deraf:

Skib og Kor er opført af Granit paa en veltilhugget Skraakantsokkel . . . Paa Skibets Nordside er Soklen meget uregelmæssig sat. Det kunde mulig stamme fra en delvis Omsætning eller Ombygning.

Koret er i det ydre af veltilhuggede Granitkvadre, dog er selve Taggavlen bygget af smaa raa Marksten med Undtagelse af øverste Gavlskids, der er af Mursten. Kirkens eneste bevarede oprindelige Vindue findes i Korgavlen.

I Skibets Mure findes kun faa Kvadre. Sydøstre og nordøstre Hjørne er helt kvaderbyggede. Skibets Sidemure er ellers byggede af raa Marksten, smaa og store, de fleste er temmelig smaa.

Norddøren er tilmuret, men Karmstenene staar.

*) Staar endnu 1923.

Baade Skib og Kor har Bjælkeloft, Bjælkerne er af Egetræ*), i Skibet er 11, i Koret 6 Bjælker. Sandsynligvis er Bjælker og Spær med en Hanebaandsrække, der ogsaa er af Eg, fra Slutningen af Middelalderen. Paa Spærene ligger Brædder, der bærer Bly-Tagdækningen. For Korets Vedkommende er de fleste af disse Brædder af Egetræ, de fleste i Skibet af Fyr, oprindeligt var de vist af Eg. Den betydeligste Omdannelse af den romanske Kirke er Anbringelsen af større Vinduer i Stedet for de oprindelige smaa, romanske i Korets Sidemure.

Medens Kirken i det indre er helt kalket og hvidtet, er i det ydre kun Skibets Vestgavl og Sidemure, samt Korgavlens Gavlfelt dækkede af Kalk og Hvidtelag. Hele Korets kvaderbyggede Del, samt de frie Partier af Skibets Østgavl staar altsaa med de smukke Granitkvadre utildækkede. Ogsaa den lodrette Flade af Soklen under Skibets Sidemure er uden Hvidtning.

Paa den ene af Alterstagerne staar indridset paa Foden: Jens Christensøn Tholstrup 1646. Kalken af Sølv har været helt forgyldt. Paa Kummen staar Jacob Sparre — Christenze Rodsten. Herunder to Vaabenmærker. Aarstallet er 1660.

Stolestaderne er alle af Fyrretræ, de har slanke Endestykker med Døre, der alle har en enkelt Fylding.

Klokken bærer denne Indskrift: Soli Deo Gloria. Anno 1710.

Af Inventarielisten i den gamle Kirke 1862.

Altertavlen er firkantet med en lav Frontspids og to Fløje eller Døre til at lukke sammen. Paa selve Tavlen et Maleri af Nadveren. Paa Døren tilhøjre er afbildet Slangen paa Træet i Ørkenen og Israeliternes Teltlej. Tilhøjre ses Korsfæstelsen og Jerusalems Stad. Alt malet paa Træet og yderst simpelt Arbejde. En Indskrift nedenunder melder, at Mads Pedersen Lillelund til Sindinggaard og Hustru,

*) Werenberg og Krarup siger, de er af Fyr, men Smidt er jo Fagmand.

Anna Udsen, have »i Aaret 1747 ladet denne Altertavle m. m. her i Kirken reparere og stafere«.

Døbefonten er temmelig raat tilhugget med en simpel Krans udhugget lidt fra den øverste Rand og en lignende forneden. Af Kirkestolene staa to i Koret.

Messehagelen er anskaffet 1862 og er af rødt Silkeføj med Kantning og Kors af ægte Guldgaloner og meget smuk Kirkeklokken er anbragt i Spidsen af den vestre Gavl under et Trætag.

Af Nøvling Kirkeprotokol for 1862.

Kirken har ingen liggende Ejendomme (d. e. Jordegods).

Har ingen Kapitalformue og ingen Gæld.

Er assureret for 1600 Rdl. R. M.

Indtægten for Kirken 1862 er: 111 Rdl. 2 Mk. 6½ Sk.

Udgiften er: 106 Rdl. 2 Mk. 9½ Sk.

Beholdning til næste Aar: 4 Rdl. 5 Mk. 13 Sk.

Græsleje af Kirkegaarden er 1886 2 Kr., 1890—92 er den kun 1 Kr. Saa gaar Lejen igen op til 2 Kr., og 1898 gaar den op til 4 Kr. 50 Øre, i 1899 er den 4 Kr., og i 1900 gaar den igen ned til 2 Kr. Siden nævnes denne Post ikke.

Fra Sindinggaard modtager Kirken aarlig Lysepenge: 6 Kr. 66 Øre. Fra 1914 6 Kr. 60 Øre.

I 1890 balancerer Kirkens Regnskab med ca. 300 Kr. aarlig.

Tiendeydere i Nøvling 1863.

1. Lars Nielsen, Bækgaard.
2. Jakob Andersen, Bækgaard Mark.
3. Peder Andersen, Holfloed.
4. Christian Andersen, Overgaard.
5. Jens Dalgaard, Nybo.
Peder Jepsen, Nybo.
6. Peder Christian Nielsen, Nybo.
7. Jakob Jensen, Nybo.
8. Niels Mouritsen, Bredkær.
9. Thomas Sørensen, Bredkær.
10. Christen Jensen, Nøvlingsskov.

11. Johan Andersen, Østerskov.
12. Peder Blaaberg, Nøvlingsskov Mark.
13. Jens Blaaberg, Nøvlingsskov Mark.
14. Christen Thomsen, Østerhoved.
15. Niels Lauritsen, Boelsgaard.
16. Christen J. Christensen, Boelsgaard Mark.
17. Ivar Chr. Sørensen, Boelsgaard Mark.
18. Niels Aagaard (Vildbjerg).
19. Niels Andersen, Korshøj.
20. Peder Pedersen Morre, Egbæk.
21. Niels Vad Christensen, Egbæk Mark.
22. Christen Andersen, Egbæk Mark.
23. Jens Chr. Hansen, Egbæk Mark.
24. Peder Blaaberg, Egbæk Huse.
25. Jens Blaaberg, Egbæk Huse.
26. Ivar Jensen, Egbæk Huse.
27. Niels Andersen, Egbæk Huse.
28. Jens Pedersen, Egbæk Huse.
29. Christen Nielsen Kopperholm, Egbæk Huse.
30. Krarup, Cancelliraad, Skibbild.
31. Samme.
32. Jens Fonvad Christensen, Skibbild.
33. Christen Pedersen, Skibbild.
34. Peder Pedersen, Skibbild.
35. Thomas Christian Olesen, Skibbild.
36. Svenning Hansen, Skibbild Mark.
37. Jens Peder Christensen, Tvevad.
38. Johannes Carlsen, Tvevad.
39. Christen Jensen (Nøvlingsskov), Tvevad.
40. Sylvester Christensen, Tvevad.
41. Christen Lambæk, Skibbild Mark.

Uddrag af Kirkeregnskabsbøgerne.

Det er saa heldigt, at der er bevaret to gamle Regnskabsbøger om Nøvling Kirke, som gemmes i Viborg Landsarkiv, og de er nok værd at gøre Bekendtskab med.

Nøvling Kirkeregnskabsbog 1654—82.

Nøuffling Kirke.

Kirkens Tiende haver velbr. Fru Susanne Krabbe til Moltrup i Fæste, udgiver deraf aarlig:

Rug 5 Ørter, Byg 2 Ørter*).

Af Kvægtiende fanger Kirken aarlig den tredie Part.

Bemeldte Kirke er udi forrige Tider bleven forvildet og fravendt, som Kirkeværgerne haver flittig at randsage efter om dette kan opsporges og tilkendegive, om det ved Retten kan indhentes.

Ib Jensen i Huolfløde gav Kirken otte Faar, som Hr. Peder Mariager haver i Leje, gaves deraf 8 Sk., er nu 12 Sk.

Inventar:

1 Kalk og Disk af Messing, 1 gammel Messesærk, 1 gammel forslidt Lærreds Alterklæde, 1 Par Jernlysestager, 1 ny Alterdug, foræret til Kirken af Kiersten Andersdatter, sl. Peders Hustru, Nok en anden gammel og ubrugelig Alterdug, 1 gammel beslagen Egekiste, bruges til at forvare Messeklæderne udi, 1 Ligbaare af Fyr, 1 Klokke hængendes i Klokkuset.

1654. Blyarbejde paa Taget.

Intet Regnskab for 1657—59.

1661. 1 Ny Vindue til Kirken kostet 5 Mk.

1662. 29—8. Eftersom Peder Knudsen udi Nybo fra Kirke-Værgemaalet er forløvet, da udi hans Sted haver hæderlige og vellærd Mand Hr. Søren Pedersen, Sognepræst til Sinding og Nøvling Kirker efter venlig Anmodning sig ladet bekvemme bemeldte Kirkers Værger at være.

1662 (første Gang). Indtægt: Leje af 8 Faar 12 Sk.

1662. Givet for 8 Ege Leider, hver 8 Al. lang, til en Klokkhus, Penge 3 Sl. Dl. 2 Mk. Vognleje efter dennem til Skoven 9 Mk.

*) 1 Ørte Rug ca. 1 Tønde, 1 Ørte Byg ca. 10 Skpr.

For den gammel Klokhuis at nedbryde og Vaabenhuset at henrydde 1 Mk.

Købt efterskrevne Tømmer af Niels Sorensen »Giødtzoe« til den ny Vaabenhus, 2 Tylter Egefjæl til Tække over Vaabenhuset a 7 Mk., er Penge 3½ Sl. Dlr., 4 Bjælker a 20 Sk., er Penge 5 Mk., 3 Leider 4½ Mk., 9 Stolper a 8 Sk., er Penge 4½ Mk., 10 Løsholter a 4 Sk., er Penge 2½ Mk., 6 Sparrer a 6 Sk., er Penge 2 Mk., 2 Sk., 2 Remmer a 10 Mk., er Penge 1 Mk. 4 Sk.

Nok noget andet skaaren Tømmer til Gavlen 2½ Mk. (Intet Murerarbejde).

1663. Købt til Vaabenhusen 150 Mursten a 3 Mk. 12 Sk. er 4½ Mk. 3 Sk.

Vognl. efter samme til Laulund 2 Mil a 12 Sk. er 1½ Mk.

Der foruden forbrugt de gamle Sten saamange som kunde forarbejdes af den gamle Vaabenhus. For nævnt Sten vil specificeres hvormange de haver været i tilkommendes Regnskab.

Givet for 8 Stykker savskaaren Træ til en Port for Kirkegaarden a 5 Sk., er Penge 2½ Mk.

1665. Givet for en Prædikestol Penge 16 sl. Dlr., dog Vognleje og andet Omkostning uberegnet, som Hr. Soren Morre foræret til Kirken saavel som en Td. Rug.

1669. Haver ærlig og velbr. Mand Palle Dyhre foræret og givet til Kirken en fin ny Messesærk, hvorføre Hans Velbhed af Gud skal være belønnet rigelig.

Nok haver Hr. Soren Pedersen givet til Kirken et Par Vokslys, som udi det Aar 1670 indsættes, hvorfor han af Gud rigelig belønnes.

1680. Føres til Indtægt en Messehagel af blommet Atlask med Sølvkroes bag paa, som Jomfru Helvig Dyre haver foræret til Kirken, hvorfor vor Herre vil være hendes Velbheds Belønner.

1682. Regnskab kvitteres paa sl. Borgmester Ove Eriksens Arvingers Vegne af Jens Rasmussen. (Ove Eriksen var Borgmester i Ringkøbing 1670—82 og formentlig Kirkeskriver for Hardsyssels Provstis Kirker).

Nøvling Kirkes Regnskabsbog 1683—1716.

1683. Kirkeværge: Hr. Søren Pedersen.

Inventarium: Kalk og Disk af Sølv, forgyldt, som velb. Jacob Sparre og velb. Fru Christence Rodsteen gav til Kirken Anno 1660 med deres Vaaben og Navn paa. 1 Messesærk, som velb. sl. Albert Dyre forærede til Kirken. 1 Messehagel med Kors af Sølvsnorer paa, foræret af velb. Jomfru Hedvig Dyre. 1 gl. Lærreds Alterklæde. 1 Par Messing Lysestager, som Hr. Søren Pedersen, Sognepræst til Nøvling og Sinding forærede til Kirken Anno 1662. 1 Alterbog, foræret af Kirstine Andersdatter, Sundtz, da sl. Hr. Peder Lassens Hustru. 1 gl. beslagen Egekiste. 1 Klokke, som for mange Aar siden fik Skade, der da blev nedringet og 1 Jernlænke dertil.

1683. Til Klokkehuset, som af Storm blev nedslaget, igen at forfærdige købt:

20 Leyder, de 10 til at hænge Klokken udi, de andre 10 til at fatte Klokkeværket udi, 2 Rdlr.

Efter at Nøvling Kirkes Regnskab for Anno 1693 var afhørt og da befandtes, at Kirken højligst behøvede Reparation, blev formedelst hun selv ingen Middel dertil havde, hende til Laans assigneret fra Arnborg Kirke 15 Sl. Dlr., Haderup Kirke 10 Sl. Dlr., Vejrum Kirke 15 Sl. Dlr., hvilke 40 Sl. Dlr. Kirkeværgeren hos samme Kirkeværgere vilde indfordre udi næstfaldende Regnskab sig til Indtægt, føre og paa Kirkens højst fornødne Reparation igen anvende.

Jacob Lodberg.

Jens Nielsen Dybech.

1694. Materialia: Kalk foruden det beholdne er indkøbt og anvendt paa Kirkens Reparation, 38 Tdr. a 15 Sk., er 8 Sl. Dlr. 3 Mark 10 Sk. Kalken er af menige Sognemænd uden nogen Betaling hjemført, kommer derfor ikke Kirken til nogen Bekostning undtagen 1 Mk. 4 Sk., hvormed blev betalt en halv Vognleje.

Til Ankere udi Muren at indlægge købt en Jærnstang udi Viborrig, vog 2½ Lispund og 1 Skippund, kostede a Lpd. 3 Mk., 1 Sl. Dl. 3 Mk. 8 Sk.

Smeden til Arbejdsløn for 4 store Ankere med tilhørende Splidstikker at forfærdige 2 Mk. 8 Sk.

Købt 20 hele Loftesøm at bruge til Laddet 6 Mk.

Fem Læs Sand, som allerede ere hentede ved Giødstrup Sø, for Læsset at hente 10 Sk., er 3 Mk. 2 Sk., her foruden er 3 Læs hentede uden Bekostning.

1695 den 5. Maj begyndte Murmesteren Mikkell Pedersen Kirkens Arbejde selvferde og ved samme Arbejde udi 15 Dage til Kost, 15 Sl. Dlr. Desforuden hver Dag forskaffet hannem 2 Plidsfolk til Kost og Løn 15 Dage, 7 Sl. Dlr. 2 Mk. Nok en Plidskarl iligemaade hver Dag af Sognet, som arbejder uden Løn til Kost i 8 Dage, 1 Sl. Dlr.

Murmesterens Arbejdsløn $2\frac{1}{2}$ Sl. Dlr.

1698 Inventarium forbedret med en ny Messesærk, foræret af velbaarne Fru sl. Hr. Oberst Leutnants Gabriel Grubes Frue, Anne Dyre til Tviis Kloster, ellers som forleden Aar.

1700. Inventarium forbedret med en ny Gradual. (En Bog med Messesangene).

1704. 24—4. Saasom Sognepræsten, ærværdige Hr. Christen Svenstrup, besværer sig over, at det er hannem alt for umagelig alene at være Kirkeværger, saa beskikkes dertil Jens Pedersen i Bækgaard, som tilligemed velbte Sognepræst forsvarligen haver at disponere over Kirkens Indtægter og Udgifter.

1704. Inventarium som forleden Aar, der foruden forbedret med en ny Alterdug af hvidt Lærred, belagt med blaa Knuder udi Blomster, foræret af dydelskende Mo, Birgitte Christensdatter, Sunds.

1709. Vaabenhuset rettet paa Tækket og forbedret med Egedeler, som blev tagen af Loftet, fores derfor ikke til Bekostning.

Muren omkring Kirkedøren, som af Vandslag var for-

dærvet og udfalden, forbedret og døniket, dertil forbrugt 2 Tdr. Kalk a 20 Sk., 2 Mk. 8 Sk.

1710. Kirkens Klokke omstøbt, dertil købt til Forbedring Malm for 2 Sl. Dlr. Arbejdsløen 15 Sl. Dlr. Omkostning paa Vognleje, Klokken at bortføre og igen afhente 2 Mile samt Ildebrand til Klokkens Omstøbning 3 Sl. Dlr. 1 ny Aksel til Klokken 2 Mk. Jern forbrugt til Klokkens Klebel, 9 Skpd. a 4 Sk., 2 Mk. 4 Sk. Til Klokken at binde forbrugt 3 Lpd. a 1 Dlr., 3 Sl. Dlr. Smedens Arbejdsløen 1 Sl. Dlr. 2 Plidskarle 2 Dage, Kost og Logi, 1 Sl. Dlr. Endnu indkøbt og hjemført Tommer til et nyt Klokkehus, saasom den gl. er saa brostfældig, at Klokken ikke kan ringes uden Fare: 2 Opstandere, 10 Alen lange, a 2 Dlr., 4 Sl. Dlr. 2 Leeder a 8 Alen a 6 Mk., 3 Sl. Dlr. 2 Stribaand a 8 Alen a 1 Dlr., 2 Sl. Dlr. 2 Dito 6 Alen a 2 Mk., 1 Sl. Dlr. Arbejdsløen efter nøjeste Tingning paa Tommermandens egen Kost 3 Sl. Dlr.

1712. Inventarium forbedret med en ny Messeskjorte, foræret af Sognepræsten smst., ellers som forleden Aar.

1714. 2 store Egeleeder at hænge Klokken udi, som blev indhuggen igennem Muren paa Kirkens vestre Ende, 9 Alen lange a 2 Sl. Dlr., 4 Sl. Dlr. 2 Stribaand, som blev indhugne i Muren med den ene Ende, a 2 Mk., 1 Sl. Dlr. 2 Vogen at hente bemte. Tømmer fra Skoven, 6 Mile, hver Vogen 1 Sl. Dlr. 8 Sk., 2 Sl. Dlr. 1 Mk. Til Tækket paa bemeldte Klokkehus blev forbrugt nogle Stykker Egedeler af forrige Kirkeloft, føres derfor ikke Kirken til Bekostning.

1715. Købt udi Skive til Kirkens Loft, som var aldeles ode og forfalden, 7 Tylter Fyrdeler a 3 Sl. Dlr., 21 Sl. Dlr.

Holdt en Snedker udi 6 Søgnedage samme Deler at pløje og oplægge, til Kost og Løn om Dagen 2 Mk., 3 Sl. Dlr.*). Holdt en Karl hos ham, 6 Dage, til Kost og Løn om Dagen 1 Mk., 1 Sl. Dlr. 2 Mk. Endnu holdt en Karl til Tømmer- og

*) 1 Sl. Dlr. var 4 Mark a 16 Skilling, 1 Rigsdaler var 6 Mark.

Snedkerarbejde at forfærdige Kirkeporten med Stetten saavel som Laagerne for Porten og Stetterne tilligemed en ny Kirkedør og en Del Kirkeskamlerne at reparere udi 16 Søgne-dage til Kost og Løn om Dagen 1 Mk., er 4 Sl. Dlr. Til Kirkeporten blev forbrugt en ny Egestolpe, 5 Alen lang, 2 Mk. Det øvrige blev forfærdiget med det gamle Tømmer af det gl. Klokkehus, føres derfor Kirken intet til Bekostning. Til Kroge at hænge Kirkeporten og Laagerne paa, saavelsom til Som til Hængerne og at fæste Tækket paa Kirkeporten blev forbrugt Jern 8 Skp. a 4 Sk., 2 Mk. Smeden til Arbejds løn 2 Mk.

Endnu er Kirkegulvet omlagt og forbedret og Kirkedigen ved Sognefolkene forfærdiget og repareret uden Kirkens Bekostning.

— — —
Som man vil se længere fremme i Historien holdtes den sidste Gudstjeneste i den gamle Kirke 16. September 1917. Derefter nedreves Kirken, og Materialet brugtes til Hjælp ved Ophbyggelsen af den ny Kirke.

Hvor Kirkens Mure stod, er plantet Graner. Alter, Døbefont og Prædikestol er skitseret ved Buskplanter.

Paa en stor Sten, rejst midt i Skibet, staar:

N o v l i n g K i r k e,
omtalt 1325.
Flyttet 1917.

I Koret ser man det Gravminde, som Pastor Henschell lod ophænge der, og hvis Indskrift andetsteds er optegnet. Mindesmærket hængte i Koret, Nord for Døbefonten; nu støtter det sig til en Stensætning under det Sted, hvor det hængte. Stenen er af rødt Marmor, men det er temmelig sikkert Kirkens gamle Alterbord Præsten har taget i Brug. Forneden i alle fire Hjørner er der nemlig Fordybninger, som viser, at Pladen har hvilet paa fire Piller.

Kirkegaardsdiget er væk, det maa have givet en Mængde Læs Sten. Der er sat den allestedsnærværende Pigtraad i Digits Sted. Enkelte Sten i Grunden af Diget var saa store,

at man lod dem ligge. Under Kirkemuren var nogle Syldsten saa store, at man sænkede dem for at blive fri for at tage dem op. Den mægtige Sten imellem Vaabenhus og Skib ligger der endnu og er synlig, hvad der er helt rosmt.

Paa Kirkegaarden i vestre Side er en lille Hoj, hvorom f. Eks. L. Both siger, at det er en Pesthøj, hvor Ligene af de Mennesker, der døde af Pest i Aarene 1349 og 1602, er begravede.

Man kan godt gaa ud fra, at dette ikke passer. Trøstrup havde sikkert Ret i, at naar der i Pestens Tid døde saa mange, saa orkede de faa efterlevende ikke at opkaste Hoje over de afdøde. Det er sikkert en Gravhøj, der maaske er over 3000 Aar gl. De smaa Hoje er ofte de ældste, i Bronzealderen blev de større.

Den gamle Kirkegaard holdes ret ordentlig i Stand og her er ikke faa Gravminder. Siden Kirken flyttedes, er her vist ikke begravet andre end Marie Werner. Enkelte, som var begravede her, er flyttet til den ny Kirkegaard.

Det er sært at staa paa en saadan Kirkeplads, hvortil Slægterne fra Sognet har draget i 700 Aar med Børn, der skulde døbes, Unge vies og Døde begraves, og hvor Guds Naade er forkyndt for skrøbelige Mennesker. Her er foregaaet meget, og mange af de nulevende ældres Tanker vander tit herhen. Nu er her stille ogsaa om Søndagen. Strømmen gaar en anden Vej.

Nøvling ny Kirke.

Da Skolen var flyttet 1878 til sin nuværende Plads omtrent midt i Sognet, begyndte man at ønske, at Kirken ogsaa blev flyttet til et mere centralt Sted, men der gik dog mange Aar, inden man begyndte at arbejde derfor.

Aar 1906, den 21. Februar, holdtes det første Mode om Sagen i Missionshuset Zion, hvor over Halvdelen af det

Nøvling ny Kirke.

Fotograferet Indvielsesdagen
af Frk. Signe Christensen

tiendeydende Hartkorn var repræcenteret af de mødte. Det vedtoges enstemmigt at søge Kirken flyttet til et Sted mellem Nøvlingskøvs Buske og Holfløds Plantage. Det nedsatte Udvalg kom til at bestaa af Provst Nyholm, Sognefoged I. M. Overgaard, A. Østergaard, P. Bredkær, Niels Merrild og Kr.

Boelstoft. 10. Decbr. samme Aar holdt Udvalget Møde, hvor Landbrugskandidat Chr. P. Skov var til Stede og tilbød at skænke 1 Td. Land fra sin Gaard Nord for Nøvlingsskøvs Buske til Bygge- og Begravelsesplads. Tilbudet modtoges med Tak.

Man indsendte nu Ansøgning til Ministeriet, dels om Tilladelse til at flytte Kirken, dels om at faa Statstilskud hertil; men Ministeriet svarede benægtende.

Sagen trak nu i Langdrag paa Grund af det nægtede Statstilskud og fordi nogle af Sognets østlige Beboere fandt, at Kirken burde flyttes til Skibbild Station. Under Forhandlingerne herom afgik Udvalget, og Menighedsraadet, der imidlertid havde Stedets nye Præst, Pastor Zeuthen, til Formand, ledede Sagen videre. Menighedsraadets Medlemmer paa den Tid var: Sognefoged J. Overgaard, A. Møller, Jens Krogstrup og Lars Chr. Larsen..

Endelig i Aaret 1915 enedes Sognebeboerne om, at Kirken skulde bygges Sydvest for Nøvlingsskøvs Buske, og den nuv. Ejer af Gaarden Nøvlingsskov, Jens Krogstrup, skænkede disse Buske til at indgaa som Led i Kirkens Grund mod, at *de altid skulde fredes*. Ministeriet gav sit Ja til denne Beslutning.

Den 20. Juni 1916 havde Menighedsraadet indkaldt Sognebeboerne til Møde i »Zion«, hvor der nedsattes et Byggeudvalg, bestaaende af Lærer Knudsen, Formand, Rs. Soby, Næstfind., Jens Krogstrup, Kasserer, A. Møller, Murer Bach og Tomrer Sørensen. Og nu var Sagen i den rigtige Gænge.

Den 25. Marts 1918 om Eftermiddagen var der Grundstensnedlæggelse. I det straalende Vejr var der modt mange Mennesker. Provst Gotzsche talte og indmurede den første Sten, Lærer Knudsen den anden og Pastor Zeuthen sluttede og indmurede den tredje Grundsten over Pergamentsrullen.

Den gamle Sognekirke fra ca. 1200 var nedrevet i Efteraaret 1917, efter at den sidste Gudstjeneste var blevet holdt den 16. Septbr. 1917.

Den gamle Kirke var bleven for lille og Ovret for skro-

beligt, og, hvad der var værst, den laa saa nordlig i Sognet, at kun Bækgaard og Bækkelund laa nordligere.

Den ny Kirke opførtes af kløvede Granitsten fra den gamle Kirke og fra Kirkegaardsdiget omkring den, men endda kørte Befolkningen 100 Læs Kampesten gratis til Kirken, da det andet ikke forslog.

Blytaget paa den gamle Kirke blev solgt for 7410 Kr. Bly var ualmindelig dyrt under Krigen i den Tid.

Kirkens Bygmester var kgl. Bygningsinspektør, Arkitekkt Vilhelm Petersen i Odense. Murerarbejdet er udført af Murermester Madsen og Pedersen, Vildbjerg, Tømrerarbejdet af Tømrermester Thomsen og Malerarbejdet af Malermester Poulsen, Vildbjerg.

Kirken har kostet ca. 39,000 Kr., det er billigt i vore Tider.

Søndagen den 16. Marts 1919 indviedes Kirken af Biskop Koch. Dagen oprandt med Solskin over et tyndt Snelag. Kirken var naturligvis fyldt, alle havde jo Kort, men skønt jeg intet havde, kom jeg dog ind.

Pastor Smidt bad Indgangsbønnen. Derpaa talte Biskoppen fra Alteret over Ordet: Lad min Munds Ord og mit Hjertes Betænkning være til Behag for dit Ansigt (Salme 19, 15).

Provsterne Götzsche og Nyholm og Præsterne Munch (Møltrup) og Zeuthen oplæste Steder af den hellige Skrift, hvorefter Bispnen indviede Kirken til Menighedens Brug og Omsorg.

Man sang: Foragter ej de ringe Dage«, hvorefter Pastor Zeuthen prædikede over Haggai 2, 9.

Derefter Festmiddag paa Skibbild Afholdshotel. Her holdtes Taler i følgende Orden: Lærer Knudsen, Pastor Zeuthen, Biskop Koch, Amtmand Haarløv, Provst Gotsche, Niels Korshøj, Pastor Friis Berg, København, Anders Møller, J. Krogstrup, Provst Nyholm, Folketingsmand Westergaard. Enkelte havde Ordet mere end én Gang.

Kirken ligger højt og kan ses vidt omkring. Den er bygget i gl. dansk Landsbystil med hvide Mure og rødt Tag.

Taarnet er lige saa bredt som Skibet, hvilket synes at være for meget, men mange synes derom. Ved nordøstre Hjørne af Kirkegaarden har vi den gamle Egelund paa ca. 130 Ege, sikkert en lille Rest af et mægtigt Skovparti. De passer godt her, og de er ikke saa store, at de tager Synet fra Kirken, bliver det næppe heller.

Kirken har meget hyggelige blyindfattede Vinduer.

I Taarnet hænger den gamle Klokke, som er lille, men Klangen er god. Kirkens Indre er mindst lige saa smuk som dens Ydre. Kirkerummet er lyst og hyggeligt med rene Linjer. Væggene er hvidkalkede for oven og graa-malede for nedenu. Det flade Loft er malet i en lys Farve-tone. Stolestaderne er malet i en smuk blaagrøn Farve med hvide og røde Forsiringer.

Altertavlen er et Maleri af Jesus i Gethsemane. Kirken har Orgel og her er Plads til et Sangkor. Dobefonten og Prædikestolen er flyttet fra den gamle Kirke. Paa Alteret staar en smuk syvarmet Lysesstage, det er en Gave fra fire Menigheder paa Vesterbro i København. Kirken har 170 Siddepladser.

Paa Alterbordet staar den gamle Kirkes 2 Lysestager, Alterkande, Kalk og Brødbakke m. m.

Den gamle Kirkes Stolestader, ialt 25, hvoraf de fleste var af Egetræ, er anvendt i den ny. Kirkebøssen og den lille Tayle, der benyttes af Sognefogden, er fra den gl. Kirke. Ved Orgelet findes den gamle Altertavle.

Til *Oplysning* af Kirken ved Altergudstjeneste findes i Koret ophængt en 8-armet Lysekroner med Prydelser, skænket af afdøde Else Marie Overgaard, og har kostet 270 Kr. I Skibet hænger to 16-armede Lysekroner til 312 Kr. Stk.

Foran Alteret ligger et kostbart Skindtæppe (Pelsværk), skænket af Enkefru, Provstinde Zeuthen, Fredericia. Det Tæppe, der laa foran Alteret i den gamle Kirke, og som var skænket af Enkefru Maren Østergaard, Skibbild, er af den nuværende Kirkebetjent og Ringer, Valborg Askov, henlagt i Degnestolen.

To Alterduge. Den gamle, der stammede fra Skibbild-

gaard, var ved Kirkeflytningen delvis ødelagt af Mus, men Fileringen er af Fru Lærer Knudsen istandsat og forsynet med ny Dug og nye Blonder i Stedet for de gamle Fryndser. Den nye er skænket til den nye Kirkes Indvielse af Gdr. Kristen Jakobsens Hustru, Korshøj. Den bærer Indskriften: Jeg er Livets Brød« og er forsynet med en Hulsom udenom en Bort med Kors og indlagte Arbejder.

To Krystalvaser paa Alteret er skænket af Fru Pastorinde Zeuthen i Vildbjerg.

Den 29. Marts 1919 bevilgede Herning Hede- og Diskontobank 200 Kr. til Nøvling Kirkes Udsmykning.

Kirken ligger midt i Sognet og paa et højt Sted med herlig Udsigt. Her er anlagt en smuk Kirkegaard paa henved 2 Tdr. Land. Chr. Peder Skov gav den ene Td., da han ejede Nøvlingsskov, og Jens Krogstrup lagde gratis en Td. Land til, hvoraf en Part er den gamle Egelund, populært kaldet »æ Skovs Buske«, som altid skal fredes. Det er nogle lange Gange, Valborg Askov har at skuffe. Nu er der en Snes Grave at se paa Kirkegaarden.

.....

Præster.

Indtil 30. Septbr. 1818 hørte Nøvling og Sinding sammen. Præsten boede i Nøvling Præstegaard, som da laa Vest for Kirken. Her boede Præsten omtrent midt i Pastoratet, men der manglede jo den Bro over Aaen, som for nogle Aar siden blev slaaet. Præsten kørte vel nok i Reglen gennem Aaen ved Kvindvad, naar han skulde til Sinding Kirke, saa var Vejen kun kort. Men ved Højvande har han valgt Vejen ad Aavad og over Broen ved Sinding. Den Vej kaldtes »æ Præstwaass«.

1. Hr. Pether i Syndinge er den første Præst, der vides lidt om, men han er ogsaa fra før Reformationen. Flere Dannemænd vidner 9. September 1495, at Esters Toft i 40 Aar og længer har tilhørt Vejrum Kirke. Peters Navn næv-

nes først, han maa vel være den ældste, og hans Segl er bevaret*).

2. *Hr. Westi**)* 1515, nævnes dette Aar som Tingmand i et Vidne.

3. *Hr. Clemens Pedersen* boede 1573 i Haursnap, som og et gammelt Brev udviser.

4. *Hr. Peder Christensen* (Mariager) bor her i Embedet 1608.

5. *Morten Pedersen Mariager*, vist Søn af Nr. 4, 1610—20.

6. *Peder Lassen Grøn*, død 1659. Hans Søn, *Lars Pedersen Grøn* var Præst i N. Felding—Tvis og døde 20 Juni 1700.

7. *Søren Pedersen Winding*, 1659—1690, var Bondesøn fra Vinding og skal være fodt i Gaarden Strade. En Nat skal han have drømt, at han skulde være Præst, og Dagen derpaa, da han af sin Fader blev sendt ud for at grave Tørv, kastede han omsider Spaden og gik til Holstebro Skole, hvor han blev Lærling i nogle Aar, inden han tog sin Præsteksamen. Aflagde Ed hertil 29. Septbr. 1659.

Søren Winding dar det Aar han døde, 1690, indgivet en Indberetning om Kaldet. Han skriver bl. a.: Her har ingen Provst boet. Præster: 1. *Hr. Niels Michelsen*. 2. *Hr. Clemens*. 3. *Hr. Peder Mariager*. 4. *Hr. Morten Peierson Mariager*. 5. *Hr. Peder Lassen Grøn*. 6. *Hr. Søren Pedersen Winding*, som endnu lever her saa længe Gud vil.

Til Præstegaarden hører 22 Stkr. stachet Jorder eller Agre, som hører til Ørenhoved***). De 8 deraf ligger noget vesten for Bøsbierrig.

I Annekspræstegaarden (Haursnap) er Husene vel ved Magt.

Velbaarne Oberst Dyre giver aarlig til Præsten 2 Tdr. Rug, 1 Td. Byg for 2 Gaarde i KragSnap, som er lagt under Sindinggaard.

*) Ribe Stiftskistes Breve Nr. 423.

**) Præsterne tituleres med Hr., men nævnes i gl. Tid gerne med Fornavn.

***) Domsgaard.

Ingen Ildebrand i Nærheden af Præstegaarden, den maa hentes langt væk.

Degnen haver ingen Degneboel eller Hus.

Novling Præstegaard, 7. Marts 1690.

Søren Pedersen Winding.

8. 1690—1724. *Christian Sørensen Svenstrup*, g. m. Formandens Datter, Edel Sorensdatter. Han ligger jordet med sin Hustru og en Del Børn paa Novling Kirkegaard under en Sten med følgende Indskrift: Her hviler i Herren den velærværdige, hæderlige og vellærde Guds Mand, Hr. Christian Sorensen Svenstrup, en retsindig Præst for Novling og Sinding Menigheder i 34 Aar, f. 1664 d. 21 Decbr. i Collerup Præstegaard, dod 1724 d. 20. April i Neuling Prgrd. Efterlod sig hans eneste og elskelige Ægtemage, hæderlige og dyderige Matrone, Ædel Sorensdatter Winding, med hende levede han et kærligt og fornøjeligt Ægteskab i 33 Aar og avlede med hende 13 Børn, 5 Sønner og 8 Døtre, af hvilke 2 Sønner og 5 Døtre forhen paa Sjælens Vegne ere jndtagne til den evige Hvile; men Legemerne gemmes hos Faderen i Jorden til den yderste Dag. — Derefter nogen Latin.

Ovenstaaende Indskrift er optegnet af Eftermanden, Pastor Henschell, i en Indberetning 1766. Stenen laa lige Syd for Kirkens Kor, men Indskriften var det næsten umuligt at læse, da Frosten havde sprængt den. Folk sagde, at Stenen var over Pastor Henschell og at der stod omtrent det samme som paa Henschells Mindesten inde i Kirken, og det var jeg letsindig nok til at tro, hvilket ses i min Sinding-bog S. 170.

Svenstrups Enke døde 1748 hos Sønnen, der var Præst i Sunds, men hun blev jordet hos sin Mand i Nøvling. En Søn, Anker Svenstrup, var Kapellan i Odder, og en anden Sognepræst i Hygum, en anden Søn, Claus, var Møller i Sunds.

Nøvling—Sinding Sognekald var det mindste i Egnen, derfor var Nøvling Kongetiende lagt til Embedet i Peder Lassen Grøns Tjd og i Søren Windings og er rimeligvis vedblevet dermed.

Efter Svenstrup blev kaldet Hartvig Spleth i Verst og Bække, men han ønskede at blive, hvor han var.

9. 1724—66. *Andreas Johansen Henckell*, født i Ribe 13. April 1700, hvor Faderen var Stadskirurg. Dim. fra Ribe Skole 1719 og tog teol. Eksamen 1722. Præst i Verst og Bække. Henckell var gift 3 Gange: 1. Gjertrud Kirstine Fredelund, som døde i Barselseng 26. Maj 1727 efter det 6. Barn. 2. Den 2. Oktober 1827 blev han i Novling Præstegaard g. m. Birgitte Sophie Vejrum, som døde 31. Oktbr. 1737, ligeledes i Barselseng efter det 8. Barn. 3. Den 9. Oktbr. 1738 g. m. Mette Susanne Aagaard, Datter af Sognepræsten i Husby, hun blev Moder til 5 Sønner og 4 Døtre, saa han er Fader til 23 Born. Henckell døde 14. April 1766. Paa en Mindetavle, der hængte i Novling Kirkes Kor, opsat 1741, staar: Her under haaber Andreas Henckell . . . at hvile med sine kære Hustruer — (som allerede er nævnt). I Koret har man gravet ned til Kister, som maa gemme Stovet af Pastor Henckell og Hustruer; men lad dem hvile i Fred, det har de sikkert ønsket.

Henckell var en velbegavet Mand, hvordan han prædikede ved man desværre ikke*) men stor historisk Interesse havde han, det kan man se af de Kirkebøger, han førte, og som begynder ved hans Tiltrædelse af Embedet, og ved den Indberetning, han i sit Dødsaar indsendte til Ribe om sine 2 Sogne, og som findes i Ribe Katedralskoles Arkiv. I Kirkebøgerne fra hans Tid træffer man jo ofte paa, at han faar et Barn døbt eller begravet. I Indberetningen fra Sinding siger han bl. a., at Søndag efter Trinitatis 1764 faldt Prædikestolen ned med mig**), da Menigheden med mig laa paa Knæ under Bøn om Kvægsygdommens Hæmmelse, men Gud være evindeligt Tak, som bevarede mig paa Liv og Lemmer, saa intet er hos mig til Minde om dette Fald, uden en liden Rystelse paa Lemmerne nu og da siden.

*) Ved Begyndelsen af Nøvling og Sinding Sognes Døbebog fra 1724 staar der »I Jesu Nafn«.

**) altsaa i Sinding.

Maaske blev dette Fald dog Grunden til at han kun blev 66 Aar gammel.

I nævnte Indberetning melder Pastor Henckell bl. a., at der paa den søndre Kirkestætte over Porten stod:

»Gak ind i Herrens Hus; thi Degnen der nu beder —
og Præsten efter Skik til Bøn og Sang dig leder.
Gak ind, syng inderlig, udgyd dit Hjertesuk,
Ja Ordet, som du hør, i Hjertet hastig luk.«

Aarsagen til denne Sætning har været, fordi Kirkegængerne gerne plejede paa den Tid at staa udenfor til Bøn, Sang og Messe var endt.

Paa en liden Høj ved Nøvling Kirke staar en Solskive, opsat af min Formands Svingersøn, Studiosus Jens Høgild, som siden blev Møller. Han forfærdigede af egen Invention Stueure, af hvilke jeg haver én, som uden Reperation har gaaet ganske rigtig i over 40 Aar.

Henckell fortæller ogsaa, at der uden paa Præstekonens Dør findes følgende Indskrift:

»Ved din Aand bøj selv mit Øre, fromme Gud dit Ord at høre
Med tilbørlig Flid og Lyst, til min Sjæles Tarv og Trøst;
Og saa tit jeg for dig bukker, giv at jeg ved Aanden sukker:
Abba, kære Fader blid; Giv mig Hjælp i Nødens Tid.«

Derefter fortæller han om den Sten i Kirken, som han har sat over sine Hustruer og under hvilken han haaber at hvile.

Der er et langt Skifte efter Pastor Henckell i Viborg Landsarkiv, som jeg har læst i, men nu maa jeg slutte mine Meddelelser om denne interessante Præst.

10. 1766—71. *Hans Lauritsen Bruun*, som flyttede til Ikast, og døde der 1819 som Enkemand. Han blev gift med en Jomfru Hvass fra Bækkegaard.

11. 1771—96. *Mickel Lynbeck*, kaldet 11. Novbr. 1771, ordineret 14. Febr. 1772, indsat 1. Søndag i Fasten den 8. Marts. 26. Juni 1772 g. m. Jomfru Margrethe Nyboe paa Ørnhoved i Tjørring, som døde 3. Oktbr. 1783, 1785 blev han

gift med en Jomfru Sckyelerup fra Vildbjerg Præstegaard. Lynbeck døde 27. Maj 1796.

12. 1796—1801. *Andreas Søeborg*, som flyttede til Byrum paa Læso 1801. Han blev g. m. Jomfru Maren Olsen, som i Novling fødte ham en Son og en Datter.

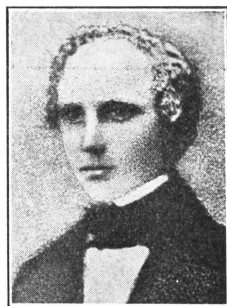
13. 1801—18. *Christian August Schmidt*, som flyttede herfra 12. Maj 1818 til Lundforlund paa Sjælland. Han blev g. m. Jomfru Marie Louise Gordon, som i Novling fødte ham Sonner og Dordre. Paa Sjælland skal han helt være gaaet op i sit Landbrug.

Pastor Schmidt var altsaa den sidste Præst, der boede i Novling. Efter hans Forflyttelse lagdes Novling til Vildbjerg, og Præsten der fik saaledes tre Sogne.

14. 1818—33. *Adam Frederik de Linde*, Son af Oberst de Linde, født paa Moltrup 18. Febr. 1785. Kaldet til Vildbjerg—Timring af Faderen 12. Juli 1811. Gift samme Aar med Charlotte Amalie Valert. Linde var meget svag, melder en gl. Beretning. Han døde 29. April 1833. En Marmortavle over ham ses paa Vildbjerg Kirkegaard Syd for Taarnet.

H. J. Glud

N. A. Werenberg

15. 1833—43. *Hans Jakob Glud*. Han flyttede til Jebjerg i Salling, hvor han var Præst til 1873. Han døde her 1879, hans Hustru levede til 1905.

En Son, Kr. Glud, der var født i Vildbjerg 1835, blev Præst i Jebjerg efter Faderen, tog først Afsked 1920. Lever endnu og er den Præst i Landet, der har virket længst i sin Gerning.

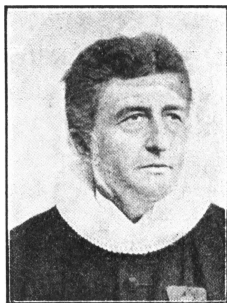
16. 1843—57. *Jens Søren Langhoff*. Født i Odense. Holdt Tiltrædelsesprædiken her anden Juledag 1843. Han flyttede til Lunde og Autrup, var ugift.

Han var en stor Havemand, og skrev meget ned i sin Embedsbog om Haven og andre Ting. Ingen stor Prædikant.

17. 1857—65. *Niels Aug. Werenberg*. Født i København 1814. Var Kapellan et Par Steder, før han kom til Vildbjerg. Han døde 19. Septbr. 1865 og blev jordet i Vildbjerg Syd for Kirken. Vest for Pastor Lindes Grav. Hans Enke satte for sin Afrejse herfra et Gravmæle over ham. De havde ingen Born.

C. F. Koch

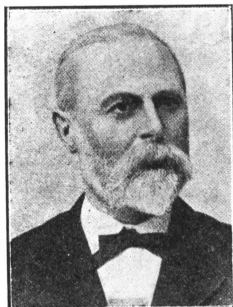
C. P. S. Krag

18. 1865—73. *Christian Frederik Koch*. Født 1827 i Døstrup, hvor hans Slægt havde været Præster siden Reformationen.

Hans Hustru, Anna Emilie Eckardine Balslev, var Datter af Biskop Balslev i Ribe. Koch forflyttedes 1773 til Vejrum, siden Stiftsprovst i Ribe. Dod 1895. I Vildbjerg berømt som Kommunalmand.

19. 1873—78. *Christian Peter Seidelin Krag*. Præstesøn født i Sdr. Broby 1839. Flyttede fra Vildbjerg til København, siden til Søborg—Gilleleje, død 1912, begravet i Gilleleje efter eget Ønske. Hans Hustru hed Jenny Sofie Petersen, død 1910. Var her altsaa kun 5 Aar. Er Egnens berømteste Prædikant.

20. 1878—85. *Eduard Mogens Nyeberg*. Født i Helsingør 1840. Faderen Borgmester og Herredsfoged. Flyttede herfra til Stenmagle—Stenlille. Død 1920. Var tre Gange gift, anden Gang med en Datter fra Møltrup. Nyeberg var fra 1878 til sin Død Medlem af Bestyrelsen for Indre Mission, og han blev kaldt Hjertet i Indre Mission. Han var en varm og ejendommelig Prædikant.

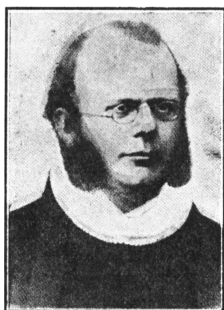

☞ E. M. Nyeberg

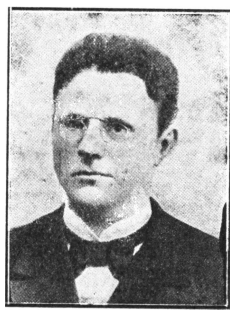

G. Koch

21. 1885—89. *Peter Gabriel Koch*. Født 20. Decbr. 1858 i Ribe, Son af Stiftsprovst Koch. Han blev kaldet til Vildbjerg, fordi Befolkningen ønskede ham. Fra 1889—1900

H. J. Kornerup-Bang

S. V. Nyholm

Præst og Provst i Herning. Var derefter et Aar Præst i Odense. Fra 1901 til sin Død 1922 Biskop i Ribe. Da vi fik Sønderjylland tilbage, blev han tillige Bisop for denne Lands-

del. Han var en lærd Mand. Det Aar, han kom til Vildbjerg, fik han saaledes Universitetets Guldmedalje for en teologisk Prisopgave.

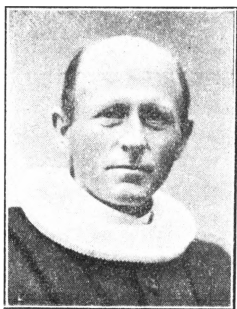
I Herning var han Forstander for Det danske Missions-selskabs Skole.

Hans Hustru hed Bertha Carstens, hun dode 1921.

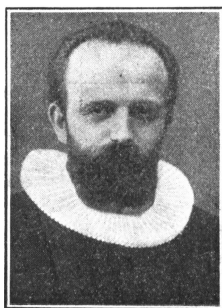
22. 1889—95. *Hans Jakob Kornerup-Bang* er født i Løsning Præstegaard 4. Juli 1857. Forældrene stammede fra Roskilde. Faderen var af den gamle Præsteslægt Bang.

Pastor Bang var syg de sidste Aar i Vildbjerg og dode her knap 38 Aar gl. den 19. April 1895. Et Mindesmærke over ham ses paa Vildbjerg Kirkegaard. Hans Hustru var født i Slesvig By, hvor Faderen var Embedsmand.

23. 1895—1910. *Søren Vinkel Nyholm* er Søn af Sognepræst Nyholm, født i Hvilsager 20. Septbr. 1866. Først Kappellan hos sin Fader i Frørup for han kom til Vildbjerg. Var ca. 10 Aar Provst for Hammerum Herred. Blev Præst i Holstebro 1910, er Provst for Hjern-Ginding Herred. Medlem af Østerlandsmissionen. Gift 1897 med Ane Kirstine Rasmussen, en Lærerdatter fra Ove ved Hobro.

F. B. Zeuthen

P. Bastrup

24. 1910—21. *Frederik Bagger Zeuthen*. Født 15. Maj 1874 i Everdrup, Søn af senere Stiftsprovst Frederik Zeuthen, som efter Vilh. Becks Dod blev Formand for »Kirkelig Forening for Indre Mission i Danmark«. Var Sekretær for K. F. U. M. i Horsens 1899—1903, saa Præst ved Gethsemanc

Kirke i København til 1910. Viet 1906 til Marie Elisabeth Margrethe, f. Martens, født 1881. Zeuthen flyttede herfra til Vamdrup, hvor han enstemmig var indstillet af Menighedsraadet.

25. 1921—. *Peter Johannesen Bastrup*. Født i Fastrup, Gjellerup Sogn 20. Marts 1882, og Søn af Landmand Chr. Bastrup, som flyttede til Gammelager i Ikast 1887. Gik paa Herning Realskole 1896—99. Personel Kapellan i Struer fra 1911—13. Derefter Sognepræst i Vejerslev—Blidstrup paa Mors til 1. Decbr. 1921. Søndagen den 4. Decbr. indsat som Præst for Vildbjerg og Nøvling. 19. Novbr. 1913 gift med Marie Thygesen, Datter af Gaardejer Jens Thygesen, Remme-gaard, Ikast.

I Vildbjergbogen findes en mere udførlig Omtale af Præsterne i de sidste 100 Aar.

Nøvling Skole.

»Degnen i Nøvling og Sinding haver ingen Degnebolig, men er en Fæstebonde af Sindinggaard, som svarer Skyld og Landgilde med andre Herskabets Bønder, haver til Indkomst af bemeldte smaa Sogne 2 Tdr. Rug og 4 Skpr. Byg, tilligemed et ringe Offer paa hver Højtidsdag, som kan be-
drage sig til 5 a 6 Mark. Saaledes rigtig at befindes testeres.

Novling Præstegaard, den 13. Oktbr. 1714.

C. S. Svenstrup.«

Saaledes lyder en Indberetning fra 1714, og det varede endnu 30 Aar inden Nøvling og Sinding, som havde fælles Degn, fik en Degnebolig uden Skolestue, lidt nordost for Nøvling Kirkegaardsdige. 1743 købte Mads Pedersen Lillelund Sindinggaard, og allerede først paa Aaret 1744 skænkede han Jord til en Skole.

Lillelunds Gavebrev er dateret Ryberg — hvor han kom fra — 19. Febr. 1744 og lyder paa, at da der ikke er noget Degneboel, haver jeg underskrevne Mads Pedersen Lillelund købt af Ørenhoveds Ejere et Boelsejendom under bemeldte Ørenhoved matriculeret, beliggende ikke langt fra Nouffling Kirke og bruges af Sognepræsten, velærværdige Hr. Andreas Henckell, saaledes, at Ejerne af Ørenhoved herefter stedse svarer og betaler de deraf gaaende ordinære og ekstraordinære Skatter; og samme Boels Ejendom, 1 Skp. Eng alene undtagen, herved vilde have henlagt til en Degneboel for Degnen i Nouffling, og han derimod til en Kendelse deraf og en liden Hjælp for Skoleholderen i Sinding Sogn giver dertil aarlig 1 Rdl. 2 Mk., Halvdelen til Paaske og Halvdelen

til hver Mikkelsdag, hvorved bemeldte Noufling og Sinding Sogners Skolers Indtægter lidet kunde formeres*).

Dette Gavebrev er af Stiftsøvrigheden stadfæstet som Fundats. Præsten gjorde Vanskeligheder med at aflevere Jorden, saa at det varede noget, inden Lillelund kunde faa Degnehuset flyttet hen paa den skænkede Jordlod. Degnen, Niels Sorensen Balm, mistænkte ham endog — ugrundet — for, at han vilde have hele Sagen i Glemme.

Ved Nøvling Skole er en gammel Embeds Bog, som fortæller følgende:

Indtil 1744 boede Degnen for Neuling og Sinding Menigheder i Sinding Sogn tæt norden for Asbjerg i et jordløst Hus »Lilleberg« kaldet. Anledningen til at Degneboligen blev forlagt til Neuling siges at have været denne: Daværende Degn, der ikke kunde ernære sig, lader sin Kone rejse til København og mundtlig for Kongen beklage sig over sine trange Kaar. Det bliver da Ejeren af Sindinggaard Mads Lillelund paalagt, at forskaffe Degnen en Jordlod i Nærheden af Sinding Kirke. Men da M. Lillelund ikke var for at faa Degneboligen paa sin Ejendom, bliver det ham tilladt, at købe et Boel paa 6 Skpr. Hartkorn beliggende ved Neuling Kirke og tilhørende Gaarden Ørnehoved, hvilket han da købte skattefrit og overlod det saaledes til Degnebolig.

Legatet er dateret d. 19. Februar 1744.

Boligen bestod ialt kun af 8 Fag Hus. Og siden den Tid er intet blevet tilbygget før 1812, da de 2 Fag, hvor Køerne og Faarene nu er, blev bygget. Stuehuset var meget indskrænket, da der kun var 5 Fag, og deraf 2 Fag til Forstue, Køkken og Ovn. Ovnen blev udflyttet 1826*) og et Sovekammer indrettet, hvor Ovnen havde været. Kvisten til Sønder, som er 2 Fag, blev bygget 1825, og derved blev Boligen ikke alene mere rummelig, men ogsaa bekvemmere indrettet. Siden er Boligen ikke bleven udvidet, hvilket

*) Disse 1 Rdl. og 2 Mk. (2 Kr. 66 Øre) er indtil 1888 betalt til Degnen i Sinding af Degnen i Nøvling.

**) Altsaa opbygget udenfor Huset.

den dog, især hvad Køkkenet og Laden angaar, gerne kunde trænge til.

1826 blev sat Grundmur under hele Stuehuset, der nu udgør 7 Fag. 1827 blev samme udspækket. 1831 Ovnens ommuret. 1833 Grundmur for Faarestien. 1834 tækket paa Østerenden. 1838 var Muren, som havde slaaet Revner, nede paa hele søndre Side. 1839 tækket paa Stuehusets søndre Side, Loen flyttet. 1840 Flisegulv lagt i Dagligstuen*), Grundmur for Svinestien. 1841 Logulvet omlagt, Fjlgulv i Sovekammeret, Loft og et Lem i Forstuen. 1842 Brønden omsat og forsynet med en Spand, Loft og et Lem i Skoleforstuen. 1843. En ny Gangdør, 3 Fag nye Vinduer i Dagligstuen og Sovekammeret; hele Stuehusets Mur udspækket og afpenslet; Ovnhuset tækket, Diget fornyet derom og forsynet med en Dør. Det østre Havedige opført. Den anden Side af Stuehuset tækket. 1844. 2 Fag nye Vinduer i Kviststuen, et nyt Vindue i Køkkenet og et i Spisekammeret og en ny Dør for. 1845. En Dør for Faarestien. 1846. Haven udvidet til Sønder, en træ Brøndkarm anskaffet. 1847. Et nyt Logulv lagt. 1848. Ovnhuset tækket. En ny Vindue oven i Kostalden. 1847. Tækket paa Østerenden af Boligen og den østre Kvistrende. Et nyt Lergulv lagt i Kviststuen. 1850. Gulvet i Sovekammeret repareret, tækket for norden over Kostalden. 1851. En ny Kakkelovn i Dagligstuen; et nyt Lergulv i Dagligstuen; en Laage for Indgangen til Haven. 1852. Nyt Fjlgulv i Sovekammeret; tækket over den sydvestlige Rende og den sydøstlige Rende og over Sovekammeret. 1853. Nyt Lergulv i Dagligstuen**), tækket over nordvestlige Rende og over Faarestien samt Forstuen, to nye Sparrer indlagt i Renden og lægtet. Ovnhuset omsat og Ovnens opmuret.

Hermed slutter denne hundredaarige Oversigt over Skolen. — Da den er skrevet med en og samme Haand, maa der vel have været skriftlige Meddelelser, som Forfatteren har be-

*) I Stedet for Lergulvet, staar der et andet Sted.

**) Man er vel bleven ked af Fliserne.

nyttet sig af. Forfatteren er Degnen Hans Lassen, som var Degn i Nøvling fra 1837 til 1854.

Hans Lassen er en af de Personer, som Lokalhistorikeren tager sin Hat dybt af for, han har nemlig nedskrevet meget i den gamle Embedsbog, som nu er af stor Interesse, tillige er Sproget godt og Skriften klar.

Vi har nu hørt om Skolebygningen til 1854, lad os nu høre Hans Lassens Meddelelser om

Jordlodden.

a. Beskaffenhed. b. Avlingen.

Den Boligen tillagte Jord ligger paa 5 Steder og udgør ialt omtrent 30 Tdr. Ld. geom. Maal. 1. En Lod Agerjord, Domsgaard kaldet, hvorpaa Boligen ligger i det nordvestlige Hjørne, omtrent 5 Tdr. Ld. stort, sandig og skarp, taaler derfor kun gammel og blandet Gødning og er bedst skikket til Rug, Kartofler, Boghvede og Spergel; den kan ikke med Fordel besaaes uden 3 a 4 Aar efter hinanden og fordrer da 8 a 10 Aars Hvile. Af Græs gror her kun lidet. 2. En Lod, »Sondermarken« kaldet, ca. 300 Alen fra Boligen, ca. 5 Tdr. Land, ret god Jord med Undtagelse af nogle betydelige Ahrevler, hvor Torvejret ofte skader Sæden. Herpaa kan somme Steder avles baade Havre og Byg, og kan besaaes 5 a 6 Aar i Træk og afgiver ret god Græsning. 3. En lille Eng mellem Agerjorden »Gammel Have« eller »Haw« kaldet, afgiver god Græsning til Koerne; desuden kastes her gode Klyne, ca. 4 Tdr. Ld. 4. Heden herhjemme er af ringe Bonitet og afgraves til at dække Torve- og Klynestakkene med, 3 Tdr. Ld. 5. Det nærmeste Stk. Eng i Kæret er $\frac{1}{16}$ Mil borte, ca. 2 Tdr. Land, hvorpaa kan avles 1 Læs magert Ho. 1 Dags Slet. Det nærmeste Stk. paa den anden Side Bækken, hvorpaa kan avles $\frac{1}{2}$ Læs Ho, ret godt, $\frac{1}{2}$ Td. Land stor. 7. Det fjerneste Stk. med Hede omtr. $\frac{1}{2}$ Td. Ld., hvorpaa kan avles $\frac{1}{8}$ Læs Ho. 8. Heden i Sondermarken,

ca. $\frac{1}{2}$ Mil borte, en Høj, som 1659 »Staldene«*) kaldede, bestaar af god Tørvejord**), er omtrent $8\frac{1}{2}$ Td. Land.

Før 1818 var her til Degneboligen kun 16 Agre, men ved Præstegaardens Salg samme Aar skænkedes 11 Agre og noget af Engen til Degneboligen, saa at der, da jeg kom hertil var 27 Agre. Siden har jeg ved Opbrydning af Hede og Mose tillagt 7 Agre, hvoraf kun de tre endnu har været besaaede. — Mergel har jeg efter flere Forsøg ikke fundet paa Lodden, men Klæg og Ler har jeg fundet paa $\frac{1}{2}$ Alens Dybde i det sydvestlige Hjørne af Gammel Hauge paa Skrænten af Agerjorden. Men paa $3\frac{1}{2}$ Alens Dybde findes ingen Mergel. Ved at undersøge i Dammen paa Søndermarken, i Hensigt at ville have brugt den formentlige Mængde Dynd til at gode med, og derpaa at sætte Fisk i Dammen, fandt jeg istedet for Dynd ekstra god Klynemor til en Dybde af ca. 7 Alen, hvori fandtes Trærødder og sorte tykke og figurerede Potteskaar. Paa den fjerneste Englød findes Mergel kun $\frac{1}{2}$ Alen under Jordskorpen midt paa Engen ind til det østre Skel. Kun et Hjørneskel findes paa Lodden hjemme, nemlig det nordvestlige. Paa alle 4 Sider grænser jo denne Lod til Præstegaardens Jord og Skade er det, at Boligen ligger saa nær Skellet, at Modding Vandet flyder bort. Paa det fjerneste Stk. Eng vides intet Skel i den vestre Ende. — 1838 lod jeg en Grovt kaste fra Klynegrøfterne til ikke alene at trække Vandet af dem, men og for at forhindre at ikke Vintervandet, som forhen skal oversvømme den sydligste Side af Domsgaard, hvilket ogsaa har lykkedes mig. Siden har jeg ladet Klynepytterne jævne, hvorved der nu er bleven ganske god Græsning. Grovten kostede mig 1 Rd. kour. Kort over Ejendommen haves ikke.

De sidste 6 Aar har jeg i Gennemsnit avlet aarlig $17\frac{1}{2}$ Trave Rug, 4 Traver Byg og 25 Tdr. Kartoffler og $1\frac{1}{2}$ Læs Enghø, efter Sæd 2 Tdr. Rug, 3 Skpr. Byg og 2 Tdr. Kartoffelstykker. Hermed i Forening med de 4 Læs Hø, som

*) altsaa ved Staldhøj.

**) til Fladtørv.

aarlig ydes mig af Sognet, har jeg røgtet fra ca. 14. Okt. til 1. Maj 2 Køer og 6 Faar, hvortil ogsaa Græsningen paa Agrene og i Engen hjemme er tilstrækkeligt, men større Kreaturhold vilde komme til at lide Mangel. Af Gødning bliver omtrent 140 Læs aarlig*), hvilken at paaføre Agrene udfordrer omtrent 7 Bed.

Det halve har jeg næsten hvert Aar faaet besaaet og den anden Halvdel har jeg græsset paa. Der udfordres med Plov og Harve omtrent 28 Bed aarlig. Naar hertil kommer Hoets og Kornets Hjemkørsel, Kartofflerne hyppede og hjemkørt, bliver det til omtrent 40 Bed aarlig. Deraf faar jeg de 20 Bed gjort som en Villighed af Sognemændene og koster mig kun Foden, hvilken jeg kun kan beregne til 1 Mk. cur. pr. Bed, hvorimod det, jeg lejer drevet kommer mig paa 2 Mk. Bedet. Dog er det første vel bleven mig noget dyrere ved at jeg stundom paa en eller anden Maade har paaskønnet deres Tjenstvillighed. Foruden Tjenstepigens Arbejde med Spredning, Rivning etc., har en Daglejer omtrent 80 Dage om Aaret været nødvendig til Fyldning, Slaaen, Høsten, Tærskens etc., hans Dagløn har i Gennemsnit været 6 Skilling kourant daglig. I Tøndemaal har min Kornavl i sidste 6 Aar været efter et Middeltal 11 Tdr. Rug og 3 Tdr. Byg. Det mere specielle viser Tabel Pag. 72.

Derefter kommer saa Degnens aarlige Avlsregnskaber i de 16 Aar han var i Nøvling 1837—54. Derefter fortsætter han med

Indkomsterne.

Indtil 1824 havde Degnen her i Indtægter foruden Avlingen omtr. $5\frac{1}{2}$ Tdr. Rug, 10 Rd. cour. i Skolepenge, 4 Rbd. af Sindinggaard, samt Offer og Accidentser ca. 30 Rd. kourant og Nannest til 2 Rd. Værdi, som ialt kan anslaaes til, naar man ansætter Avlingen til 20 Rd., cirka 80 Rd. kourant. Men ved Sindings Adskillelse tabtes 2 Tdr. Rug og 2 Specier i Penge foruden Offer og Accidentser af Sinding Sogn,

*) Det næste heraf maa være Tørv fra Heden, som Skik var den Gang.

cirka 20 Rd., dog blev Rugen siden lignet paa Nøvling Sogn og et Tillæg af 20 Rbd. aarlig blev paa Grund af Embedets Lidenhed daværende Skolelærer forundt, hvilke han ogsaa beholdt indtil han blev forflyttet. Men da Indkomsterne endog i Forbindelse hermed vare utilstrækkelige, androg han om at der maatte lægges en ny Plan, hvilken derpaa blev lagt 1833, og Lønnen blev da bestemt at skulle for Fremtiden vare saaledes: 4 Tdr. Rug, 6 Tdr. Byg immatura. Smaaredsel 6 Brod og 6 Faarelaar, ca. 8 Læs Klyne og 29 Læs Hedetov. Af Sindinggaard 1 Rd. 4 Mk. kour. f. 4 Læs Ho og Offer og Accidentser, hvilken Lon i Penge kan ved at beregne 1 Td. Rug til 2 Rd. 3 Mk., 1 Td. Byg til 1 Rd. 3 Mk., 1 Brod til 1 Mk., et Faarelaar 8 Sk., 1 Læs Torv til 1 Mk. 8 Sk., 1 Læs Klyne til 1 Mk., 1 Læs Ho til 1 Rd. og Offer og Accidentser til 10 Rd. kour., naar dertil regnes de 23 Rbd. 4 Mk. af Nøvling Skolefond, udgøre i Kourant omtr. 80. Rd. kour. Da Avlingen jo godt kan regnes til 20 Rd. I sidste 6 Aar har Middellindtægten af Skolelødden, naar Udgiften er fradraget været 22 Rd. 3 Mk. 11 Sk. kourant. De 10 Rbd. som min Formand oppebar af Nøvling Skolefond i 11. Decbr. Termin, blev ved hans Bortflyttelse givet en anden. Derimod ved Plakaten af 22. Maj 1849 efter Skoledirektionens Indstilling 10 Tdr. Byg efter Kapiteltakst. 1846 blev mig forundt 30 Rbd. aarlig af Skolehjælpekassen til en Medhjælperes Løn, som under 13. August 1850 ved Kultusministeriets Resolution blev forhøjet til 40 Rd.

Hans Lassen fortæller ogsaa, at Skolen (altsaa Skolestuen) bestaar af 2 Fag, 8 Alen vid og 3 Alen høj fra Gulv til Loft, er bygget 1813. Forhen havde man intet Skolehus, men for de faa Børn, som i Vintermaanederne søgte Undervisning, holdtes Skole i Degnens egen Stue. 1844 beko-stedes nye Vinduer med Sprøjsere i Stedet for Blyvinduerne, som i flere Aar havde været ringe.

Gennemsnitstallet fra 1828—38 har været 36 skoleplig-lige Børn. Gymnastik indførtes 1829. — 1834, 29. Juli visi-terede Biskop Tage Müller Skolen, og der er en længere

Udtalelse af ham, med nogle Fag gaar det ret godt, dog er der kun faa, der kan læse, »adskillige ej stave meget lette Ord«. 1835 læses der endnu maadeligt i Skolen.

Kirkesangerembedet.

Degnen skal ringe 3 Gange til Gudstjeneste, samt hver Morgen og Aften. . . . Han ombærer Tavlen (til Offer) under Afsyngelsen af det første Vers efter Prædikenen. Lader Præsten vide, naar der synges paa det sidste Vers for Prædikenen. Han maa under Prædiken ned i Præstegaarden at spørge om Barnets Navn og Faddernes Navne. Han har at forrette Messefaldstjeneste hver 3. Heligdag ved at afsynge nogle Salmer og i Korsdøren at oplæse Prædikenen af Bugges Betragtninger. Tillysningsbogen leveres Præsten efter Læsningen af Fadervor . . .

Indtil 1843 vides ikke — skriver Hans Lassen — at overste Klasse har været undervist efter approberet Plan, men dette Aar gjorde jeg Udkast til en saadan, der næsten aldeles var overensstemmende med den Orden, jeg alt i flere Aar havde fulgt ved Undervisningen; den blev uden Forandring antagen og approberet saalydende:

Der holdes Skole Mandag, Onsdag og Fredag, der begyndes og slutes hver Dag med Bøn og Sang.

I første Time fra 9—10: De hjemmelærte Udenadslektier høres og forklares og de Skriftsteder efterslaas. Fra 10—11 Katekisation over de horte Lektier. Saa er der jo de almindelige Fag. En Time om Ugen haves Geografi og i én Gymnastik, og saa er der en ugentlig Time ved Fredagens Slutning, der kaldes: Adskilligt. (Det har maaske været den fornøjeligste Time).

I de korteste Dage beegyndr Undervisningen om Eftermiddagen Kl. 12½ og ender Kl. 3½.

Under denne Timeplan har Degnen — H. Lassen — sat sit Navn, som er det eneste Sted i den Embedsbog, som han saa godt som ene har udfyldt.

Fra Maj-Novbr. har overste Klasse kun én ugentlig

Skoledag. Det er vedtaget, at Sommerskolen skulde begynde om Morgenen Kl. 6 og ende Kl. 12. »Men da jeg i min Embedstid ikke uden Forældrenes Misfornøjelse har kunnet udbringe det til mere end 5 Timers Undervisning, saa har jeg søgt at oprette de manglende Timer i Vintermaanederne«. Og dette er lykkedes saa godt, at Lassen aarligt har faaet 50 a 60 Timers Overskud. Nederste Klasse har fuld Skolegang baade Vinter og Sommer.

Nogle Uddrag af Embedsbog Nr. 2, begyndt 1858:

Offer og Accidentser 1864:

6. Marts	2 Barnedaab og 2 Kirkegangskoner	1 Rd.	2 Mk.	4 Sk.
20.	— 1 Barnedaab	0 »	3 »	4 »
24.	— 2 Barnedaab og 2 Kirkegangskoner	1 »	2 »	5 »
28.	— 1 Kirkegangskone	0 »	3 »	0 »
27.	Paaskeoffer	5 »	0 »	8 »
10. April	1 Kirkegangskone	0 »	4 »	8 »
17. April	2 Daab og 2 Kirkegangskoner	2 »	4 »	10 »
8. Maj	1 Barnedaab og 1 Kirkegangskone	1 »	2 »	10 »
15. Maj	Højtidsoffer	4 »	5 »	6 »
	Barnedaab	0 »	1 »	10 »
19. Juni	1 Barnedaab	1 »	2 »	0 »
11. Septbr.	1 Barnedaab	0 »	3 »	4 »
16. Oktbr.	1 Barnedaab	0 »	2 »	4 »
23. Oktbr.	1 Barnedaab og Kirkegangskone	1 »	3 »	2 »
6. Novbr.	1 Kirkegangskone	0 »	1 »	12 »
13.	— 1 Barnedaab og Kirkegangskone	1 »	0 »	8 »
24.	— 1 Bryllup	3 »	3 »	0 »
27.	— 1 Kirkegangskone	0 »	2 »	4 »
25. Decbr.	Højtidsoffer	6 »	2 »	2 »

34 Rd. 2 Mk. 5 Sk.

1863 er Offeringen 46 Rdl., men da er der ogsaa 5 Brylluper.

Skolestuen er $7\frac{1}{4}$ Al. lang, $7\frac{1}{2}$ Al. bred, $4\frac{1}{2}$ Al. høj.

11. Juni 1870 har Biskop Balslev visiteret Skolerne:

Vildbjerg Skoles Tilstand fandtes ret god, Timring og Nøvling Skole, især den sidste, var meget tilfredsstillende.

Dette har Pastor Koch selv skrevet i Skoleprotokollen.

1876 forer Sogneraadet med Niels Mouritsen som Formand Forhandlinger med Ministeriet om at flytte Novling Skole til et mere bekvemt Sted i Sognet.

1878 flyttedes Skolen fra sin Plads Nordøst for Kirken til sin nuværende Plads, Jorden solgtes til Præstegaarden. Der blev købt Jord til den nye Skole. 1893 blev Skolebygningen ombygget. 1901 tilbyggedes Forskolen, og i 1905, efter at Jordlodden var solgt til Statshusmandslod, maatte den gamle Stald- og Ladebygning vige Pladsen for en Gymnastiksal. Skolen har altsaa ingen Jordlod, men en stor Have.

1885 udsender Kultusminister Seavenius et Cirkulære om, at Lærerne ikke maa være i en Riffelforening.

Vi har foran fulgt den gamle Skolebygningens Historie. Vi har dog endnu ikke hørt, at 1857—58 blev Vaaningshuset ombygget, men først taget i Brug 1859. I 1860 ombyggedes Laden med tilhørende Kostald, Faare- og Svinesti. Men Læreren klager over, at Pladsen allevegne er for indskrænket, kun det halve Foder kan rummes i Husene.

Haven begyndte Læreren med i 1855 at dyrke og bortskaffe Ukrudtet etc., da den i mange Aar syntes at være forglemt, thi den laa næsten i raa Tilstand. I 1859 beplantedes den med forskellige Træer.

1878 blev altsaa Skolen flyttet. Før laa den, som de fleste Hovedskoler ved Kirken, Skolen var jo Kirkens Datter. Men Skolen laa som Kirken uheldigt i Sognet. Datteren flyttedes først ud paa Marken. Sognet har kun den ene Skole, nu trænger den til Udvidelse, om man saa bygger til den nuværende eller man bygger Forskole f. Eks. ved Skibbild St., vil Tiden vise. (Skrevet 1921).

Den gl. Skole laa som sagt tæt ved Kirkegaardsdigets nordøstre Hjørne. Den laa ind imod Bakken, som laa Vest for, der var lige Koring imellem Bakken og Skolen.

Marken laa i en Vinkel fra Skolen. Gik først i Øst og

derefter godt i Syd. Skolelodden var en Del af den gamle Gaard Domsgaard. Nu ses kun nogle Kampesten, vel Syldsten, ind under Bakken, hvor Skolen laa godt 130 Aar.

Degne.

Christen Sofrensen, Sogndegn til Novling og Sinding, aflægger Ed 30. Septbr. 1683 (Edsbogen i Viborg Landsarkiv).

Knud Lang. Degnen Knud Lang havde 1736 af Mangel paa Degnebolig, lejet for sig og sin »fattige Hustru« ind i Haursnap.

Anders Høeberg (Sogndegn) er ifl. Sinding Kirkebog 1738 viet til Anna Nielsdatter Lund. Men om han har været Degn i Nøvling--Sinding er usikkert.

Axel Buch er 1743 »Degn for disse Sogne« (Novling og Sinding).

Niels Sørensen Balm eller *Ballum* var den første Degn, der boede ved Novling Kirke. Han var her fra 1744, da Skolen byggedes, til 1760, da han forflyttedes til Vinding. Han er den første Degn, der nævnes i den gl. Embedsbog ved Skolen.

Ifl. Kirkebogen fik han 30. August 1748 en Søn døbt Sønnek Moller. Navnet Sønnek er frisisk, og Degnen er rimeligvis fra Ballum i Vestslesvig.

26. Marts 1751 faar han en Søn døbt Mads Lillelund, sikkert efter Herremanden paa Sindinggaard, som havde indlagt sig Fortjenester af den ny Skole.

Christen Madsen Albeck, født 1729, Degn for Novling--Sinding fra 15. Juni 1760 til sin Død 21. Juni 1777. Han var Søn af Gaardfæster Mads Jensen Albeck i Haunstrup i Snejbjerg. Han fik efter Faderens Død 1761 Gaarden Haunstrup i Fæste. Derefter var han maaske Forvalter paa Ornhoved i Tjorring, hvor hans 3. Barn fødtes. Han var

gift med Mette Marie Sorensdatter, f. 1728, d. 1. Septbr. 1800 i Kobenhavn.

Ved Degnens Død er der 6 af deres Born levende, og de er i Alderen fra 25 til 10 Aar. De to yngste er hjemme, de fire ældste, deriblandt en Datter, er i Kobenhavn, hvad der var rimeligt nok, thi derovre havde de fire Farbrødre, som var Hosehandlere. Dette ses i Skiftet efter Degnen. Af samme Skifte ses, at Degnen ogsaa var Snedker, der nævnes en Masse Snedkerværktoj og en Del Fjæl i hans Eje. Han har rimeligvis ogsaa været Jæger, thi der er to Bosser efter ham.

Albeck har en Del Boger, baade gudelige og verdslige. Han har saaledes Peter Dass' Sange i to Boger. Af Kreaturer er der to brogede Koer, den ene vurderes til 3 Rdl. 2 Mk. Den anden til 2 Rdl. 4 Mk. En hvid Galt vurderes til 2 Rdlr. 4 Mk. Saa er der en sortbroget Gris og hos Jens Nyboe har han en Bistok.

Alle Degnens Ejendele gik til Auktion, som holdtes i Skolen Mandagen den 18. August 1777, og indbragte 106 Rigsdaler 5 Mark og 10 $\frac{1}{4}$ Skilling. Men hans Gæld var 178 Rdlr. 3 Mk. 12 Sk. Økonomisk set var der ikke meget ved at være Degn den Gang. Det var bedre at være Hosekræmmer i Kobenhavn. Her blev tre af Degnens Sønner Hosehandlere, ja de handlede ogsaa med andre Ting end jydsk Uldbind. Den ene af dem døde 1813, og hans Bo ansloges til 3000 Rigsdaler Solv, en efter Datidens Forhold ret anselig Formue.

En af Slægten, Fuldmægtig Poul Albeck i Middelfart*), har ladet udarbejde en interessant Stamtavle over Slægten Albeck, som han velvilligst har laant mig. Heraf ses, at mange af Slægten efter Degnen Albeck er kommen i høje og ansete Stillinger helt til vore Dage, ja nogle har endog giftet sig ind i Adelsstanden. Der har været Krummer i den Slægt.

*) Fuldmægtig i Firmaet A S J. S. Høss & Søn i Middelfart.

Her to Søskende, som Degnen Albeck var Bedstefader til.

Carl Emilius Albeck,
f. 1792, død 1852, gift med Char-
lotte Louise Margrethe Lytzen,
død 1884

Louise Frederikke Albeck,
f. 1788, død 1858.

Anders Eising var Degn her til 1788, da han døde.

Simon Christensen var Degn fra 1788—91. Han havde flere Børn. En Datter var gift med Mikkel Bak i Sinding, hun døde ca. 1840.

Hr. *Peder Clausen* blev 1791 kaldet af Biskoppen. »Due-
lig, men ikke altid saa paapassende, som han burde være«. Han var Student, og er derfor indført med Hr. foran sit Navn i Embedsbogen, som siger, at »han druknede i Kvind-
vad Aa 1811, da han en Aften vilde gaa hjem fra Asbjerg. Han havde ingen Børn. Hans Enke døde for ca. 10 Aar siden i Sinding Fattighus. Hendes Pension var 6 Rd. Kour. aarlig af Embedet«.

Iflg. Kb. druknede han 22. April og var 55 Aar. Hans Enke Karen Busk var sikkert fra Karlsmose i Sinding og døde 1. Aug. 1829, 75 Aar.

Jeg har liggende foran mig en »Underdanig Pro Memoria« (Degnen kunde jo Latin) altsaa en Ansøgning eller Bønskrift til »De Høje Herrer Landvæsens Commissarier«, som 19. April 1804 var samlede i Skibbild i Anldning af Udskiftningen af en Del af Nøvling Sogns Jorder. P. Clausen andrager om at de høje Herrer gunstigst vil forhjælpe Neuling Degnekald til en Plet Hede, hvorpaa aarlig kan

graves 40 a 50 Læs Torv, ellers vil han og hans Efterkommere komme i stor Forlegenhed.

Skrivelsen blev fremlagt i Kommissionen, og var maaske Aarsag i at Skolen fik de 8½ Td. Ld. Hede ved Staldhøj.

Clausen skriver smukt og korrekt, kun Tegnsætningen kniber det med, det gør det forresten ogsaa for de første Degne efter ham i Embedet.

Hr. Studiosus *Emeche Hjerm Mulvad* var Degn her fra 1811 til 1824, hvilket Aar han døde, efterladende sig Enke og et Barn. Enken var frugtsommelig og fødte en Søn, som hun opkaldte efter Faderen. Hun blev siden gift med en Gaardmand fra Ørre. Sønnen har lært Skrædderprofessionen i Holstebro og Datteren tjener. (Embedsbogen).

Kirkebogen siger, at han døde 20. Marts 51¼ Aar. Han maa have været gift anden Gang, thi 24. Maj 1812 dør Mad. Margr. Mar. Mulvad, født Møller, 35 Aar. (Saa langt Embedsbogen).

Mulvads Enke hed Ane og blev gift med Chr. Larsen i Foldager i Ørre, de havde Børn sammen, men blev siden skilt. Han kom til Kvarthorshus, hun døde nok i et Hus paa Foldager Mark op mod Understrup. Skilsmissen skal særlig have haft sin Grund i, at Chr. Larsen var ond ved de to Stedbørn. Den ene af dem, Margrethe Marie Mulvad, var tre Aar, da hendes Fader døde i Nøvling. Hun blev gift og boede paa Dalgaard Mark i Lundby i Aulum. En Datter af hende er gift med Murer Hans Chr. Sørensen i Vildbjerg, og hun har fortalt mig dette 9. Maj 1920.

Seminarist *Anders Peder Sahl* kom til Embedet her 1824, men var kun Kirkesanger for Nøvling Sogn, da Sinding ved Mulvads Død blev udskilt fra Nøvling. Han blev 1837 forflyttet til Husby, et meget godt Embede. Han havde 5 Børn, hvoraf et døde her i 1837 og begravedes tæt sønden Kirken.

Sahl boede som pensioneret Lærer i Tim Sogn, hvor han døde.

Seminarist *Hans Lassen*, født paa Fano 1807, tog Eksamen i Lyngby 1829. Siden Hjælpelærer paa Fannerup-

gaard pr. Grenaa $\frac{1}{2}$ Aar, Lærer i Ørsted Sogn pr. Vejle i 5 Aar, Skolelærer i Grindsted Sogn $\frac{1}{4}$ Aar. Kom, kaldet af Biskoppen Hr. H. H. Tage Müller, hertil den 29. Aug. 1837. — Saa langt Hans Lassens Haand. Eftermanden har fojet til, at han blev entlediget 31. Juli 1854 med Pensjon: 4 Tdr. Byg af Eftermanden, 13 Rdl. 4 Mk. af Nøvling Skolefond og 40 Rd. af Skolelærer Hjælpekassen. En Søn af Lassen døde 1843.

Lassen holdt de sidste Aar Hjælpe lærer, da han blev svagelig. Hans Hustru var fra Gjellerup, og han søgte en Gang Degneembedet i Gjellerup. Det er altsaa ham, der har sat sig det gode Minde i den interessante lille Embedsbog, han har fort, og vel at mærke ikke har fyldt med Cirkulærer.

Gamle Birgitte i Holflod (f. 1831) gik i Skole til ham. Hun siger, at Lassen var meget lille af Vækst og noget trukken i Kroppen, og at det kneb haardt for ham at holde Disciplin. Han lærte Børnene at læse vanskelige Haandskrifter, som han fik bl. a. fra Herredskontoret.

Hans Lassen har bl. a. optegnet noget om Kirken og Præsterne. Han siger, at 1844 blev Fruentimmerstolene forsynede med Døre, og 1846 blev der Døre for Mandfolkestolene.

Det søndre Kirkegaardsdige var nede 1850, det østre 1851. Pesthøjen har ogsaa interesseret ham, han skriver: »Paa Kirkegaarden findes en saakaldt Pesthøj fra 1350, og menes sikkert at være en saadan af den sorte Muld, hvoraf den bestaar. (Den sorte Død).

Jakob Christensen Stroustrup, født i Idom Sogn 1815, dem. fra Snedsted 1839. Huslærer paa Tanderup i Snejbjerg $1\frac{1}{2}$ Aar, derpaa Lærer i Fousing indtil han 14. September 1854 blev kaldet til Nøvling. Herfra Afsked 23. Juli 1866 med Pension. Dod ca. 1870. Gift to Gange. 1) med en Møllerdatter fra Naur, som døde Aaret efter, 2) med en Lærerdatter fra Tvis, hun hed Kathrine Mathilde Helene Olsen. Hun blev Jordemoder og havde flere Aar Ansættelse som Distriktsjordemoder i Vorgod, siden paa Sønderland i Holstebro, hvor hun døde ca. 1910.

En Søn bor i Herning.

Niels Kampmann, født i Sneum 17. Juli 1830. Død i Snebjerg Skole 28. Marts 1898, begravet paa Herning Kirkegaard. Dim. fra Ranum 1865. Degn i Nøvling 1866—69, da han forflyttedes til Snebjerg. Gift 1873 med Ane Kirstine Marie fra Nørgaard i Herning Sogn, som endnu lever i Herning. De har 6 levende Sønner, den ene er Borgmester Helge Kampmann i Herning.

1869—76. *Chr. Christensen*, født 1849 i Bjerregrav ved Randers. Dim. fra Lyngby. Var Hjælpelærer i Snebjerg for han kom til Nøvling. 1882 kom han til Herning og døde som Overlærer der 1906. Han blev gift med Mette Kirstine Christensen fra Nøvlingsskov. Hun bor endnu i Herning. Christensen var meget musikalsk og skrev nydeligt.

1876—78. *Lauritz Olesen* fra Alstrup By i Naur. Forflyttet til Arnborg, hvor han tog Afsked 1905, flyttede til Herning 1907. Han har i Hovedsagen fort i Pennen den Bog: »Gamle Minder fra Hammerum Herred«, som udkom 1914 af fire Forfattere.

1878—82. *Hans Hansen*. Flyttede til Kaastrup ved Thisted.

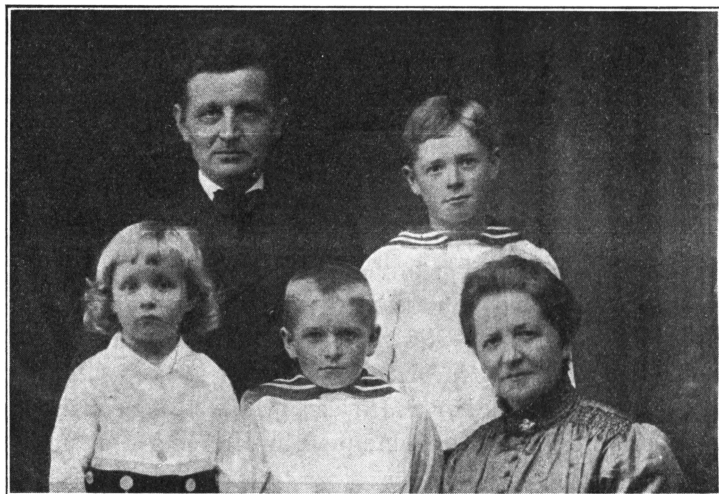
Kristen Jakobsen.

1882—92. *Kristen Jakobsen*. Tog herfra Afsked med Pension. Først Lærer i Arnborg m. fl. St. Kendt for sit store Arbejde i Bornegudstjenesten. Havde udmærkede Evner til at tale med Børn. Sine Erindringer har han optegnet i Bogen »Naade over Naade«, som er meget læst. Boede en Tid i Esbjerg, døde i Kolding 1908. Han var født i Lind By ved Herning.

1892—93. *Jens Pedersen*. Forflyttedes til Møllerup ved Laven.

1893—1903. *Nikolaj Kristensen*, født i Hvidbjerg 1863. Lærer i Tingskov ved Børkop. Oprettede Børkop Højskole.

Lærer i Hede Skole, Ikast. 1894 kaldet til Novling. Gav Stødet til at Missionshuset Zion blev bygget. Flyttede til Stenbjerg pr. Snedsted. Fra 1904 Lærer ved Lundby Skole pr. Thisted.

Lærer Knudsen med Familie.

1903—. *Soren Christian Knudsen*, født i Novling 1874. Dim. 1902 fra Nørre Nissum. I Maj 1903 blev han Lærer i sit Fødesogn. Han har haft flere offentlige Tillidshverv. Har bl. a. været Formand for Vildbjerg—Nøvling Hjælpekasse. Er Formand for Vægeraadet. Har været en god Mand for sit Sogn. Her kan det ikke siges, at en Profet ikke er agtet i sit Fædreland.

I Aaret 1901 byggedes Forskole, og Skolen har siden den Tid haft fire Klasser. Børneantallet 1920 var imellem 130 og 140.

Den første Lærerinde ved Forskolen var Frk. Thonine Nielsen fra Thy. 1914 søgte hun Afsked herfra. Nu gift og bor i Randers.

Den næste Lærerinde var Frk. Ellen Gron fra Sdr. Stenderup ved Kolding. Var her ca. 6 Aar.

Nuværende Lærerinde er Frk. Kristensen fra Gammelager i Vildbjerg. Hun blev fast ansat 1. Oktober 1923.

Ved Skolen findes en Sogne-Bogsamling, der er stiftet 27. Oktober 1875. Ved 1920 havde den ca. 500 Bind.

I Sommeren 1923 byggedes der en ny Skole i Nøvling, som indviedes Mandagen den 20. August, som var en Festdag for Skolekredsens Beboere. Vejret var ogsaa meget festligt den Dag, ellers plejer det at regne i Aar.

Nord for den gamle Skole ligger den ny moderne Skolebygning med 3 lyse Klasseværelser med Lys fra Syd. I Nord gode Forhaller til Bornenes Tøj m. m.

Provst Smidt indviede Skolen med en længere Tale, derefter tale Lærer Knudsen og Pastor Bastrup. Derefter var der fælles Kaffebord i den pyntede Gymnastiksal, som var fuld af Kvinder og Mænd. Her taltes af Sogneraadformand Th. Thomsen, Sognefoged Jens Lund, Lærerne Thomsen, Vildbjerg, og Jensen, Rødding, M. Mogensen, Nøvling, Mejeribestyrer Pedersen og Lærer Knudsen.

Endnu er kun de to Klasseværelser taget i Brug. Det var jo Meningen, at alle tre skulde bruges, og at der ved Skolen skulde virke to Lærere og en Lærerinde, men saa tog Friskolen ca. 40 af Sognets Børn.

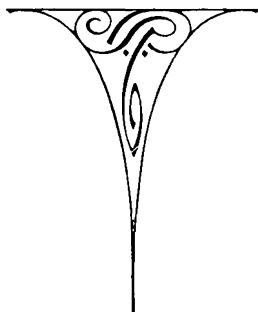
Skibbild Friskole.

Som vi før har set, har der været Rivninger mellem Øster- og Vestersognet, især siden Stationen kom, og det har virket stærkt ind paa Skoleforholdene. Da man for faa Aar siden saa, at det var nødvendigt at udvide Skolen, ønskede man i Østersognet at faa en Skole bygget i Skibbild, i alt Fald en Forskole. Sogneraadet afslog dette. Vildbjerg og Nøvling er jo én Kommune.

Men saa byggede man en Friskole i Skibbild, og det gik meget hurtigt for sig. Allerede Tirsdagen den 30. Maj 1922 hejstes Flag og Kranse paa den nye Friskolebygning og her var i den Anledning en lille festlig Sammenkomst.

Og længe varede det ikke, før Skolen stod færdig og kunde tages i Brug. Friskolelæreren er L. Amberg.

Friskolen er hverken bygget af religiøse Grunde eller personlig Uvilje mod Degnen. Lærer Knudsen roses af alle som en udmærket Lærer, men fra Øst vil man ikke gaa saa langt i Vest, som til den gamle Skole.

Sagn fra Nøvling.

Man siger, at der har været en Brønd i Vesterhuset i Nybo, og der har engang en Pige druknet et Barn. Flere har set hende staa der om Aftenen, og i det Rum, hvor Forbrydelsen er øvet, er der nok ikke mange, der er for at komme om Aftenen.

Danske Sagn, V B. Nr. 1268.

* * *

I Bredkær har været to Gaarde i gamle Dage. Der var en gammel Mand i Søndergaarden, der kaldtes Søren Bredkær, og lidt for han døde, gik han fra Forstanden og skreg saa forfærdelig. De havde kunnet høre det et halvt Aar før, og i Nørre Bredkær havde de Storke, men de vilde ikke være paa Laden, som laa lige op til Søndergaard, men flyttede derfra. Lidt efter døde baade Manden og Konen og kom i én Kiste. Man kan se den komme ud af Sønder Bredkær endnu.

(*Margrethe Blinkild*). Danske Sagn, V. B. Nr. 1627.

* * *

En gammel Kone ved Navn Bodil kom en Dag ind i Bredkær for at tigge lidt Mælk i sin Kande. De sagde nej og havde endda Hyldebordet under Loftet fuldt af Mælkefade. For den Gang var det Skik, saavel som mangt et Sted endnu, at sætte Mælken op paa Hylder, der var slaet fast til Bjælkerne under Loftet inde i Stuen. Saa gik hun til Merrild og laa der om Natten. Hen ved Sengedagstid

blev hun med ét saa forgrinnet. »Hvad grinner du for«? siger de til hende. »Aa — nu faldt alle deres Sætter ned i Bredkær, og nu har de saa meget Mælk, te de gaar og vader i det«. Manden blev baade forundret og nysgerrig. Han sætter sig paa en Hest og lod den løbe, det den kunde springe, ad Bredkær til. Da sædte det godt nok, hvad Kællingen havde sagt. Alle deres fulde Mælkesætter var faldne ned, og Gulvet var saa overflydt af Mælk, at de kunde formelig vade i det.

J. Folkeminder III. Nr. 366.

* * *

I Novlingskov har der været meget Skov i gamle Dage, og der er et lille Stykke endnu. I den Skov siges at gaa en Pige med en Kniv i Haanden og blodige Arme. Der skal ogsaa gaa en hovedløs Hest der og en So med elleve røde Grise.

Danske Sagn, V. B. Nr. 1236.

* * *

Den bekendte Doktor Mads Weis's Son, Simon Weis, boede i Boelsgaard. Han brugte meget at gaa paa Jagt. Saa traf det sig saa mærkeligt, at han altid kunde rejse en Hare paa Heden Sydøst for sit Hjem, men aldrig skyde den. En Dag lagde han en Solvknop for, da han ikke længer vilde have den til at holde sig for Nar, og skød saa Laaret i Stykker paa den. Men da lagde han Mærke til, at den smuttede ind ad Hønseshuset paa Egbækhus, og som han kom ind i Stuen af Nysgerrighed, laa gamle Inger i Sengen og havde Laaret i Stykker.

J. Folkeminder III. Nr. 319.

* * *

I Elkærhus i Novling sad Konen en Dag og vuggede sit Barn. Da horte hun, det gav et Skrig udenfor Vinduet, og som hun vendte sig om efter Lyden, saa hun en blodig Haand trykket mod Ruden. Siden den Tid var hun aldrig fornøjet, da hun troede, det var et Varsel for, at der skulde komme

onde Mennesker og gøre dem Fortræd. Saa Nytaarsaften, idet Manden stod og standede ved sin Bosse, som han vilde ud og skyde Nytaar ind med, og Konen sad og vuggede, gik Bossen af og skød Konen gennem Hovedet, saa hun med et Skrig segnede til Jorden. Han sprang hen og jog sin Haand for Saaret for at holde Blodet, men horte i det samme én komme forbi. Saa render han hen til Vinduet og sætter sin Haand paa Ruden for at pikke paa den og kalde ad den fremmede, at den skulde komme ind og hjælpe ham. Saaledes blev Varslerne til Virkelighed: Konen havde hørt sit eget Skrig og set sin Mands Haand, der var rød af hendes eget Blod. Men hun var og blev død, og han var aldrig glad siden, før han holdt saa meget af hende, og vilde saa nodig have gjort den Gerning.

J. Folkeminder III. Nr. 417.

* * *

Engang Præsten i Nøvling havde været i By, og de saa korte imellem Holflod og Præstegaarden, hvor der findes en stor Bakke med lidt Krat, som de skulde igennem, saa gaar Hestene pludselig i Staa. Karlen kan ikke drive dem frem. Præsten befaler Karlen i en Hast at tage det ene Hjul af Vognen. Og nu maa den Slemme gaa som fjerde Hjul til Præstegaarden.

Danske Sagn.

INDHOLD.

Indledning	Side 5
Sognets Navn	— 7
Almindelig Oversigt	— 7
Folketal i Nøvling m. m.	— 10
Sognets Midtpunkt	— 11
Nøvling for 300 Aar siden	— 12
De 12 Gaarde i Sognet	— 14
Nybo	— 15
Bredkær	— 16
Bredkær Mergelselskab	— 20
Skibbild	— 22
Skibbild Station	— 33
Skibbild Hede	— 33
Den sidste Ulv	— 35
Staldbøj og Hvashøj	— 35
Tvevad	— 37
Østerhoved	— 39
Nøvlingsskov	— 40
Egbæk	— 42
Korshøj	— 49
Boelsgaard	— 49
Holfod	— 53
Nøvling Mejeri	— 58
Bækgaard	— 59
Bækgaard Krat	— 61
Nøvling Præstegaard	— 62
Nøvling gamle Kirke	— 68
Uddrag af Kirkeregnskabsbøgerne	— 74
Nøvling ny Kirke	— 82
Præster	— 86
Nøvling Skole	— 96
Degne	— 106
Skibbild Friskole	— 113
Sagn fra Nøvling	— 114

